

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Andra Kammaren. N:o 48.

Onsdagen den 3 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Efter föredragning af de på kammarens bord hvilande motionerna hänvisades herr *A. Thylanders m. fl.* motion, n:o 294, till Riksdagens särskilda utskott n:o 2 och herr *A. Hedins m. fl.* motion, n:o 295, till konstitutionsutskottet.

§ 2.

Föredrogs och bifölls herr *J. E. Biesèrts* anhållan att till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet få framställa ett spörsmål.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 12.

§ 4.

Till afgörande förelåg konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflättna proposition n:o 26 jämte åtskilliga i anledning af densamma inom Andra Kammaren afgifna yttranden. Uti nämnda proposition hade Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen, så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Regeringsformen.

§ 31

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreterare-sysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas, på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad vallag stadga. Kamrarne — — — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — — — kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedeln någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogill.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11.

För den, som — — — (lika med nuvarande § 10) — — —
Ort och tid.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 12.

Är någon missnöjd — — — (lika med nuvarande § 11) —
— — afgöras.

§ 13.

Riksdagsman — — — (lika med nuvarande § 12) — — —
befallningshafvande.

b) Andra Kammaren.

§ 14.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-
trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari
månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 15.

1. Hvert och ett af rikets län, till hvilka i fråga om riks-
dagsmannaval Stockholms stad är att hänföra, utgör med undantag
för de fall, hvarom nedan förmäles, en valkrets.

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en
treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundratrettiondelar
af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra
en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en
treårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en
nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda
egen valkrets.

3. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer bilda
egna valkretsar, öfriga delen af sådant län till följd af särskilda
omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållan-
dena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel
utgöra högst två valkretsar.

4. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till
Riksdagens Andra Kammare.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början
af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riks-
dagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundratrettiondel
af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet två-
hundratrettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 7 är stadgadt. Ej må dock i någon valkrets antalet riksdagsmän understiga tre.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställles af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 18.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 19.

Valen till Andra Kammaren äro proportionella och omedelbara. Hvarje röstande äge därvid en röst.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas.

§ 21.

För enhvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;

3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevisat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid val-tillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 12 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvar-efter med målet vidare så förhållas, som i § 12 sägs.

§ 24.

Hvarje ledamot — — — (lika med nuvarande § 23) — — — af arfvodet.

c) **Gemensamma bestämmelser.**

§ 25.

Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfället personligen sig inställer.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge kamrarna eller till ledamot af Första Kammaren för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma, i hvilkendera kammaren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos Konungens befallningshafvande i den ort, för hvilken han riksdagsmannaupdrag ej mottager, därom göra skyndsamt anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess befallningshafvande föranstalta, att annan utses i den afgångnes ställe.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när den afgångne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om nytt vals anställande; och, då den afgångne tillhört Andra Kammaren, att föranstalta om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i § 49 regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — proposition.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1907, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1906 i sådant hänseende gällande stadganden.

I samband med ofvan nämnda proposition hade Kungl. Maj:t till Riksdagens granskning öfverlämnat ett förslag till lag om val till Riksdagens Andra Kammare.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade konstitutionsutskottet till behandling förehaft följande till utskottet öfver-

lämnade motioner, nämligen dels motionerna inom Första Kam-
maren n:o 30 af herr *C. A. Sjöcrona* och n:o 32 af herr *C. Lunn-
deberg m. fl.*, dels ock motionerna inom Andra Kam-
maren n:o 214 af herr *G. Elowson*, n:o 219 af herr *J. Nydal*, n:is 220 och 260
af herr *O. A. Brodin*, n:o 221 af herr *L. K. Brock*, n:o 228 af
herr *G. W. Roos m. fl.*, n:o 231 af herr *K. Staaff m. fl.*, n:o 237
af herr *K. H. Branting m. fl.*, n:o 246 af herr *C. H. Setterberg*,
n:o 258 af herr *A. Johanson* i Mossebo och n:o 276 af herr *J. E.
Centerwall*.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Uti ofvanberörda motioner hemställdes:

af herr *Elowson*:

att Riksdagen behagade antaga såsom hvilande för vidare
grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af:

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens all-
männa angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige
personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas
med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och
åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma
hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, hvilkas leda-
möter väljas på sätt riksdagsordningen och särskilda af Konungen
och Riksdagen gemensamt stiftade vallagar stadga. Kamrarne —
— — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa
utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rö-
rande förändringar i grundlagarne och vallagarne, att yttranden
därofver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet
förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — — —
kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — förekommande ärenden.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Riksdagsordningen.

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola till ett antal af etthundrafemtio väljas för en tid af 9 år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Hvert och ett af rikets län, till hvilka i fråga om riksdagsmannaval Stockholms stad är att hänföra, utgör med undantag för de fall, hvarom nedan förmåles, en valkrets.

3. Stad, hvars folkmängd vid början af åttonde året före en nioårsperiod inom den valkrets, till hvilken staden hör, uppgår till eller öfverstiger tre etthundrafemtiondedelar af rikets folkmängd, skall från och med denna nioårsperiod utgöra en särskild valkrets. Inträffar sedermera, att folkmängden vid början af åttonde året före en nioårsperiod i sådan stad ej längre uppgår till en sextiondedel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

4. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer bilda egna valkretsar, öfriga delen af sådant län till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel utgöra högst två valkretsar.

5. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till Riksdagens Första Kammare.

§ 7.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den nioårsperiod, för hvilken valet inom valkretsen gäller, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundrafemtiondedel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet etthundrafemtio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskotten lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så erfordras, företrädet genom lottning inför chefen för justitiedepartementet i närvaro af tre bland de af Riksdagen utsedda fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret. Ej må dock i någon valkrets riksdagsmännens antal understiga två.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, bestämmes årligen före maj månads utgång af Konungen; dock må hvad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

3. Om valkrets i följd af ökad folkmängd erhåller rätt att utöfver antalet förut varande riksdagsmän utse ytterligare en eller flere riksdagsmän, fylles sålunda uppkommen ledighet på sätt i vallagen är stadgadt.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 8.

1. Val till riksdagsmän i Första Kammaren verkställas under september månad inom hvarje valkrets hvar nionde år i den ordningsföljd, som vallagen bestämmer.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den inom hvarje särskild valkrets återstående tiden.

3. För enhvar, som blifvit utsedd till ledamot i Första Kammaren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 10.

Första Kammarens ledamöter väljas enligt proportionellt val-sätt medelst elektor.

Närmare bestämmelser om valen och valsättet meddelas i vallagen.

§ 11.

1. Vid elektorval äger enhvar välfrejdad svensk man, hvilken åligger att till staten erlægga bevillning, valrätt från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssambhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderår åliggande värnpliktsöfningar.

2. Vid elektorval beräknas röstvärdet sålunda, att åt hvarje röstberättigad, som i bevillning till staten erlägger

en riksdal	eller därunder,	tillerkännes en röst,
öfver en riksd. t. o. m. fyra		tillerkännes två röster,
» fyra	» nio	» tre »
» nio	» sexton	» fyra »
» sexton	» tjugufem	» fem »
» tjugufem	» trettiosex	» sex »
» trettiosex	» fyrationio	» sju »
» fyrationio	» sextiofyra	» åtta »
» sextiofyra	» åttio	» nio »
» åttio		» tio röster.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

3. Närmare bestämmelser om valen och om tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 13.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 14.

1. Hvert och ett af rikets län, till hvilka i fråga om riksdagsmannaval Stockholms stad är att hänföra, utgör med undantag för de fall, hvarom nedan förmäles, en valkrets.

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundra-trettiondelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en treårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en nittiondedel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

3. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer bilda egna valkretsar, öfriga delen af sådant län till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel utgöra högst två valkretsar.

4. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till Riksdagens Andra Kammare.

§ 15.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet thåhundra-trettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 7 mom. 1 är stadgad. Ej må dock i någon valkrets antalet riksdagsmän understiga tre.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställes af Konungen.

§ 16.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurs-tillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 17.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 18.

Andra Kammarens ledamöter väljas enligt proportionellt val-sätt och omedelbart.

Närmare bestämmelser om valen och valsättet meddelas i val-lagen.

§ 19.

Vid val till Andra Kammaren tillkommer hvarje röstande en röst.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas.

§ 21.

För enhvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kam-ma-ren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande full-makt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
1. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid val-tillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

§ 25.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag inom Andra Kammaren ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens befallningshafvande aflämnas. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, för att i dess högsta domstol skyndsamt föredragas och afgöras.

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge kamrarna eller till ledamot af Första Kammaren för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma, i hvilketdera kammaren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos Konungens befallningshafvande i den ort, för hvilken han riksdagsmannaupdrag ej mottager, därom göra skyndsamt anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan

nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess befallningshafvande föranstalta, att annan utses i den afgångnes ställe.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallagarna samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — — — proposition.

Öfvergångsstadganden.

1. I afseende å valen till Första Kammaren gälle de öfvergångsbestämmelser, som innehållas i lagen om val till Riksdagens Första Kammare.

2. Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1907, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1906 i sådant hänseende gällande stadganden.

af herr *Nydal*:

att Riksdagen ville såsom hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af regeringsformen och riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma härefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskilda af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftade vallagar stadga.

Kamrarne — — — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rör-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

rande förändringar i grundlagarne och de i 49 § omförmälda val-
lagar, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska
de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — —
— — — kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

a) Första Kammaren.

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola till ett antal af ett-
hundrafemtio och för en tid af nio år, räknade från och med januari
månads början näst efter det år, under hvilket valet skett, utses
af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting
deltaga.

2. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd,
utgör en valkrets, för hvilken — — — — af rikets folk-
mängd.

3. För valkrets, som har — — — — en riksdagsman.

4. Därest det antal riksdagsmän — — — — ytterligare
en riksdagsman.

5. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan an-
gifna grunder äger utse, bestämmes årligen af Konungen. Visar
sig därvid, att antalet riksdagsmän för någon valkrets bör minskas,
skola de öfvertaliga genast afgå, den förr, som färre riksdagar be-
vistat, och bland dem, som bevistat lika många riksdagar, den förr,
som yngre är. Om åter valkrets erhåller rätt att utöfver antalet
förut varande riksdagsmän utse ytterligare en eller flere riksdags-
män, fylles sålunda uppkommen ledighet på sätt i vallagen är
stadgad.

§ 7.

1. Val till riksdagsman i Första Kammaren anställes af veder-
börande landsting vid lagtima sammanträde, med undantag för det
fall, som i nästa mom. sägs, och af stadsfullmäktige, under sep-
tember månad, hvart nionde år näst före den nioårsperiod, för hvil-
ken valet inom valkretsen gäller.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröj-
ligen för den återstående tiden. Landsting sammanträder för det
ändamål, där så erfordras, till urtima möte.

§ 8.

Val till riksdagsmän i Första Kammaren verkställas i den ord-
ningsföljd, som vallagen bestämmer, och förrättas enligt reglerna

för det proportionella valsättet i hvarje fall, där flere än en skola väljas.

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren — — — — — sin befattnings.

§ 10.

För den, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, utfärdas vid valförrättningens slut fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet. Fullmakterna, som, när valet verkställts af landsting, underskrifvas af dess ordförande, med kontrasignation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, undertecknas af stadsfullmäktiges ordförande jämte två af desse fullmäktige, skola hafva den lydelse, som i vallagen angifves.

c) **Gemensamma bestämmelser.**

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller dess befallningshafvande föranstalta, att annan utses i den afgångnes ställe.

Om emellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgang uppstår, åligger Konungens befallningshafvande att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

§ 38.

Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallagar, hvarom i § 49 regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — — — stadgad.
3. Utskottet — — — — — proposition;

af herr *Roos* och medmotionärer:

att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och snarast möjligt för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i riksdagsordningen och, där sådant funnes nödigt, äfven i regeringsformen, genom hvilka proportionellt valsätt infördes vid val af ledamöter i Riksdagens Första Kammare;

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

af herr *Lundeberg* och medmotionärer:

att Riksdagen måtte besluta att i samband med öfriga grundlagsändringar, som upptoges i blifvande beslut rörande utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse af nedannämnda grundlagsstadganden:

Regeringsformen.

§ 71.

På enahanda sätt förfares jämväl, där kamrarne sig icke förena om grunderna för någon bevilning, sättet för deras tillämpning, eller bevilningens fördelning till utgörande; dock att bägge kamrarnes sammanstående beslut erfordras ej mindre för meddelande af nya bestämmelser rörande skattefrihet eller lindring i skatten för viss inkomst eller förmögenhet, än äfven, när fråga är om bevilnings utgörande efter progressiv skala (eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet), för fastställande eller ändring af bestämmelser rörande skateskala, förhållandet mellan skattesatser för inkomst eller förmögenhet af olika slag samt den procent af inkomst eller förmögenhet, hvartill skatten högst må uppgå.

Riksdagsordningen.

§ 65.

När, i fråga om statsutgifter eller bevilning, med det undantag, hvarom i regeringsformens 71 § förmäles, eller om reglementariska föreskrifter — — — förstöras;

af herr *Brock*:

att vid införandet af proportionellt valsätt till Riksdagens Andra Kammare (hvertill motionären i sin motion framställt ett särskildt förslag) i riksdagsordningen måtte införas bestämmelse därom, att län eller länsdel kunde utgöra flera valkretsar;

af herr *Setterberg*:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tack'as låta utarbета och för Riksdagen framlägga ett förslag till lag om val till Riksdagens Andra Kammare, byggdt på en af motionären i motionen förordad proportionell valmetod, vid hvilken tillämpats den bestämmelse, att hvarje valman å sin röstsedel antecknade både partinamn och kandidatnamn.

af herr *Sjöcrona*:

att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 20 riksdagsordningen:

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundra-femtio för landet och åttio för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundra-femtio, skola, för ernående af det bestämde antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt lämpligen ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera väljer en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundra-femtio, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en åttiondedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en åttiondedel af städernas folkmängd. Städer med mindre folkmängd, än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar, så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst därefter, enligt § 15 mom. 1, skola äga rum.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än åttio tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän, som sålunda bör utses för landet och för städerna, bestämmes af Konungen vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda ordning, därvid i öfrigt stadgandena i mom 2 och 3 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

6. I fråga om riksdagsmannanval skall köping och municipal-samhälle såsom stad anses. Tillämpning häraf sker vid faststäl-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

lande af den i mom. 4 omförmälda valkretsordning. och gäller hvad därvid bestämts, till dess ny valkretsordning varder faststalld.

§ 14.

1. Valrätt tillkommer inom den kommun, där medlem bosatt är, enhvar i kommunens allmänna angelägenheten röstberättigad man eller kvinna, hvilken före början af det kalenderår, hvarunder valet äger rum, uppnått tjugufem års ålder och antingen äger eller med stadgad åborätt innehafver jordbruksfastighet till ett taxeringsvärde af minst trehundra riksdaler eller eljest med nyttjanderatt innehafver sådan fastighet till taxeringsvärde ej understigande sexhundra riksdaler, eller äger annan fast egendom, hvartill vid riksdagsmannaval jämväl räknas å annans mark belägen byggnad, till taxeringsvärde af minst sexhundra riksdaler, eller ock erlägger till staten bevilling för en till minst femhundra riksdaler uppskattad årlig inkomst. Från valrätt vare dock utesluten den, som häftar för utskylder till staten eller kommun, hvilka rätteligen bort under det löpande eller något af de två närmast föregående kalenderåren erläggas, eller värnpliktig, som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpliktsöfningar.

2. Den, som, efter flyttning från annan kommun, blifvit för det år valet hålles i kommunen mantalsskrifven, äger, utan hinder däraf att han ej är i denna kommuns allmänna angelägenheter röstberättigad, valrätt, så framt han inom den kommun, hvarifrån han inflyttat, skulle vara valberättigad, om han fortfarande vore där mantalsskrifven.

§ 16.

1. Å landet väljes riksdagsman medelst elektor. För hvarje kommun utses inför kommunalstämmans ordförande en elektor och därutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af tusen. Desse elektor sammanträda till riksdagsmannaval inför domhufvanden i den domsaga, till hvilken valkretsen hör, eller, om två domsagor äro förenade till en valkrets, inför domhufvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden äger.

2. I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad och därutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Dessa elektor sammanträda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden äger.

3. Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, äga dock begagna det omedelbara valsättet, därest af de röstberättigade så beslutas. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmans ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kom-

muner inforrar de röstberättigades röster och utfärdar kungörelse om utgången, efter ty som de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år därefter förflutit, ånyo upptagas. Beslutes åter förändringen, träder den i kraft vid det val, som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas.

Vid de omedelbara valen afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmans ordförande eller magistrat; och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden äger. Vid dessa protokolls affattande böra till ledning tjäna formulär, som af Konungen fastställas.

4. Den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande, åligger i stad, där magistrat ej finnes, den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande, och i köping eller municipalsamhälle kommunalstämmans eller municipalstämmans ordförande; ej må dock annan än magistrat vara valförrättare vid ifrågasvarande val.

5. I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; och må, där flere riksdagsmän skola utses, staden, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar.

§ 17.

1. Vid såväl elektors- som riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

2. Vid dessa val skall för hvarje kommun till efterrättelse tjäna den för kommunen gällande röstlängd, som bör innehålla anteckning om dem, hvilka enligt § 14 mom. 1 valrätt tillkommer, äfvensom tillägg rörande de icke i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, hvilka må enligt § 14 mom. 2 äga valrätt. Då val förestår, låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten hålla röstlängden, försedd med nämnda anteckning och tillägg, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde underrättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, där så ske kan, i där utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

valet; dock att anmärkning, däri yrkas valrätt för den, som framställer anmärkningen, må i stad göras äfven under valförrättningens fortgång.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som enligt 14 § äga valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt i två exemplar, underskrifna för valkrets å landet af domhafvanden, för stad, som ensam sänder riksdagsman, af stadens magistrat, och för valkrets, som består af flera städer, af den magistrat, som valet slutligen handlagt; och skall det ena exemplaret öfverlämnas åt den valde och det andra insändas till justitiedepartementet. Fullmakterna böra hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den — hållits i N. N. domsaga» (»N. N. valdistrikt af N. N. domsaga») eller »i N. N. stad» (»stadsvalkrets»), »har N. N. blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år — —»), »hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid;

af herr *Brodin* i motionen n:o 220:

att Riksdagen ville, såsom hvilande till grundlagsenlig behandling, antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 14 och 26 i gällande riksdagsordning:

Riksdagsordningen.

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, där han bosatt är, en hvar välfrejdad svensk man, som är skyldig att till staten och kommunen erlægga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder.

c) Gemensamma bestämmelser.

§ 26.

Riksdagsmannabefattning kan endast af svensk medborgare utöfvas.

Ej må såsom riksdagsmän godkännas

a) den, som står under förmynderskap eller är försatt i konkurstillstånd;

b) den, som är förlustig medborgerligt förtroende eller genom utslag, hvilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till förlust af sådant förtroende, eller den som är ställd under framtiden för brott, hvilket medför nämnda påföljd;

c) den, som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan eller att i rikets tjänst vidare nyttjas:

d), den som blifvit förvunnen att hafva vid riksdagsmannaval med penningar eller gåfvor sökt värfva röster, eller mot vedergällning afgifvit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten;

e) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hustru eller minderårigt barn;

f) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

g) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar;

af herr *Brodin* — af anledning att han funnit den i motionen n:o 220 föreslagna lydelsen af § 14 riksdagsordningen otydlig och ej ledande till det afsedda målet — i motionen n:o 260:

att den i motionen n:o 220 föreslagna formulering af § 14 i riksdagsordningen måtte sålunda förändras, att den erhöles följande lydelse:

Riksdagsordningen.

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, där han bosatt är, envar välfrejdad svensk man, som är skyldig att till staten och kommunen erlægga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder, dock ej:

a) den, som står under förmynderskap eller är försatt i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hustru eller minderårigt barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar;

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts)

af herr *Staaß* och medmotionärer:
att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästarejänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreterare-sysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad vallag stadga. Kamrarne — — — — sammankalla.

Hos urtima Riksdag — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett Konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i Statsrådet förda protokoll; ett Statsutskott, att utreda — — — — kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna,

så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera väljer en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundra-sextiofem, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en sextiofemtedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en sextiofemtedel af städernas folkmängd. Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar — — — — fastställd.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundredrettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundredrettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän — — — — — efterrättelse.

6. Stad, som har att ensam sända flera riksdagsmän, må, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar.

§ 14.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 16.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

städerna af de dem tillkommande 65 riksdagsmannaplatserna inom Andra Kammaren;

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

af herr *Johanson* i Mossebo:

att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af:

Regeringsformen.

§ 31.

Lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

§ 49.

Lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

§ 53.

Lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

Riksdagsordningen.

§ 13.

Mom. 1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundra-sextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett. Riket indelas härför i tvåhundra-trettio valkretsar.

Mom. 2. Å landet utses för hvarje domsaga en riksdagsman. För öfrigt lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

Mom. 3. Lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

Mom. 4. Indelningen af omförmälda valkretsar, så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst därefter, enligt § 15 mom. 1 skola äga rum.

Mom. 5. Lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

Mom. 6. I fråga om riksdagsmannaval skall sådan köping eller municipalsamhälle, hvars folkmängd uppgår till minst ett tusen, såsom stad anses.

Tillämpning häraf sker vid fastställandet af den i mom. 4 omförmälda valkretsordning, och gäller hvad därvid bestämts, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 14.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man, som till staten erlägger direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej — — — För öfrigt lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

§ 16.

Lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

§ 17.

Lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

§ 18.

Lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

§ 19.

Lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

§ 25.

Befinnes vid riksdagsmannaval, hvilka böra med slutna sedlar förrättas, valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den valdes namn, skall samma sedel anses ogild.

Äro — — — — — anställdt.

Valsedlar, som vid riksdagsmannaval afgifvits, skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 38.

Lika med herr Staaffs m. fl. förslag.

Öfvergångsstadgande.

Lika med herr Staaffs m. fl. förslag;

af herr *Centerwall*:

att Riksdagen måtte som hvilande till grundlagsenlig behandling för sin del antaga nedanstående förslag till ny lydelse af

Riksdagsordningen.

§ 14.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

- a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;
- b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn; dock att tillfälligt understöd, som lämnats på grund af sjukdom eller ofövärdad arbetslöshet, icke medför valrättens förlust;
- c) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i en särskild af Konung och Riksdag gemensamt stadgad vallag.

§ 17.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten mellan dem, som erhållit lika röstetal.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som vid valtillfället äga valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, samt hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade frågor rörande grundlag och vallag.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1907, skola i fråga om val till Andra Kammaren tillämpas de före 1906 i sådant hänseende gällande stadganden;

af herr *Branting* och medmotionärer:

att Riksdagen måtte som hvilande till grundlagsenlig behandling för sin del antaga följande förslag till ny lydelse af

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Riksdagsordningen.

§ 13.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af 230 väljas för en tid af 3 år. Landet uppdelas härför i 230 valkretsar.

(De närmare bestämmelserna om valkretsindelningen hemställde motionärerna till konstitutionsutskottet att utarbete i öfverensstämmelse med ettdera af de alternativ de i motionen framhållit.)

§ 14.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjuguetå års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn; dock att tillfälligt understöd, som lämnats på grund af sjukdom eller oförvållad arbetslöshet, icke medför valrättens förlust.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 17.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som erhållit absolut majoritet af de afgifna rösterna, vare lagligen vald. Har ingen erhållit absolut majoritet, skall omval ske mellan de två, som erhållit det högsta röstetalet. Inträffar lika röstetal, skilje lotten.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått 25 års ålder samt vid valtillfället äga valrätt inom någon kommun i riket.

Utskottet hemställde,

1:o) att Riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunde oförändrad bifallas, ville antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till

ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen, så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen:

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästarettjänst i stad äge där bosatta och i staden allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreterare-sysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefters Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad vallag stadga. Kamrarna äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande Riksdagen i kraft af denna grundlag sammankomma till lagtima möte hvarje år den 15 januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter; Konungen dock obetaget att, emellan lagtima riksdagar, urtima riksdag sammankalla.

Hos urtima Riksdag må endast förekomma ärende, som föranlett Riksdagens sammankallande eller af Konungen eljest för densamma framlägges, så ock hvad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett Konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i Statsrådet förda protokoll; ett Statsutskott, att utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof; ett Bevillningsutskott, att behandla bevillningsfrågor; ett Bankoutskott, att öfverse Bankens styrelse och tillstånd samt föreskrifter om bankoförvaltningen gifva; samt ett Lagutskott, att utarbета de från Kamrarna remitterade förslag till civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima riksdag skola ej flera utskott tillsättas, än som erfordras för beredning af därvid förekommande ärenden.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Riksdagsordningen.

Kamrarnas bildande.

a) Första Kammaren.

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogill.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11.

För den, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, utfärdas vid valförrättningens slut fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till Justitiedepartementet. Fullmakterna, som, när valet verkställes af landsting, underskrifvas af dess ordförande, med kontrastation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, undertecknas af stadsfullmäktiges ordförande jämte två af desse fullmäktige, böra hafva följande lydelse:

»I kraft af det riksdagsmannaval, som af N. N. landsting (stadsfullmäktige i N. N. stad) blifvit den — — förrättadt, varder N. N. härigenom befullmäktigad att för en tid af nio år från nämnde dag vara ledamot af Riksdagens Första Kammare.» Ort och tid.

§ 12.

Är någon missnöjd med riksdagsmannaval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens Befallningshafvande aflämnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens Befallningshafvande att

besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hafva inkommit, ofördröjligen till Konungen insända, för att i Dess Högsta domstol skyndsamt föredragas och afgöras.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 13.

Riksdagsman i Första Kammaren äger ej att för denna befattning något arfvode uppbära. Vill han befattningen sig afsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens Befallningshafvande.

b) *Andra Kammaren.*

§ 14.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 15.

1. Hvert och ett af rikets län, till hvilka i fråga om riksdagsmannaval Stockholms stad är att hänföra, utgör med undantag för de fall, hvarom nedan förmäles, en valkrets.

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundratrettiondelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en treårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

3. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer bilda egna valkretsar, öfriga delen af sådant län till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel utgöra högst två valkretsar.

4. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till Riksdagens Andra Kammare.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundratrettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundratrettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottnings på sätt i § 6 mom. 7 är stadgadt. Ej må dock i någon valkrets antalet riksdagsmän understiga tre.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställes af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man, som är skyldig till staten erlægga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurs-tillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 18.

1. Val till riksdagsman i Andra Kammaren utsättes af Konungens befallningshafvande att äga rum någon dag i september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valet gäller.

För de fall, då, till följd däraf att hela antalet å förslag uppförda valbara kandidater är mindre än det antal riksdagsmän, som skall väljas, eller uppgår till jämnt det antal platser, som är att besätta, val ej skall å sålunda utsatt tid äga rum, meddelas bestämmelser i vallagen.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 19.

1. Andra Kammarens ledamöter väljas enligt proportionellt och omedelbart valsätt. Hvarje röstande äge därvid en röst, som han må gifva odelad åt en eller lika fördelade mellan flera.

2. Inom de särskilda valkretsarna förrättas valen i allmän-

het kommunvis, och hvarje kommun bildar då ett valdistrikt; men kommun, som till följd af folkmängdens storlek, samfärdsförhållandena eller andra orsaker finnes icke lämpligen böra utgöra ett enda valdistrikt, må efter beslut af Konungens befallningshafvande delas i två eller flera valdistrikt.

Om valrätten till Andra Kammarerna m. m. (Forts.)

Ärligen skall, på sätt vallagen föreskrifver, för hvarje sådant distrikt upprättas röstlängd, som ovillkorligen gäller, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd.

3. Val sker medelst användande af offentliga vallistor, fastställda och kungjorda af Konungens befallningshafvande på grund af dit ingifna valförslag och anmälningar, på sätt i vallagen stadgas. Ej må samma kandidats namn på mer än en vallista förekomma.

För omröstningen skola begagnas tryckta, vid valförrättningen tillhandhållna röstsedlar, upptagande samtliga de vallistor, som före valet kungjorts, å hvilka röstsedlar af den väljande medelst understrykning på i vallagen angifvet sätt tydligt utmärkes hvar och ett namn, på hvilket han vill rösta.

4. Ej må någon rösta på andra än dem, hvilkas namn äro på röstsedeln tryckta.

Å röstsedeln må ej utmärkas flera, men väl färre namn än det antal riksdagsmän, som skall väljas.

Är å röstsedel endast ett namn understruket, har den kandidat, som därmed afses, erhållit den röstandes hela röst. Äro två namn understrukna, har hvardera kandidaten erhållit en half röst; äro tre namn understrukna, har en hvar af de tre kandidaterna erhållit en tredjedels röst och så vidare, så att den del af en hel röst, som, när mer än ett namn å röstsedeln understrukits, tillkommer en hvar af de på röstsedeln utmärkta kandidater, alltid motsvarar deras antal.

Valmannen vare ej bunden att rösta uteslutande inom en vallista på röstsedeln, utan äge full frihet att rösta på kandidater å skilda listor.

5. Sammanräkning af de vid valet afgifna röster verkställes af Konungens befallningshafvande, därvid, sedan de giltiga röstsedlarna ordnats i grupper efter antalet af de å hvarje sedel gjorda namnunderstrykningar, sammanräknas först, för erhållande af hvarje kandidats rösttal, de röster och röstdelar, hvilka honom tillfallit, och därefter, för utrönande af sammanlagda rösttalet för hvarje lista, samtliga rösttalen för de kandidater, hvilka äro uppförda på en och samma lista. För lista, som upptager en enda kandidat, är hans rösttal listans rösttal.

6. De platser, som äro att besätta, fördelas mellan de olika listorna efter den grund att, då någon lista tillerkännes en plats för en viss röstmängd, samma röstmängd medför lika rätt för hvarje annan lista, och på det sätt, att platserna, en efter annan, tilldelas den af de olika listorna, som för hvarje gång uppvisar det största

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

jämförelsetalet. Jämförelsetalet är för hvarje lista dess rösttal, så länge listan ännu icke fått någon plats sig tillerkänd, halfva rösttalet, så länge listan erhållit allenast en plats, tredjedelen af rösttalet, så länge listan erhållit allenast två platser, och så vidare i fortsatt följd. Äro, i fråga om någon plats, två eller flera af jämförelsetalen lika, äge den lista företräde, hvars rösttal är störst. Äro äfven rösttalen lika, skilje lotten. Har en lista redan erhållit så många platser, som listan upptager kandidater, varde den från vidare jämförelse utesluten.

7. De platser, som sålunda tillkomma en lista, tilldelas dem af de valbara kandidaterna därå, som äga högsta rösttalen. Vid lika rösttal, eller, i händelse plats skall tilldelas två eller flera kandidater, som icke personligen erhållit någon röst, skilje lotten.

8. Närmare bestämmelser meddelas i vallagen.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas.

§ 21.

För en hvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

Om lydelsen af fullmakt förordnas i vallagen.

§ 22.

1. Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

- a) de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
- b) ålder öfver 60 år;
- c) att den valde tillförene såsom riksdagsman bevisat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

2. Har någon, som blifvit vald till riksdagsman, afsagt sig uppdraget, och pröfvas afsägelsen giltig, då inträde i hans ställe den af kandidaterna på samma lista, som enligt de i § 19 mom. 7 angifna grunder kommer de valda riksdagsmännen närmast.

Samma lag vare, då eljest ledig vorden plats i kammaren skall fyllas.

Finnes å den lista, som upptagit den afgångne, till fyllande af dennes plats ingen valbar kandidat, skall platsen efter de i § 19

mom. 7 stadgade grunder fyllas från den af de öfriga listorna, som vid fortsättande af det i § 19 mom. 6 angifna förfarande finnes närmast berättigad till den obesatta platsen. Huru för fyllande af ledig plats förhållas skall, när valbar kandidat saknas å samtliga vallistor, därom stadgas i vallagen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 23.

1. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 12 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhållas, som i § 12 sägs.

2. Vid pröfning af besvär öfver riksdagsmannaval må sådana omständigheter ej verka till valets upphäfvande, som, utan att öfva inflytande på den omedelbara utgången af valet, kunna äga inverkan allenast på frågan om hvilka vid sedermera inträffade ledigheter må vardas till riksdagsmän utsedde.

§ 24.

Hvarje ledamot af Andra Kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arfvode af ett tusen tvåhundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af kammaren eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf att Konungen, med upplösande af riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, kammarens ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen tvåhundra riksdaler.

Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

c) Gemensamma bestämmelser.

§ 25.

Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge kamrarna eller till ledamot af Första Kammaren för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma i hvilkendera kammaren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos Konungens befallningshafvande i den ort, för hvilken han riksdagsmannaupdrag ej mottager, därom göra skyndsamt anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller dess befallningshafvande föranstalta, att annan utses i den afgångnes ställe.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera Kammaren genom ledamots afgang uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när den afgångne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om nytt vals anställande; och då den afgångne tillhört Andra Kammaren, att föranstalta om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i § 49 regeringsformen förmåles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll, med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rörer kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obe-

hörigt sätt utöfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgadt.

3. Utskottet tillkommer jämväl att, då olika meningar mellan kamrarna uppstå, till hvilket utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, därom besluta, så ock att skilja mellan kammare och dess talman, då den senare vägrar proposition.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1907, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1906 i sådant hänseende gällande stadganden.

- 2:o att a) herr Brocks motion n:o 221,
 b) herr Setterbergs motion n:o 246,
 c) herr Lundebergs m. fl. motion n:o 32,
 d) herr Elowsons motion n:o 214,
 e) herr Nydals motion n:o 219,
 f) herr Roos' m. fl. motion n:o 228,
 g) herr Brantings m. fl. motion n:o 237,
 h) herr Centerwalls motion n:o 276,
 i) herr Staffs m. fl. motion n:o 231,
 k) herr Johansons motion n:o 258,
 l) herr Brodins motioner n:is 220 och 260,
 m) herr Sjöcronas motion n:o 30

icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade emellertid afgifvits reservationer:

af herrar *L. Berg*, *C. Nyström* och friherre *C. J. Rappe*;

af herrar *af Callerholm*, *Bergström*, *Darin* och *Staaß*, hvilka hemställde, att Riksdagen måtte bifalla den af herr *Staaß* m. fl. väckta motionen;

af herrar *Elowson* och *Nydal*, hvilka hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t för Riksdagen, så fort sig göra läte, framlägga förslag till proportionella val till såväl Första Kammaren som Andra Kam-maren;

af herr *Johnsson* i Bollnäs, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts före-varande proposition icke kunnat oförändrad bifallas, ville, i anled-ning af samma proposition och de i ämnet väckta motioner, an-taga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande för-slag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 13, 14, 16, 17, 18, 19, 25 och 38 riksdagsordningen, så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Regeringsformen.

§ 31.

Till — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — Stockholm.

§ 49.

Riksdagen — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — stadga.
Kammarna — — — — sammankalla
Hos urtima riksdag — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — förbättring.
Å urtima — — — — ärenden.

Riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett. Riket indelas härför i tvåhundra-trettio valkretsar, som hvaradera väljer en riksdagsman.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utgör i allmänhet hvarje domsaga en valkrets. Understiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar. Överstiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. Stad, hvars folkmängd uppgår till en sextiofemtedel, men understiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, utgör egen valkrets. Stad, hvars folkmängd uppgår till eller överstiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, indelas i valkretsar med en folkmängd, som uppgår till en sextiofemtedel, men understiger två sextiofemtedelar af städernas folkmängd. Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvaradera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar — — — — fastställd.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här

ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän — — — — efterrättelse.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

§ 14.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man, som är skyldig att erlägga direkt skatt till stat och kommun, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurs-tillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 16.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

§ 17.

I stad, som har att ensam sända en eller flera riksdagsmän, förrättas valen inför magistraten. I öfriga valkretsar afgifvas rösterna särskildt för hvarje kommun eller, där kommunen är delad i valdistrikt, för hvarje sådant distrikt, på sätt vallagen närmare bestämmer; och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden äger.

§ 18.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 25.

Befinnes — — — — — ogild.
Äro — — — — — anställdt.

Valsedlar, som vid riksdagsmannaval afgifvits, skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

- 2. Utskottet — — — — — stadgadt.
- 3. Utskottet — — — — — proposition.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1907, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1906 i sådant hänseende gällande stadganden;

af herr *Jansson* i Djursätra, hvilken ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhålles med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad vallag stadga. Kamrarne — — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — sammanhang.

§ 53.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundredrettio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett. Riket indelas härför i tvåhundredrettio valkretsar, som hvardera väljer en riksdagsman.

2. Å landet utgör i allmänhet hvarje domsaga en valkrets. Understiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar. Öfverstiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. Stad, hvars folkmängd uppgår till en sextiofemtedel, men understiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, utgör egen valkrets. Stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, indelas i valkretsar med en folkmängd, som uppgår till en sextiofemtedel, men understiger två sextiofemtedelar af städernas folkmängd. Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förrän vid de val, hvilka näst därefter, enligt § 15 mom. 1, skola äga rum.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundredrettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundredrettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän — — — — — efterrättelse.

6. I fråga om riksdagsmannaval skall sådan köping eller

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

municipalsamhälle, hvars folkmängd uppgår till minst ett tusen, såsom stad anses.

Tillämpning häraf sker vid fastställandet af den i mom. 4 omförmälda valkretsordning, och gäller hvad därvid bestämts, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

§ 14.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man, som till staten erlägger direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 16.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

§ 17.

I stad, som har att ensam sända en eller flera riksdagsmän, förrättas valen inför magistraten. I öfriga valkretsar afgifvas rösterna särskildt för hvarje kommun eller, där kommunen är delad i valdistrikt, för hvarje sådant distrikt, på sätt i vallagen närmare bestämmes; och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhufvanden och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden äger.

§ 18.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den kommun, eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.

Befinnes — — — — — ogild.

Äro — — — — — anställdt.

Valsedlar, som vid riksdagsmannaval afgifvits, skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kammarne till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — — proposition.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1907, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1906 i sådant hänseende gällande stadganden;

af herr *Hammar skjöld*.

Sedan herr talmannen anmält ifrågavarande ärende till handläggning, begärdes ordet af

Friherre Barnekow, som yttrade: Herr talman! Jag skall taga mig friheten att föreslå följande föredragningsätt vid behandlingen af denna fråga,

att konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6 måtte företagas till afgörande på det sätt:

att först punkten 1:o) samt punkten 2:o) a), b) och c) föredragas i ett sammanhang och att, efter det öfverläggningen härom slutats, propositioner göras särskildt beträffande hvarje föreliggande, till ett helt sammanfördt förslag till ändrad lydelse af grundlagsparagrafer;

samt att därpå föredragas i följande ordning hvar för sig följande moment af punkten 2:o) d), e), f), g), h), i), k), l), m).

Vidare hemställles:

att vid behandlingen af den först föredragna delen af utlåtandet diskussionen må röra sig om utlåtandet i dess helhet,

samt att, för den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet må äga rätt att vid ärendets förnyade behandling med afseende å de grundlagsparagrafer, hvilka blifvit med eller utan

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ändring af ena eller andra kammaren godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Hvad friherre Barnekow sålunda hemställt bifölls af kammaren.

Med anledning häraf föredrogos till en början *punkten 1:o*) samt *punkten 2:o*) mom. a)—c), hvarefter på begäran ordet lämnades till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Berger, som anförde: Herr talman, mina herrar! Man har uttalat någon undran däröfver, att Kungl. Maj:t i år återkommit med samma rösträttsförslag, som afslogs i fjol, och man har härvid åberopat, att det skulle förefinnas en mycket stark *opinion* inom landet mot det proportionella valsättet. Befintligheten af en sådan *opinion* säges hafva blifvit ådagalagd genom resolutioner på folkmöten. Onekligen har i ifrågavarande hänseende mycket stor energi utvecklats af motståndarne till det proportionella valsättet, men, ehuru de härvid haft en god hjälp i den omständigheten, att de proportionella valen äro en nyhet för oss här i Sverige, så har nog resultatet icke till fullo motsvarat förväntningarna, utan har man kunnat iakttaga, att folkmeningen icke med sådan kraft rest sig mot de proportionella valen, som dessas vedersakare skulle önskat. De ifrågavarande mötena hafva i allmänhet varit ganska fåtaligt besökta.

Emellertid medgifver jag, att, om Kungl. Maj:t i denna viktiga fråga bort låta folkmöten bestämma sitt görande och låtande, Kungl. Maj:t kunnat iakttaga, att sedan sistlidne riksdags slut flere mötesdeltagare uttalat sig mot det proportionella valsättet än för detsamma. Men tillika har det kunnat konstateras, att endast en mycket ringa del af valmännen på detta sätt — genom mötesresolutioner — uttalat sin mening i frågan. Jag betraktar också för min del de arrangerade mötena mera såsom förberedelser och förpostfäktningar till de allmänna val till Andra Kammaren, som komma att hållas under instundande september månad. Meningarna i frågan äro tydligen delade, och först genom valen i september detta år får Kungl. Maj:t en säker ledning i fråga om den allmänna meningen i denna sak.

Dessutom ber jag att på tal om den allmänna opinionen få säga, att, såsom vi alla veta, den allmänna opinionen är mycket ombytlig. Den allmänna opinionen kan mycket lätt af en eller annan anledning kasta om. Se till exempel huru det gick med det så kallade Fläsbro-förslaget. Under sistlidne sommar och höst uttalade sig ju möte efter möte för detta förslag, enligt hvilket stad och land skulle välja gemensamt i enmanskretsar. Jag tyckte visserligen för min del, att det var mycket besynnerligt, att en efter våra förhållanden så onaturlig anordning icke mötte något

egentligt motstånd på de liberala mötena, och jag förvånade mig öfver att man icke allmänt protesterade emot en sådan anordning. Ja, hos mig uppstod till och med den hädiska tanken, att man kanske på våra svenska folkmöten ännu så länge hör mindre folkets röst än folkledarnes. Fläsbroförslaget gick emellertid sitt segertåg öfver landet. Men så ett tu tre resolverades det i början af innevarande år på tongifvande håll, att Fläsbroförslaget i nämnda del, det vill säga i fråga om gemensamma val för land och stad, står främmande för den allmänna meningen. Den allmänna opinionen lärer sålunda i början af detta år hafva helt hastigt kastat om i den nämnda punkten. Man torde häraf finna, att man bör akta sig för att för mycket lita på den allmänna opinionen.

Det oftast hörda skälet mot det nu framlagda förslaget till proportionella val till Andra Kammaren är, att man icke bör införa sådana val till Andra Kammaren, med mindre man också inför *proportionella val till Första Kammaren*. Då man framställer detta påstående, förbiser man enligt min uppfattning en omständighet, som jag anser vara afgörande. Man förgäter, att det i och med den betydliga ökning af valmanskåren, som nu föreslås, är att befaras, att minoriteten inom valmanskåren framdeles icke såsom hittills kommer att blifva någorlunda skäligt representerad i Andra Kammaren. Det måste anses vara en billig begäran, att minoriteten inom valmanskåren äfven i framtiden efter grundlagsändringen får, såsom hittills varit förhållandet, blifva någorlunda skäligt representerad i Andra Kammaren. Att så kommer att ske, är icke säkert, om man bibehåller majoritetsvalen. Jag kan därför icke finna annat, än att yrkandet på proportionella val är ett rättvist yrkande, och jag anser, att man med allt skäl kan påyrka proportionella val till Andra Kammaren utan att på samma gång vilja företaga några ändringar i fråga om reglerna för Första Kammarens sammansättning. En anordning, som har till syfte icke att förstärka minoriteten, utan endast att åt den nya minoriteten bevara samma rätt, som den gamla minoriteten hittills ägt vid valen till Andra Kammaren, måtte väl kunna vidtagas utan att man på samma gång gör några ändringar i fråga om förhållandet mellan majoritet och minoritet i Första Kammaren.

För öfrigt har jag principiellt ej något emot proportionella val till Första Kammaren. Tvärtom torde det kunna ifrågasättas, att efter hand alla val, där några mera djupgående intressemotsatser finnas hos de väljande, böra blifva proportionella.

I allt fall är införandet af proportionella val till Första Kammaren ett mycket inveckladt spörsmål. Vi hafva den förmånen att kunna desto bättre öfverskåda de hithörande svårigheterna, som två ledamöter af Riksdagen i särskilda motioner gifvit oss mycket värdefulla bidrag till utredningen af frågan om proportionella val till Första Kammaren. Herr Nydal föreslår i sin motion, att landsingen och stadsfullmäktige i storstäderna skola vid val af ledamöter

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
Forts.)

i Första Kammaren välja proportionellt. Men enligt herr Nydals förslag skola landstingsmännen och elektorerna för utseende af landstingsmän samt stadsfullmäktige icke väljas proportionellt. Antag nu, att regeringen lagt fram ett förslag, liknande det, som herr Nydal här väckt. Hur tror man, att detta förslag skulle hafva mottagits af motståndarne till regeringsförslaget? Jo, helt visst skulle man hafva sagt ungefär så här: »Det där är ju endast half rättvisa. Man skall naturligtvis välja proportionellt icke blott i landstingen och hos stadsfullmäktige i storstäderna, utan också vid val af landstingsmän och deras elektorer samt stadsfullmäktige. Riksdagen kan icke vara med om en sådan där halfmesy, utan alla val, såväl förvalen som slutvalen, skola naturligtvis vara proportionella.» Vill man då taga steget fullt ut och söka åstadkomma ett genomfördt proportionellt system för val till Första Kammaren, stöter man alldeles säkert på högst betydliga svårigheter, och jag föreställer mig, att man i sådan händelse blir nödsakad att beröfva landstingen och stadsfullmäktige i storstäderna deras gamla rätt att välja ledamöter af Första Kammaren. Herr Elowson har i sin motion gifvit oss anvisning på, huru ett fullt genomfördt proportionellt valsätt till Första Kammaren skulle taga sig ut. Han föreslår, att landstingen och stadsfullmäktige i storstäderna icke längre skola välja ledamöter af Första Kammaren, utan härutinnan ersättas af särskilda valnämnder. Men det är väl alldeles uppenbart, att en så genomgripande förändring i vår statsförfattning alls icke kan under den närmaste framtiden genomföras. Man torde sålunda finna, att frågan om proportionella val till Första Kammaren ej är någon lätt fråga.

Jag har i mitt yttrande till statsrådsprotokollet i förevarande ärende anført vissa siffror, som jag anser ådagalägga, att det ofta hörda talet, att proportionella val till Andra Kammaren skulle åstadkomma *ett manstarkt första-kammarannex i Andra Kammaren*, är grundlöst. Dessa siffror visa, att af hela den blifvande valmanskåren — 1,000,000 personer — endast 10 procent eller 100,000 personer skulle kunna räknas till de mera burgna i samhället. Jag ber herrarna noga betänka, hvad detta sakförhållande i själfva verket innebär. Huru man kan kalla en reform, som har sådana konsekvenser, för en fuskreform eller en oärlig reform, är för mig obegripligt.

Med föranledande af dessa sifferberäkningar hafva emellertid gjorts två särskilda anmärkningar. För det första har det sagts, att det är gifvet, att i ett riksdagsmannaval en vida högre procent af de burgna valmännen än af de obemedlade i allmänhet kan antagas deltaga. Någon statistik finnes mig veterligen icke i detta hänseende. Jag vill icke förneka, att, såvidt man ser på nuvarande förhållanden, det möjligen ligger någon sanning i den gjorda invändningen, ehuru jag icke är fullt säker därpå. Men man måste komma ihåg, att vi nu skola stifta lag äfven för framtiden, och

när en gång det af socialdemokraterna i deras motion omnämnda så kallade »upplysningsarbetet» nalkas sin fullbordan, så är det sannolikt, att de mindre burgna valmännen skola minst lika samvetsgrant som de mera burgna deltaga i våra riksdagsmannaval.

Den andra anmärkningen, som är föranledd af ifrågavarande sifferberäkningar, lyder så här: »En burgen valmansgrupp har i allmänhet genom sin förmögenhet och sin därmed förbundna sociala ställning ett så enormt mycket större inflytande än en till autalet lika stor obemedlad valmansgrupp, att de nakna siffrorna icke utan mycket afsevärd omläggning kunna gifva en verklig föreställning om maktförhållandet mellan dessa två grupper.» Samma tanke uttalas i socialdemokraternas motion på detta sätt: »Valmän i framskjuten social och ekonomisk ställning, såsom t. ex. stora godsägare, bruksägare, fabriksdisponenter, representanter för mäktiga bolag o. s. v., utöfva äfven vid de politiska valen ett inflytande, som är ofantligt mycket större än att det kan mätas ensamt af deras personliga röststyrka.» Jag lämnar åt kammarens ledamöter att själfva afgöra, i hvad mån detta omdöme under nuvarande förhållanden kan vara riktigt. Tänka vi oss emellertid 15 à 20 år fram i tiden — och jag upprepar, att vi nu skola stifta lag äfven för framtiden —, så skall då utan tvifvel brukspatronernas, disponenternas och bolagsmännens åberopade inflytande befinnas så reduceradt, att det knappast är nämnvärdt.

Jag tror sålunda fortfarande, att de af mig anförda siffrorna äro väl ägnade att gifva en exakt föreställning om det blifvande annexet i Andra Kammaren. Sanningen om det s. k. annexet är enligt min uppfattning, att annexets hufvuddel kommer att bestå utaf personer, hvilkas åsikter motsvara det nuvarande landtmannapartiets, och detta parti har ju hittills ansetts såsom det säkraste värnet mot ett förmögenhetsintresse i Första Kammaren.

Att för närvarande råder ett mycket starkt *partitvång* vid valen till Andra Kammaren, är en känd sak. Man måste, för att icke riskera sitt partis nederlag, rösta på den partilista eller på den kandidat, partiledningen föreslår. I det afseendet blifver förhållandet mycket bättre enligt Kungl. Maj:ts förslag. Enligt detta förslag kan hvarje valman, utan att äfventyra sitt partis framgång, rösta huru han vill på de af hans meningsfränder föreslagna kandidaterna. Således blir valmannen på långt när icke underkastad samma partitvång som nu, och han kommer icke så ofta som nu att riskera, att hans röst blir bortkastad.

Emellertid har man mot det proportionella valsättet anmärkt, att partiledningarnas och riksdagsmannakandidaternas inflytande skulle komma att blifva alltför starkt. Hvad nu först *partiledningarna* beträffar, så ha vi redan nu sådana, och deras inflytande är på många orter ganska betydligt. Införes allmän rösträtt, blifver det nödvändigt, att partiledningar komma till stånd i alla valkretsar; och jag kan icke se någon rimlig anledning, hvarför par-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tiledningarnas inflytande skulle blifva större vid proportionella val, än vid majoritetsval. Tvärtom synes det mig, som om man skulle kunna säga, att partiledningarna, därest det proportionella valsättet kommer till stånd, icke skulle kunna förfara med så enväldig makt, som de nu ofta göra vid majoritetsval. Partiledningarna skola med hänsyn till valmännen ej kunna underlåta att på vallistorna upptaga dugande namn, hvarå valmännen gifvit anvisning genom de ingifna valförslagen.

Hvad åter *kandidaternas* inflytande beträffar, föreställer jag mig, att dessa i regel icke skola våga underkänna någon dem missaglig medkandidat, utan att sådant veterligen öfverensstämmer med valmänneus önskningsar. Skulle någon kandidat i ett enstaka fall härutinnan förfara mot valmännens önskningsar, så blir detta hans förfarande ett känt faktum, som kommer att hämnas sig på honom själf.

Vidare har man anmärkt mot den af Kungl. Maj:t föreslagna *valmetoden*, att densamma i motsats till den belgiska kunde komma att verka så, att en försvinnande liten grupp inom ett parti finge makt att helt och hållet bestämma hvilka på partiets lista uppförda kandidater skulle blifva valda. Den talare, som under nästlidna riksdag kraftigast framhöll detta förmenta fel, belyste detta med ett exempel. Han antog, att en valkrets hade att tillsätta 7 à 8 representanter, samt att ett visst parti inom valkretsen hade klart för sig, att det kunde tillsätta högst 2 af platserna. Partiet uppsatte då på sin lista fyra namn, och partiledningen gaf den parollen: Ni kan ju hålla eder inom listan, något olika, men för all del gå ej utom listan, och allra helst håll er till listan ren och klar. $\frac{9}{10}$ röstade enligt denna valparol och röstade således på alla fyra kandidaterna, men $\frac{1}{10}$ afvek från programmet och röstade blott på två namn. Partiet fick två platser, och valda blefvo naturligtvis de två, som den lilla klicken hade röstat på, och detta ehuru dessa två kanske voro de personer, som partiet i sin helhet endast i sista hand önskade valda. Jag medgifver, att, om detta resultat varit den af Kungl. Maj:t föreslagna valmetodens fel, denna metod vore betänklig. Men felet låg icke hos denna metod, utan i partiledningens oskicklighet. Då partiledningen uppmanade partimedlemmarna att rösta på alla fyra namnen, gaf ledningen ett mycket dåligt råd. Den lilla klicken förstod tydligen saken bättre, och då det efter den gifna parollen varit mer än tur, om partiet fått sin vilja fram, var det både naturligt och rättvist att, den lilla klickens sunda förstånd segrade. Men nästa gång partiet går till val, följer det nog icke en sådan valparoll, och då blifva också till riksdagsmän valda just de personer, som partiet helst vill ha. Det bästa värnet mot öfverraskningar af ifrågavarande slag är, att valmännen icke onödigtvis splittra sina röster på olika kandidater, att de icke göra några kalkyler öfver huru andra valmän kunna komma att rösta, utan inskränka sig till att rösta på den eller dem, som de helst vilja se

valda till riksdagsmän; hellre för få än för många. Att många namn stå på listan, bör icke förvilla, ty de många namnen äro till för att valmännens personliga önsknings skola kunna göra sig gällande, och dessutom för att man skall få suppleanter.

Man må icke tro, att proportionsvalskommittén har förbisett den nämnda anmärkningen. Denna kommitté yttrar på sidan 78 i sitt betänkande bland annat följande: »I fall så godt som alla medlemmar af ett parti rösta på alldeles samma personer, och des- sas antal öfverstiger antalet af de platser, som partiet får sig till- deladt, så kan det komma att bero mer eller mindre af en slump, hvilka af dessa personer som blifva valda. Mot en sådan utgång äger emellertid metoden ett godt värn i den omständigheten, att hvarje valman söker göra sina personliga önsknings så mycket som möjligt gällande. Denna naturliga benägenhet bör dock vid valet på allt sätt understödjas. De officiellt tryckta valsedlarna äro härvid en god bundsförvant.»

Naturligtvis vill jag icke förneka, att det i ett eller annat fall kan komma att inträffa, att valet inom ett parti icke blir det allra bästa. Det är lätt att konstruera fram sådana fall. Sådant inträffar ofta under nuvarande förhållanden. Det är ju ganska van- ligt, att, antingen i följd af bristande partiledning eller i följd af koteriledning, ett partis bästa män få sitta hemma, medan medel- mättor skickas till riksdagen. I det fallet tror jag, att förhållan- det blir bättre, om vi införa proportionella val, än om vi behålla majoritetsvalen. Partistyrelserna måste nämligen blifva synnerli- gen intresserade af att på vallistorna få uppförda partiernas alla prima namn, och valmännens sunda instinkt skall sedan nog sörja för, att af dessa de bästa namnen de allra bästa blifva utvalda.

Ytterligare har man mot det proportionella valsättet anmärkt, att genom detsammas införande komme Andra Kammaren att upp- delas i *smärre grupper i stället för i större handlingskraftiga par- tier*. För min del finner jag det vara en gifven förtjänst hos det proportionella valsättet, att alla partier kunna göra sig gällande. Det ligger något synnerligen brutalt i det nuvarande tillväga- gångssättet, enligt hvilket vissa partier vid valen skola tvingas att gå upp i andra partier, och valmännen skola så att säga piskas in i partier, dit de icke höra. För öfrigt ber jag att få erinra, att hos majoritetsvalen finnes en bestämd tendens att gynna majorite- ten inom valmanskåren. Följden däraf blifver lätt, att såsom resul- tat af majoritetsvalen träda fram i riksdagen icke större hand- lingskraftiga partier, utan *ett stort, hänsynslöst, handlingskraftigt parti*. Herrar Elowson och Nydal hafva i sin reservation på ett synnerligen förtjänstfullt sätt framhållit denna stora våda, och jag ber att få rekommendera till genomläsning och begrundande det sista stycket i dessa herrars reservation. Det stycket innehåller verkliga visdomsord.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Konstitutionsutskottets föreliggande hemställan ansluter sig i hufvudsak till Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet har emellertid ansett sig böra i riksdagsordningen inarbeta en del från vallagen hämtade bestämmelser angående det proportionella valsättet. Jag skall härom endast säga, att jag för min del icke är öfvertygad om lämpligheten eller nödvändigheten häraf. Därjämte har utskottet föreslagit, att valrätt icke må tillkomma annan än den, som är *skyldig till staten erlægga direkt skatt*. Jag tillåter mig i den punkten bestämt vidhålla den mening, som förfäktats i Kungl. Maj:ts proposition och som fått ett uttryck i herr Hammarskjölds reservation. De personer som befrias från mantalspenningar äro i regel sjuka eller gamla personer, som gärna kunna få åtnjuta denna lilla förmån, utan att därför berövas sin rösträtt. Jag tror att mängden har den oriktiga föreställningen, att s. k. luffare och dylika personer nödvändigt måste befrias från mantalspenningar. Men gifvet är, att sådana personer i regeln alls icke böra befrias från mantalspenningar, och jag får erinra, att tillämpningen af ifrågasvarande stadgande helt och hållet ligger i de kommunala myndigheternas händer.

Jag öfvergår nu till att göra några reflexioner i afsende å *det liberala samlingspartiets rösträttsförslag*. Min hufvudsakliga anmärkning däremot är redan framlagd genom hvad jag yttrat om det proportionella valsättet, och jag behöfver icke vidare yttra mig därom.

Då det liberala samlingspartiets förslag hyllar majoritetsprincipen, råkar förslaget gifvetvis ut för de svårigheter, som äro oskiljaktigt förbundna med majoritetsvalen. Det föreslås således, hvad som är rent af oundvikligt, att land och stad skola välja särskildt för sig. Emellertid säges det i den ifrågasvarande motionen, att man ej vill »släppa tanken, att i en ej aflägsen framtid man mera allmänt skall börja inse, hvilka fördelar i många afseenden en valkretsindelning, där stad och land principellt sammanföras, dock innebär». Jag tror, att motionärerna här äro alltför sangviniska. Vare härmed emellertid hur som helst, jag tillåter mig med hänsyn till det föreslagna åtskiljandet af land från stad att beteckna liberala samlingspartiets förslag såsom ett beträffande valkretsindelningen konservativt och efterblifvet förslag.

En annan svårighet, som åtföljer majoritetsvalen, afser storstädernas indelning i valkretsar. Det kan ju icke bestridas, att storstädernas indelning i enmanskretsar medför vissa olägenheter. Liberala samlingspartiet förkastar därför också systemet med enmanskretsar i storstäderna. Men de nämnda olägenheterna synas vara obetydliga i jämförelse med den stora orättvisa, som flermanskretsar vid majoritetsval föra med sig i fråga om minoriteternas rätt. Jag instämmer i denna punkt till fullo i hvad som yttras i socialdemokraternas motion. Där säges: »Listval med enkel majoritet är nättopp den valmetod, där man i allmänhet riskerar de största

afvikelserna från en sund proportionalitet och där verkligen talet om obehörigt majoritetsförtryck icke kan med fullt fog afvisas.»

Liberala samlingspartiet har vidare föreslagit, att städerna skulle få välja 65 riksdagsmän, ehuru de icke hafva rätt efter sin folkmängd till mer än 51 platser. Denna afvikelse motiveras därmed, att, då de smärre städerna skola sammanföras till valkretsar, man nödvändigt måste förebygga, att dessa småstadsvalkretsar blifva oformliga. Motivet är sålunda, att småstäderna behöfva några extra platser utöfver dem de hafva rätt till enligt sin folkmängd. Detta kan ju möjligen låta säga sig. Men alldeles felaktigt är det väl, att det nämnda motivet, att småstäderna behöfva extra platser, skall föränleda att också storstäderna komma i besittning af extra platser; tvärtom skulle man ju kunna sätta i fråga, om icke, då småstäderna behöfva extra platser, dessa extra platser borde lämnas af storstäderna och landsbygden gemensamt och icke — såsom nu är föreslaget — af landsbygden ensam. Det synes mig vara absolut orimligt att, därför att småstäderna behöfva extra platser, landsbygden skall bestå icke blott dessa extra platser, utan ock lämna storstäderna en del extra platser. Stockholm t. ex. skulle ju enligt sin folkmängd hafva blott 14 riksdagsmän, men enligt detta förslag skall Stockholm få 17 — därför att småstäderna behöfva några extra platser! De tre extra platser, som Stockholm får, tagas naturligtvis ifrån tre domsagor, som i annat fall skulle hvar för sig hafva bildat två valkretsar.

Jag behöfver icke tillägga, att jag naturligtvis icke i nu nämnda förhållande spårar någon afsikt att obehörigen gynna storstäderna, ty förklaringen till den nämnda anordningen ligger i öppen dag. Man har fördelat städernas 65 platser efter alldeles samma grund, som gäller för fördelningen af städernas nuvarande 80 platser, men man har härvid förbisett, att motivet för den nuvarande olikheten i representationsrätt för stad och land är ett annat än det motiv, som för framtiden skulle medföra en dylik olikhet.

Jag anhåller nu att få yttra några ord äfven angående det förslag, som innehålles i *herr Janssons i Djursåtra reservation*. Det förslaget innebär, som vi alla veta, att i fråga om riksdagsmannaval köpingar och municipalsamhällen, därest deras invånareantal uppgår till minst 1,000, skola anses såsom städer. Alltså, om Kungl. Maj:t förordnar, att inom en stor by med 1,000 invånare brandstadgan skall gälla — mera behöfs icke för att göra ett municipalsambälle —, då skall denna by utvisas från den valkrets, till hvilken den hittills hört. Tänker man sig 15—20 år framåt i tiden, då vårt land antagligen är alldeles öfversålladt af municipalsamhällen med minst 1,000 invånare, så nog måste det medgifvas att valkretsindelningen då blir högst onaturlig. Att på detta sätt tvinga tillsammans en mängd små samhällen, som icke hafva det ringaste att göra med hvarandra, kan icke vara riktigt. Visserligen är det så enligt liberala samlingspartiets förslag, att

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

städerna fortfarande skola vara sammanbundna med hvarandra och skilda från landet, men detta har gammal häfd för sig, och det får betraktas såsom en nödfallsutväg. Men planen att på föreslaget sätt lägga köpingar och municipalsamhällen till städerna är, såsom en författare därom yttrat, ett försök att skrufva historien tillbaka.

Mot herr Janssons i Djursätra förslag får jag i öfrigt göra två särskilda anmärkningar. Det synes vara ett fel i detta förslag, att sådana municipalsamhällen, som ligga intill storstäder, icke få sammanläggas med dem till valkretsar. Så t. ex. får icke municipalsamhället Norrköpings norra förstad läggas tillsammans med Norrköping; ej heller får municipalsamhället Sofielundshusen, som ligger bredvid Malmö, läggas tillsammans med Malmö stad; utan Norrköpings norra förstad får antagligen välja med Mjölby, Katrineholm, Söderköping o. s. v., och Sofielundshusen torde få välja ihop med Ystad, Trelleborg eller Svedala o. s. v., men icke med Malmö.

Den andra anmärkningen torde jag få belysa med följande exempel. Antag, att Norrköpings folkmängd nätt och jämt öfverstiger $\frac{2}{65}$ af sammanlagda folkmängden i rikets alla städer. Då skall Norrköping enligt herr Janssons förslag välja två riksdagsmän och delas i två valkretsar. Men enligt detta förslag skall vidare folkmängden i hvardera af dessa två valkretsar uppgå till $\frac{1}{65}$ af städernas hela folkmängd. Det vill säga, under den nämnda förutsättningen måste Norrköpings folkmängd delas alldeles precis midt itu, och det skulle kunna blifva nödvändigt att bestämma gränsen mellan de två valkretsarna så, att de personer som bo i ena våningen af ett hus finge höra till en krets, och de som bo i den andra våningen af samma hus finge höra till den andra kretsen. Här är tydligen en ändring nödvändig i 13 § 3 mom. i herr Janssons förslag till riksdagsordning.

Jag ber nu endast till sist att få framhålla, att man vid en jämförelse mellan Kungl. Maj:ts förslag å ena sidan samt å andra sidan liberala samlingspartiets förslag och herr Janssons i Djursätra förslag ej kan undgå att finna, att Kungl. Maj:ts förslag har ett afgjordt företräde därutinnan, att detsamma åt hvarje medborgare — han må höra till majoriteten eller till minoriteten — gifver den rätt, som honom bör tillkomma. De nämnda båda motförslagen ställa i utsikt ett minoriteternas undertryckande, men Kungl. Maj:ts förslag gifver effektiv rösträtt äfven åt minoriteterna, *rösträtt åt alla*. Under åberopande af denna, enligt min tanke, väsentliga förtjänst i Kungl. Maj:ts förslag och med erinran tillika, att Kungl. Maj:ts förslag ökar de valberättigades antal från i rundt tal 400,000 till omkring 1 million personer, tvekar jag ej att uttala, att Kungl. Maj:ts förslag är ett *i sann mening frisinnadt förslag*, och hemställer jag om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Vidare yttrade:

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Jag skall i dag icke inlåta mig på någon synnerligen utförlig framställning af den nu föreliggande frågan. Frågans olika sidor hafva så länge och så mycket och så utförligt varit behandlade i den allmänna diskussionen, att det förefaller mig sannolikt, att nästan hvarje ledamot eller *kanske hvarje* ledamot af kammaren i dag kommit hit med sin åsikt fullt fast och klar.

Jag skall endast tillåta mig att framhålla några synpunkter, som redan i största korthet blifvit angifna i liberala samlingspartiets förslag, men som törhända förtjäna någon exemplifikation och någon utveckling. Jag får då kanske tillfälle att äfven upptaga ett och annat af hvad statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrade i sitt nyss hållna anförande.

Den första rent praktiska, efter min tanke i och för sig afgörande invändningen mot det proportionella valsättets införande i Sverige är landets stora ytvidd och ringa folkmängd samt däraf följande svårigheter för valmännen med dessa enormt stora valkretsar, som här föreslås. Herr statsrådet har i sin motivering till årets rösträttsproposition förklarat sig ej kunna bestrida, att valkretsarna blifva mycket stora; men han hoppas, att detta icke skall visa sig så betänkligt, som vi frukta, och han hänvisar till, att det dock icke är ytvidden, utan samfärdselförhållandena inom valkretsen, som äro det afgörande. Man torde erinra sig, huru som det ifrån proportionalistiskt håll har åberopats, att detta valsätt skall hafva med fördel tillämpats framför allt, såsom man plägar säga, i ett af de europeiska rikena, nämligen Belgien. Det synes mig då kunna vara af något intresse att genom en jämförelse undersöka, i hvilket förhållande Belgien och Sverige stå till hvarandra med afseende å de synpunkter, som jag här har berört.

Belgien är ett land, som i areal innehåller 29,456 kvkm., under det att Sverige innehåller 447,862 kvkm. På sina cirka 30,000 kvkm. rymmer Belgien en befolkning af 6,693,000 personer. Sverige har på sina 447,000 kvkm. en befolkning af i rundt tal 5,220,000 invånare. Det är således tydligt, att länderna i det fallet erbjuda de kolossalaste motsatser man gärna kan tänka sig. Sverige är ett ringa befolkadt land med mellan 12 och 13 människor på kvkm. Belgien är ett överbefolkadt land med 227 invånare på samma areal. För att få någon lätt uppfattbar jämförelse till grund, bör man icke jämföra da båda länderna, utan man bör jämföra Belgien med en enda af Sveriges provinser. Belgien går ledigt att stoppa in i Kopparbergs län i Sverige. Detta omfattar 29,849 kvkm., under det att Belgien som sagdt har 29,456 kvkm. Således är Kopparbergs län något större. Det har 220,586 invånare mot Belgiens 6,700,000 i rundt tal. Kopparbergs län har 8 invånare på hvar kvkm., under det att Belgien har 227. Och då

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

skulle efter regeringens förslag Kopparbergs län uppdelas i två valkretsar, under det att Belgien för valen till deputeradekammaren är deladt i 30 valkretsar. Skillnaden är, som man ser, kolossal. Man kan förstå, att om något land skall vara möjligt för det proportionella valsättet, skall det framför allt vara Belgien, och att om något land skall vara absolut omöjligt för samma valsätt, så skall det vara vårt land med dess ytterst ringa folkmängd i förhållande till arealen.

Men kommunikationerna? Ja, kommunikationerna äro ju lyckligtvis i vårt land stora i förhållande till vårt folks förmögenhetsställning, det kan ej nekas. Men äfven här kan jag uppställa en jämförelse. Sverige har järnvägar till en spårlängd af sammanlagt 12,050 km. Samma siffra är för Belgien 4,050, således en tredjedel. För att kunna tänka sig, att invånarna i Kopparbergs län skulle kunna hafva det på samma sätt som invånarna i Belgien vid de proportionella valen, så skulle man således tänka sig, att en tredjedel af hela Sveriges järnvägar vore förlagd till Kopparbergs län. Och då finge man dock helt och hållet frånse, att skillnaden i valkretsindelningen ju alltid återstode, då det ju för Kopparbergs län blefve endast en tudelning, i stället för att Belgien är uppdeladt i 30 valkretsar.

Jag har velat framhålla detta, därför att det är, såsom sagdt, ett af hufvudskälen och ett hufvudskäl, som i och för sig är fullkomligt tillräckligt och afgörande gentemot detta valsätts införande här hos oss. Ty det är något orimligt att på detta sätt hämma det politiska lifvet, att på detta sätt göra det omöjligt för valmännen att träffa de förberedelser, som de måste träffa för att kunna åstadkomma ett lyckosamt resultat, ett sådant resultat, som de själfva vilja ha framgånget ur rösturnorna.

Det är då äfven tydligt, att vår andra anmärkning måste vara riktig, nämligen att med dessa valkretsar ovillkorligen erfordras en dominerande partiledning. Herr justitieministern har försökt förringa betydelsen af den anmärkningen. Han har sagt, att han icke kan förstå, hvarför med dessa val en partiledning skulle behöfva uppträda kraftigare än med de nuvarande valen. Men det är dock tydligt, att om partiledningen skall utgöra det enda förbindelseledet i dessa stora valkretsar mellan de grupper, som på olika orter tillhöra samma parti, men som i följd af de långa afstånden icke kunna träffas och ansikte mot ansikte i diskussion mellan valmännen framställa sina olika åsikter, — det är dock tydligt, säger jag, att en sådan partiledning då måste komma att spela en mycket, mycket större roll än den, som kan stå i ständig kontakt med hela det samlade partiet och under ständig kontroll af detta. Detta synes mig vara så själfklart, att jag icke kan tänka mig, att icke detta resultat oundgängligen skulle uppstå.

Men det kan äfven vara af något intresse att tänka på, huru man skall kunna åstadkomma dessa partiledningar. Ha herrarna

tänkt sig, hvad det fordras för egenskaper hos de män, som på detta sätt skola ägna sig åt valen? Det fordras till en början, att de äro i tillfälle och äro villiga att offra tid och arbete och det under en ganska lång tid. Åtminstone några veckor lära alla dessa partiledare få offra på att under resor mellan de olika orterna arbeta för den nödvändiga sammanhållningen. Men sedan kommer för dem ett arbete, som torde blifva mycket svårt. Det är då listorna, de definitiva listorna, skola uppgöras. Huru svårt detta blir torde man lätt finna, om man tänker sig in i de synpunkter, till hvilka ledningen då måste taga hänsyn. Först är det pröfningen af kandidaternas färg, om de passa till den lista, som är afsedd att uppsättas, sedan pröfningen af kandidaternas antagliga sympatier på de olika spridda orterna, huruvida de verkligen äro de män, som skola kunna tänkas göra den lista stark, som är afsedd att frambäras. Men om det vore slut med det! Sedan kommer framläggandet för kandidaterna af en lista till underskrift samt kandidaternas egna önskningsar och vilja i det afseendet. Och om det vore nog med kandidaternas egna önskningsar och vilja i det afseendet! Men bakom hvarje kandidat står hans grupp och sålunda måste den kandidaten nog äfven taga mycken hänsyn till hvad hans grupp önskar; och af detta kan för partiledningen följa, att den ene kandidaten säger: jag vill ej stå på den och den listan med den och den kandidaten, och att den andra säger: jag vill ej stå tillsammans med den och den o. s. v.

Jag tror således, att man kan säga, att den partiledning, som erfordras — som erfordras inom hvarje valkrets, som erfordras för hvarje parti, hvilket vill vinna något i någon valkrets — måste för att kunna fullgöra sitt värf bestå af ganska skickliga, ganska erfarna, med ganska stor auktoritet utrustade män, som tillika äro villiga att gifva allt annat sitt arbete på båten under några veckor för att ägna sig hufvudsakligen åt detta.

Nu frågar jag: står verkligen denna tunga rustning i öfverensstämmelse med de förutsättningar, som vårt land för närvarande erbjuder? Jag tror, att vi måste svara ett bestämdt nej därpå, då vi se, huru i de flesta kretsar valarbetet försiggår efter synnerligen enkla regler, utan någon större uppoffring af tid och arbete, utan några mycket stora och invecklade manövrer från någon lednings sida för att åstadkomma enighet mellan alla olika grupper af ett parti. Ja, jag tror, att vi måste säga, att man här stött på en punkt, där det proportionella förslaget kränkt en af de viktigaste principer, som statskloketen har uppställt, nämligen denna: fordra aldrig genom ett politiskt system af ett folk bördor och uppoffringar, som långt öfverstiga hvad utvecklingen hos detta folk hittills har åstadkommit. Den politiska utvecklingen *kan* ju en gång komma därhän, att dessa synpunkter icke hos oss längre behöfva vara gällande. Men jag vågar fråga hvar och en, som vill se fördomsfritt på denna sak: kan man verkligen med något hopp att döma

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) rätt säga, att vi redan nu stå på den punkt, att vi kunna pålägga folket hela detta system?

Nå men, säga herrarna, »pålägga»? Men vi pålägga ju ej någonting. Om ej ett parti har någon ledning, eller om det ej har någon, som vill åtaga sig arbetet därmed, ja då försummar det sina intressen, då kan man ej hjälpa det. Ja, resonerar man på det viset, så medger jag, att då kan man införa både det proportionella systemet och mycket annat. Men resonerar man på det viset, att de politiska formerna skola vara en klädebonad, som noggrant ansluter sig till den faktiska gestaltning, som folkets lif har fått, då tror jag man måste säga, att förslaget är omöjligt och orimligt för vårt land för närvarande.

Herr justitieministern sysselsatte sig något med den anmärkning, som blifvit riktad mot de proportionella valen, nämligen att den metod, som här är föreslagen, icke är tillfredsställande med afseende på förhållandet angående listorna inom partierna. Men den frågan, förhållandet inom partierna, har nyligen blifvit på ett särdeles förtjänstfullt sätt utredd af en skarpsinnig och omsorgsfull skärskådare af de proportionella valen, professor Bendixson, jag menar uti den lilla broschyr som vi här fått utdelad till oss för någon tid sedan, en broschyr, som rekommenderas herr justitieministern till läsning vid ledigt tillfälle. Den är verkligen synnerligt öfvertygande i den punkt, jag här berört.

Det går nog icke an att säga, att de förvirrade valresultat, herr justitieministern nyss med hänvisning till något anförande vid föregående riksdag omnämnde, skulle vara följder af en oskicklig partiledning. Jag tror för min del icke att det skall bli möjligt för någon partiledning att förekomma den eventualiteten, att vissa kandidater opåräknadt och egentligen utan att afsikt finnes att höja upp dem öfver andra kandidater få ett sådant antal röster, att de faktiskt komma att höjas. Detta beror därpå, att på samma gång som hvarje valman har fått en röst, så har han fått rättighet att dela denna röst i flere lika stora delar, men icke uti flere olika stora delar.

Hade det varit möjligt — jag säger icke att det varit möjligt, utan jag tror att det stött på andra svårigheter, men jag säger det för att visa, hvaruti själfva det oriktiga ligger — hade det varit möjligt, säger jag, att en lista fått upprättas i fallande skala af röstvärdet, så att för att ta ett enkelt exempel, om jag röstar på 3, jag har rättighet att ge åt den förste kandidaten $\frac{3}{6}$, åt den andre kandidaten $\frac{2}{6}$, och åt den tredje kandidaten $\frac{1}{6}$ utaf min röst, då hade ett sådant förhållande icke kunnat uppkomma. Ty då hade den stora mängden af ett partis anhängare uppenbarligen kommit att ansluta sig till en på det sättet uppställd lista. Men just detta att det stora flertalet af ett partis anhängare nu, om ingenting göres, kommer att utan vidare sluta sig till hela listan, och sålunda hvarje valman fördelar sin röst lika på samtliga kandidater,

gör, att hvilken liten grupp som helst, vare sig inom partiet, och då kan det bero på en slump, eller utom partiet, och då kan det bero på illvilja, kan komma att spela en mycket stor roll, genom att uppflytta en kandidat och därigenom möjligen utestänga en kandidat, som kan vara en af partiets förnämsta.¹

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Att således förhållandet inom listorna kommer att visa sig som en mycket svår brist inom detta system, om det skulle komma till stånd, därom är jag alldeles förvissad. Det kan vara ganska intressant att anmärka, att den kritiker, om hvilken jag nyss talade, på ett synnerligen grundligt sätt utvecklat hvad det är, som i själfva verket är det djupaste felet i detta. Han visar, att denna proportionella valmetod egentligen icke är allt igenom proportionell. Den är proportionell då det gäller förhållandet mellan partierna, men den är icke längre proportionell då det gäller grupperna inom hvarje särskildt parti. Här har proportionalitetsprincipen upphäfts, och majoritetsprincipen införts. Däraf alla de eventualiteter, som kunna uppkomma.

Men då man talar om att uppställa och konstruera möjligheter, så vill jag för min del säga, att jag har sett många sådana framställas, som äro alldeles afgörande, synes det mig, mot den föreslagna metoden.

Men jag har också af allt hvad jag läst dragit den slutsatsen, att de uppställda exemplen för visso endast utgöra ett mycket ringa antal af alla de besynnerliga och oväntade kombinationer, som verkligheten kommer att gifva vid handen, för den händelse systemet skulle införas.

Ty det är så, att systemet arbetar med sådana nyheter och är så kompliceradt, att det är så många faktorer, som kunna verka på resultatet, att det torde öfverstiga mänsklig förmåga att annat än till en mycket, mycket ringa del öfverskåda detta resultat.

Det är således tydligt, att jag för min del kommer att yrka afslag af konstitutionsutskottets förslag, såsom innefattande den metod, som kan föra till alla dessa svårigheter. Men på samma gång måste jag säga det, att skulle det proportionella valsättet antagas, då anser jag att konstitutionsutskottet handlat riktigt därutinnan att, enligt dess förslag, i grundlagen införts de hufvudbestämmelser, som skola gälla. Ty det är orimligt att ur grundlagen utmönstra och till annan lag öfverlämna så konstitutiva och viktiga stadganden, som hvad själfva detta proportionella valsätt skall innebära.

Om det blott skulle stå i grundlagen, att valsättet skall vara, proportionellt, hvad betyder detta? Den ena menar ju med proportionellt valsätt ett, den andra menar ett annat och den tredje menar något tredje. Det är väl någonting som alldeles strider mot begreppet af en grundlag, ifall man skall ha en sådan till skillnad från annan lag, att införa sådana viktiga bestämmelser på annat ställe än i grundlagen.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Men det är icke blott bestämmelsernas vikt, utan också en annan synpunkt, som talar för utskottets handlingssätt härvidlag, nämligen bestämmelsernas särskilda beskaffenhet att innefatta själfva grunden för sammansättningen af representationen. Det har alltid ansetts såsom en mycket god sats, att man aldrig skall tillåta en sittande representation att själf genom ett enda beslut vidtaga en förändring, som kan inverka på dess egen sammansättning.

Om Andra Kammaren hade en majoritet, som stode uti godt samförstånd med majoriteten i Första Kammaren och i godt samförstånd med regeringen, så skulle det kunna hända, att, om Kungl. Maj:ts förslag blefve antaget, någon gång i framtiden helt enkelt en förändring uti det proportionella valsättet till en annan metod, som mera gynnade den sittande Andra Kammaren, infördes, och detta är naturligtvis i högsta grad principiellt oriktigt. Således måste jag ge utskottet i det afseendet mitt erkändande, ehuru jag icke kan gilla själfva metoden.

För öfrigt kan jag icke föreställa mig, att den uppfattning, som jag på senare tider någon gång har sett framträda, nämligen att denna kammare borde antaga Kungl. Maj:ts förslag med den tanken, att man därigenom icke har bundit sig till ett visst proportionellt valsätt, utan att den frågan kan komma senare, jag kan, säger jag, icke föreställa mig, att denna uppfattning skall ha någon framgång i denna kammare. Ty det vore väl det obetänksammaste af allt, ifall, efter det de proportionella metoderna varit i årtal diskuterade, och då man likväl icke kunnat med bestämdhet fästa sig vid en metod och säga, att den är god och riktig och tillfredsställande, man icke dess mindre skulle kasta sig handlöst in på det proportionella valsättet, i förhoppning att den tid som åtgår, till dess man definitivt fastställer detta valsätt, skulle komma att medföra en ofantlig ljusning i fråga om metoderna.

Jag öfvergår nu till en allmännare synpunkt beträffande de proportionella valen. Det är i viss mån erkänt äfven af anhängare till detta valsätt, att de måste äga en tendens att splittra en församling i flera skilda grupper. Men för mig ställer sig saken så, att jag icke blott icke kan anse en splittring som något godt, utan tvärtom måste beteckna den såsom något ondt, hvilket jag fruktar. Att bredvid en Första Kammare, bildad på en grundval, som gör denna kammares majoritet till ett af de mest enhetliga och därför på sitt sätt mest kraftiga partier, som i hela vårt riksdagslif funnits, ställa en Andra Kammare, som skall genom själfva de politiska institutionerna bli splittrad uti ett flertal af grupper, det kan icke synas vara en handling af politisk klokhet, åtminstone för den, som utaf denna Andra Kammares verksamhet förväntar den hufvudsakliga insatsen uti landets politiska lif; och det är det jag gör. Efter min tanke kommer vårt politiska lif icke att gestalta sig lyckligt, för så vidt icke dess hufvudkraft allt mer och mer kommer att förläggas uti denna kammare. Och med denna åsikt är det tydligt,

att jag mycket väl kan önska, att denna kammare skall, såsom i många andra länder är fallet, uppvisa en växling mellan partier, men en växling mellan stora, på de stora politiska principerna sammanslutna partier, icke en splittring mellan grupper, som oriktigt ha gjort åskådningar, hvilka i själfva verket endast torde spela en sekundär roll, till de ledande för sitt politiska lif.

Jag har icke heller den åsikt, att det är något lyckligt, ifall hvarje meningsströmning, som kan samla ett sådant antal, att den efter de proportionella valmetoderna kan bilda en tillräckligt stor minoritet, skall sättas i tillfälle att också bilda en särskild grupp i riksdagen. Jag har icke ens den uppfattningen att det skulle vara lyckligt för den gruppens egna önskemål. Ty det är något helt annat, ifall ett önskemål får arbeta sig in uti ett stort partis stora politiska program. Det kan gå långsamt, men genom att det sålunda inarbetas, inarbetas det också på ett helt annat sätt uti folkets åskådning, så att när det är färdigt att upptagas och genomförs, genomföres det såsom något välbekant, såsom något af stora lager önskad, och icke som en mellangift mellan allehanda politiska köp och byten, där Första Kammaren eller regeringen spelar ut den ena lilla gruppen mot den andra lilla gruppen i Andra Kammaren. Det är så det går till, och det är så det har gått till, när underhus blifvit splittrade i ett flertal grupper.

Mot det förslag, som af Kungl. Maj:t är framlagdt, mot konstitutionsutskottets därpå hvilande förslag ställer nu det liberala samlingspartiet sin motion såsom en möjlighet och en beaktansvärd och anbefallningsvärd möjlighet till rösträttsfrågans lösning. Motionen har blifvit föremål för några anmärkningar från herr justitieministerns sida, och jag skall söka att upptaga ett par af dem till bemötande.

Herr justitieministern betecknade vårt förslag med afseende på åtskiljandet af land och stad såsom konservativt och efterblifvet. Ja efterblifvet! Efter hvad? Det är efterblifvet efter regeringen och efterblifvet efter Första Kammaren kanske, men är det efterblifvet efter folkets stora och samlade åskådning? Se, det skulle jag för min del icke tro. Herr justitieministern förvånade sig öfver att, sedan en hel del folkmöten gått på den s. k. Fläsbro-linjen, så skedde likväl denna förändring, denna återgång till ett åtskiljande af land och stad. Men kanske att uti de referat, som herr justitieministern har läst, egentligen blott stått omtaladt inledarnes anföranden och resolutionerna. På sådana folkmöten lär man sig emellertid ganska mycket, ifall man försöker att lära sig något. Och jag kan säga, att af det, som där förekommit, har det med ganska stor tydlighet framgått, att partiets förslag med afseende å valkretsindelningen vid förra årets riksdag alldeles icke hade slagit den rot hos folket i det hela, som varit önskvärdt. Det var tydligt, att det betraktades såsom något mera främmande, och det var

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tydligt, att man ännu så länge måste fasthålla vid den gamla indelningen.

Vid sådant förhållande och då för oss valrättens utvidgning är hufvudsaken och valkretsindelningen i själfva verket är underordnad i förhållande därtill, kunde vi icke finna det lämpligt att nu bibehålla den ordning, som vi vid förra riksdagen föreslagit. Vill man nu kalla detta för ett konservativt och efterblifvet förslag? Ja, vi ha ju i själfva verket i vår motion antydt, att vi hoppas, att en förändring i detta afseende skall äga rum, så att vi ha egentligen sagt detsamma som herr justitieministern, då han säger, att det är konservativt och efterblifvet, fastän vi ha uttryckt oss på ett något måttfullare sätt.

Vidare angrep herr justitieministern vårt förslag med afseende å bibehållandet af den nu gällande ordningen för storstäderna, och därvid gjorde han en liten utflykt till det socialdemokratiska partiet, med hvilket han för tillfället koaliserade sig. Ja, det är ju gifvet, att, när man står på den proportionella teorins ståndpunkt, då skall man betrakta detta såsom något så orimligt och otillfredsställande, att man kan ha enmansvalkretsar i den öfvervägande delen af landet, men flermansvalkretsar i storstäderna. Men ifall man icke står på en sådan teoretisk ståndpunkt, utan om man i afseende på valkretsindelningen står, om jag så må säga, på det praktiska åskådningssättets ståndpunkt, tror jag för min del, att det väl låter försvara sig att bibehålla den nuvarande ordningen, som hittills har verkat godt och — jag känner närmast förhållandena i Stockholm — som här i Stockholm aldrig på något sätt bidragit till att förtrycka minoriteterna, utan tvärtom har frambragt en fusion mellan olika, men närstående åskådningar, så att listorna ha företett en tolerant prägelse mellan olika skiftningar.

Emellertid skulle jag för min del icke ha något absolut emot, att äfven enmansvalkretsar i städerna skulle kunna inrättas. Ty jag anser det icke vara något så ondt å andra sidan, ifall man på andra håll betraktar denna anordning som något så ofantligt godt. Men ingen har ännu kunnat angifva någon tillfredsställande metod för att förebygga det godtycke vid valkretsindelningen, som herr justitieministern själf enligt sin motivering till den kungl. propositionen betraktat såsom en den största fara. Socialdemokraterna ha gjort sig arbetet ofantligt lätt. Ty de ha icke föreslagit den allra ringaste utväg att lösa denna svåra fråga. Uppställer man, såsom de ha gjort, i grundlagen en teori och öfverlämnar åt andra att utforma det sätt, som skall utfinnas för att i praktiken omsätta teorin, då är arbetet ganska lätt. Men det skulle vara intressant att få höra ett uppslag, som skulle vara något så när tillfredsställande. Jag för min del har icke funnit något sådant.

Herr justitieministern anmärkte äfven på, att vid bibehållande af 65 stadsrepresentanter i Andra Kammaren motivet hade varit, att man för småstädernas skull måste öka stadsrepresentanternas

antal utöfver det, som skulle föranledts af hvad man kallar riksvalkvoten, men att följden har blifvit, att äfven storstäderna fått åtskilliga representanter utöfver hvad de eljest skulle ha haft. Denna anmärkning anhåller jag att få tacka för, ty den gifver mig anledning att utveckla, hvad skälet är härtill.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Det underkastades vid utarbetandet af denna motion en ganska allvarlig öfverläggning, huruvida det icke skulle vara möjligt att bibehålla storstädernas representantantal vid ett sådant, som utmärkes af riksvalkvoten, och gifva hela det återstående antalet röster till småstäderna. Men man stötte då på den svårigheten, att vid omreglering efter tio år skulle ovillkorligen storstäderna genom sin tillväxt komma att draga ifrån småstäderna en del af de representanter, som de från början ha fått. Detta kommer sannolikt icke att inträffa, ifall man följer den princip, vi nu ha uppställt, därför att då rättas storstädernas representation icke efter riksvalkvoten, utan efter den samlade stadsvalkvoten, och denna höjes så ofantligt mycket genom den ökning i folkmängden, som härrör från storstädernas folkmängdstillväxt, att saken reglerar sig själf.

Vid valet mellan att från början göra det något bättre för småstäderna, men sedan få oberäkneliga ändringar i hvad man sålunda gjort och att från början vidhålla den nuvarande grundlagens regler, oakadt de större städerna därigenom få något större representantantal än riksvalkvoden utvisar, har man bestämt sig för den senare utvägen, d. v. s. att vidhålla grundlagens nuvarande stadganden.

Ja, mina herrar, det liberala samlingspartiet har verkligen blifvit utsatt för hvad man kallar ett oväder i följd af sin motion. Det är mig icke möjligt — jag har icke ett så godt språkminne — att jag skulle kunna uppräknas ens en afsevärd del af de epitet, som regnat öfver partiet: dess oerhörda principlöshet, dess fullständiga hållningslöshet, dess hittills aldrig sedda konjunkturpolitik, liberalernas rösträttselände, liberalernas bankruttförklaring och åtskilligt annat och mycket mera.

Detta oväder har i synerhet haft sitt ursprung ifrån två olika sidor, dels ifrån högerpressen och dels ifrån en del af den socialdemokratiska pressen. Nu måste jag från början tillkännagifva för herrarna, att trots allt detta har det liberala samlingspartiet och enkannerligen dess hufvudmotionärer fullständigt bevarat sitt goda lynne, och som detta i någon mån kan förvåna herrarna, så kanske jag skall be att få lämna en förklaring därpå.

Se, det är ju obehagligt att blifva betecknad såsom en fara för landets politiska moral och allt hvad det heter. Men om vi nu först tänka på den högerpress, som framställt dessa anklagelser och fråga: hvad är det för brottsliga gärningar, som det liberala partiet gjort? Ja, då är det först och främst, att det accepterat det dubbla utskyldsstreet, som denna högerpress ständigt stridt och arbetat för, och som den ansett för absolut oundgängligt.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Hvad är det andra, som det liberala samlingspartiet förbrutit? Jo, det har släppt det försök med afseende på valkretsindelningen, som det gjort vid förra riksdagen, och återgått till det nuvarande systemet. Men äfven partiets nu ej fasthållna försök med afseende på valkretsindelningen har varit utsatt för högerpressens ytterligt energiska angrepp.

Man vill tycka, att när folk få rätt, borde de väl vara belåtna. De borde väl säga: »det är då väl, att de liberala korrigerat sig, gått in på utskylsstreet och släppt sitt försök i afseende å valkretssystemet.» Nej, visst icke! Intet af detta har man hört, utan i stället har hela detta hejdlösa öfverfall kommit, på hvilket jag nyss angifvit några exempel. Är det då underligt, mina herrar, att vi börja tänka oss saken så: »I låtsen vara ursinniga öfver vår bristande politiska moral, men I ären ursinniga öfver, att vår politiska klokhet är litet större, än I trodden.»

Nu är det ju klart, att sedan man inom det liberala partiet kommit till ett för sig själf så förmånligt resultat, som att man är klok, så vill man bedöma saken ur den synpunkten äfven sedan, och att man tycker sig kunna göra processen ganska kort med den del af den socialdemokratiska pressen, som instämt i angreppen. Ty i denna öfvertygelse, som vi sålunda hafva vunnit, är det ganska naturligt, att vi tro oss om den kunna säga: »I ären verkligen icke tillräckligt kloka», och som detta omdöme icke strider mot andra fakta till den grad, att det skulle vara en absolut orimlighet, tror jag, att man kan stanna vid detsamma.

Nej, mina herrar, ifall man ser saken så, som den verkligen är, så förhåller den sig helt enkelt på detta vis: Ifrån sin första tillkomst och till den dag, som i dag är, har det liberala samlingspartiet såsom sin första programpunkt uppsatt den om genomförandet af en effektiv rösträttsreform. Att partiet har genom sitt bildande och sin verksamhet icke obetydligt bidragit till rösträttsfrågans framförande hos våra statsmakter, det, tror jag, är ett historiskt faktum, som är obestriddigt. Att partiet under denna sin verksamhet nödgats ändra positioner, det är en sanning, men detta torde vittna om svårigheterna vid frågans lösning och icke om någon bristande politisk karaktär hos det parti, som satt frågan på sitt program. Det har haft sitt mål — en effektiv rösträttsreform — ständigt för ögonen. Partiet har med rent fosterländskt uppsåt verkat för detta mål. Att understundom medlen hafva ändrats, det tror jag böra tillräknas partiet såsom endast en klok beräkning af möjligheter, öfver hvilka partiet icke i ringaste mån har anledning att blygas.

Med denna åsikt, herr talman, är det tydligt, att jag för min del vill uttala den förhoppningen, att när nu talets flod har rullat sina böljor till slut — vare sig det blir i dag eller i morgon —, såsom resultat af det hela herr talmannen skall, om jag så får uttrycka mig, ur voteringsurnan upphämta den guldsand, som likväl,

trots alla angrepp, finnes i det liberala samlingspartiets motion vid innevarande riksdag, den enda möjlighet till en verklig och god och tillfredsställande lösning, som under närvarande förhållanden finnes för rösträttsfrågan. Jag yrkar, herr talman, afslag å utskottets förslag och Kungl. Maj:ts proposition och bifall till det af mig m. fl. motionärer framställda förslag.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Bromée* i Billsta, *Olofsson*, *Ekholm*, *Hammarström*, *Andersson* i Baggböle, *Ström* i Transtrand, *Olsson* i See, *Eriksson* i Elgered, *Ericsson* i Vallsta, *Sundström*, *Nordin*, *Åkerlind*, *Starbäck*, *Jansson* i Saxhyttan, *Persson* i Tällberg, *Lindgren* i Islingby, *Janson* i Bråten, *Forsberg*, *Eriksson* i Bäck, *Olsson* i Älfvalsåsen, *Ersson*, *Kronlund*, *Hörnsten*, *Anderson* i Hasselbol, *Collvin*, *Jansson* i Edsbäcken, *Sandin*, *Hultkrantz*, *Matsson*, *Jansson* i Krakerud, *Broström*, *Erikson* i Öfre Odensvi, *Hedlund*, *Wallentin*, *Wijk*, *Ohlsson* i Halmstad, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Segerdahl*, *Berg* i Göteborg, *Persson* i Arboga, *Ljunggren*, *Henricson*, *Sterner*, *Darin*, *Johansson* i Öija, *Österberg*, *Ekman*, *Nyström*, friherre *De Geer*, *Wallenberg*, *Moll*, *Natt och Dag*, *Palme*, *Beckman*, *Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Ericsson* i Ahlberga, *Pettersson* i Södertälje, *Höjer*, *Berg* i Stockholm, *Wawrinsky* i Stockholm, *Bergström*, *Byström* och *Eklund*.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Det föreliggande utskottsförslaget skiljer sig mycket obetydligt från regeringens förslag. Skiljaktigheten förefinnes egentligen i 17 §, där det är fråga om utskyldsstrecket. Där har utskottet i år lika litet som i fjol kunnat gå in på regeringens förslag att lämna rösträtt äfven åt dem, som icke betala några skatter. Det finnes visserligen en reservation i denna punkt, som den säger, att det är endast åldriga och sjuka, som drabbas af den af utskottet gjorda inskränkningen. Så är emellertid icke förhållandet. Inskränkningen drabbar icke endast dem, som icke *kunna* betala mantalspenningar, utan äfven dem, som icke *vilja* betala sådana. Och jag beklagar, att icke den föregående talaren upptagit samma bestämmelse i sin motion, ty han var förra året af kammarens ledamöter den, som mest vederlade Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt, i det han sade, att det låge väl en orättvisa däri, att, om en person af någon anledning, såsom t. ex. oförmåga eller slarf, icke betalt sin skatt, denne förlorade sin rösträtt, men att denna person, om han sedan komme på det sluttande planet och möjligen genom superi blefve en förfallen person, han *då* åter finge gå fram till valurnan. Utskottet har icke kunnat frångå denna uppfattning och har därför icke heller nu kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Äfven beträffande en annan punkt, nämligen de väsentliga villkoren för de proportionella valen, har utskottet ansett bestäm-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) melser böra införas i grundlagen. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har nu visserligen yttrat sig häremot, men såvidt jag fattade honom rätt, tycktes han dock icke egentligen hafva något emot, att de finge kvarstå.

Slutligen skall jag be att få något beröra äfven de skäl, som anförts emot proportionella val. Det är dock gifvet, att, då det så ofta talats om denna sak, man icke kan komma att säga något nytt.

Jag skall då först be att få förena mig med herr justitie-ministern i hvad han anført om införande af proportionella val till Första Kammaren. Sedan skall jag öfvergå till och söka bemöta några anmärkningar, som gjorts mot proportionella val.

Det finnes personer, som säga, att de proportionella valen äro rättvisa, men oaktadt de anse detta, vilja de dock icke rösta för desamma. Och hvarför vilja de icke rösta för dem? Jo, säger man, därför att det synes, som om en allmän opinion vore emot dem. Och af denna anledning bör man icke antaga Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt! Ja, mina herrar, hvad är då allmänna opinionen? Den allmänna opinionen, den kan bildas och den kan ombildas, och den är i dag ett och i morgon ett annat. Och om jag följer historien, så finner jag, att en dag ropar folket högt på gatorna pris, ära och heder åt en man, och några dagar därefter ropar samma folk på samma gator död åt denne man. Så kan den allmänna opinionen växla! Och lika säkert är det, att de personer, som anse sig uteslutande böra följa den allmänna opinionen, dessa personer kunna icke bibehålla en själfständig åsikt.

Jag skall nu be att få öfvergå till en annan anmärkning.

Man säger nu, att detta proportionella vals-system skall medföra så stora kostnader. Det blir för dyrt, säger man. Men, mina herrar, är då icke *det närvarande* systemet dyrt? Tro herrarna icke, att de nuvarande valen kosta penningar? Fråga de partier, som redan äro organiserade, om valen icke kosta penningar! Och hvad är det vid valen, som kostar penningar? Jo, det är val-agitationen, tryckning af listor, valmöten och allt sådant. Allt detta kostar penningar. Komma då de proportionella valen att medföra mycket större kostnader? Ja, hvad angår tryckning af listor och sammanräkning af resultatet, så bekostas detta af staten. Men hvad beträffar öfriga valkostnader, så är det ju gifvet, att dessa vid de proportionella valen komma att blifva något större än vid nuvarande val. När valkretsarna blifva större, blifva resorna naturligtvis dyrare o. s. v. Men om en sak är rättvis och i öfrigt god, får man icke se alltför mycket på kostnaderna.

Vidare anför man såsom skäl mot de proportionella valen, att allmänheten skulle hafva så svårt att begripa dessa val. Ja, hvad är det allmänheten skall begripa i detta hänseende? Huru går det till vid valen i närvarande stund? Jo, det går så till, att några personer komma tillsammans och göra upp, hvilken de vilja

uppställa som kandidat. När detta blifvit gjordt, utlysa de valmöten och söka därjämte i pressen framhålla sin kandidats förtjänster, och slutligen låta de trycka röstsedlar. Vid valen kommer sedan allmänheten tillstädes, tager en sådan röstsedel, rullar den samman och lägger den i valurnan. Huru kommer det då att gå till vid dessa proportionella val? Jo, det kommer äfven då att bli valmöten. Sedan kommer allmänheten tillstädes vid själfva valtillfället, mottager en lista icke med ett, utan med flere namn, och erhåller en blyertspenna, med hvilken den äger rätt att stryka under det eller de namn, den vill hafva till kandidater. Är då detta så svårt, att icke den, som erhållit vanlig folkskolebildning, skall kunna sätta sig in däri? »Nej», säger man, »men genom de proportionella valen kommer man att bli helt och hållet beroende af ledarna. Jag vill hemställa till eder, mina herrar, om vi icke i närvarande stund äro beroende af ledarna. Om ledarna vid ett valmöte kommit öfverens om att sätta upp en kandidat, hvad gagnar det oss då att rösta på en annan? Det är att kasta bort sin röst. Man måste rösta på den, som blifvit uppställd som kandidat, eller också icke alls rösta. Jag tror således, att vi nu äro lika mycket beroende af ledarna, som vi då skulle blifva det. Men det är ju gifvet, att det då kommer att bli svårare att få *kompetenta* ledare, ty det kommer då att bli större arbete. Men därigenom att valkretsarna bli större, blir det också lättare att samla medel till bekostande af arbetet. Och jag påpekar ännu en gång, att i framtiden kan icke ett val ske, utan att det kommer att kosta penningar. Min öfvertygelse är, som sagdt, att det möjligen kan komma att bli svårare att efter proportionella vals införande få personer, som vilja åtaga sig förtroendet att leda valarbetet, men däremot anser jag icke, att man då kommer att bli mera beroende af ledarna, än man är nu med enmansvalkretsar.

Slutligen har man mot de proportionella valen anført ett skäl, som egentligen är afsedt att inverka på oss landtmän, och detta skäl är det, att genom detta proportionella vals-system kan det inträffa, att en valman till riksdagsmän får personer, som han icke känner. Tro då herrarna icke, att det i närvarande stund finnes många valmän, som hvarken sett eller talat med sin representant här i Riksdagen? Och samma skulle nog förhållandena bli under det proportionella vals-systemet. »Men», säger man, »det är ju möjligt, att vid det proportionella vals-systemet får jag icke till representant någon, som är från mitt härad — och det är jag van vid —, utan det kan hända, att alla representanterna äro från en annan del af länet.» Ja, detta kan nog hända. Men då inträffar dock, att den representant, jag får, hyllar min åsikt, och då får jag åtminstone *min* åsikt representerad, hvilket jag däremot icke kan få med enmansvals-system, då man endast har en representant att välja.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Vidare anmärker man emot systemet med proportionella val, att detsamma är *opröfvadt*. Ja, mina herrar, alla nya förslag äro ju mer eller mindre opröfvade. Äfven 1865 års förslag var ju opröfvadt, men blef icke desto mindre antaget. Den nyssnämnda invändningen kan man således framställa mot hvarje nytt förslag. Det nu ifrågavarande nya förslaget, det om proportionella val, har dock pröfvats i andra länder i världen och där befunnits användbart.

Men så invändes här af en talare, att detta system icke lämpar sig för Sverige, detta emedan vårt land skulle vara alltför vidsträckt till sin omfattning. Men med våra tiders utvecklade kommunikationer betyder det väl icke så förfärligt mycket, om den person, som skall representera mina åsikter, bor på 1 eller 5 miles afstånd ifrån mig; hufvudsaken är väl den, att min åsikt verkligen *blir* representerad.

År 1865, när vår nuvarande representationsform antogs, var man dock angelägen om att bibehålla någon rätt för minoriteten. Den gamla ständsrepresentationen var ju i alla fall ägnad att gifva uttryck för flera olika partiers åsikter, och därför ville man, när man öfvergick till en ny representationsform, söka få till stånd en anordning, som medförde något skydd för minoriteten. Men nu säger man: när allmän rösträtt införes, behöfver man icke alls taga minoriteten i betraktande, ty, förmenar man, de representanter, som komma att väljas, efter det allmän rösträtt genomförts, måste otvifvelaktigt vara oegennyttiga och helt och hållet representera alla samhällsmedlemmarnas åsikter. Denna uppfattning har man hittills icke haft, hvarken nu eller vid tiden för 1865 års representationsförändring. Då tänkte man som sagdt på, att också minoritetens rätt borde tillgodoses, och det var på denna grund, som man beslöt sig för, att städerna skulle få sig en representant för hvarje tiotusental invånare, under det att åter hvarje för landsbygden vald riksdagsman skulle representera en 30 å 40 tusen invånare. På detta sätt således ville man bereda minoriteten tillfälle till att blifva tillräckligt representerad. Nu åter, när det är fråga om att vi skola få allmän rösträtt, vågar man icke visa sig hafva den ringaste misstänksamhet i detta afseende. Nej, när nu den allmänna rösträtten skall införas, »får Cæsars hustru icke ens misstänkas». Då skall allting visa sig klart; då skall man icke alls behöfva taga minoritetens rätt i betraktande; den är tillräckligt tillgodosedd, äfven den, genom den allmänna rösträtten.

Jag skall be att härefter få öfvergå till 1902 års mycket omtalade riksdagsskrifvelse. Vi veta, att denna skrifvelse tillkom på initiativ från högermän, både i Första och i Andra Kammaren. Men när dessa högermän framlagt sitt skrifvelseförslag, omfattades detsamma äfven af liberalerna och af radikalerna i denna kammare. Det var således högermän samt liberaler och radikaler i förening, som genomdrefvo aflåtandet af ifrågavarande riksdagsskrifvelse.

Men, säger man nu, var det icke mycket underligt, att så olika tänkande kunde ena sig om ett och samma skrifvelseförslag? Jo, det förefaller nog så. Men förhållandet därvid var följande. De högermän, som framlade eller understödde förslaget, hade den uppfattningen, att proportionella val skulle införas och att kraften af den allmänna rösträtten därigenom blefve något förminskad. Detta var således högermännens uppfattning. Liberalerna och radikalerna däremot hade, såsom det sedermera visade sig, en helt annan uppfattning, då de gingo med på skrifvelseförslaget. De afsågo icke att få några proportionella val, utan deras hufvudsyfte var, att man, därigenom att i skrifvelseförslaget infördes orden *allmän rösträtt*, därmed skulle få hela den historiska grunden för rösträtt med censusstreck ihjälslagen och endast allmän rösträtt kvar. Om nu Andra Kammaren lyckas slå ihjäl förslaget om proportionella val, hvad återstår då af hela denna 1902 års riksdagsskrifvelse? Jo, af hela denna skrifvelse återstår då ingenting annat än allmänna val. Om så sker, hvem är det härvidlag, som har dragit det kortaste strået? Jo, just de konservativa, hvilka först framlade detta förslag. Och hvilka äro de, som afgå med seger? Jo, de radikala, ty de hafva då lyckats slå ihjäl den historiska grunden för rösträtt med censusstreck och därmed närma sig målet: allmän rösträtt.

För min del har jag alltid varit för en utsträckning af rösträtten, och jag vågar bestämdt påstå, att jag ärligen kämpat därför. Och jag har alltid tänkt mig, att, om ingen reaktion inträffar, utan världen går framåt, såsom nu, vi slutligen skola få allmän rösträtt. Men jag har på samma gång ansett det vara bäst, om vi dessförinnan finge en öfvergångsform, som kunde förmedla införandet af allmän rösträtt. Det är på denna grund, som jag nästan alltid omfattat alla rösträttsförslag, som hittills framkommit, och af samma orsak biträder jag äfven det nu föreliggande förslaget.

Till sist skall jag, mina herrar, be att få göra ett uttalande i samma riktning som den talare, hvilken sist har här uppträdt. Han försökte försvara sig och sitt partis åsikter gentemot pressen och allt det klander, för hvilket detta parti varit utsatt. Mina herrar! Äfven jag skall nu taga mig friheten framkomma med ett dylikt försvar, i det jag, å det partis vägnar, hvilket jag tillhör, vill fritaga oss från det klander, som mot oss uttalats. Det är ganska stora klander, som riktats mot oss, men jag hoppas och tror, att vi kunna bära dem med jämnmod. Och liksom den föregående talaren uttryckte den åsikten, att han och hans parti förfäktade fosterlandets väl, vill också jag å det partis vägnar, till hvilket jag räknar mig, säga, att, oaktadt vi omfatta den åsikt vi nu hafva angående önskvärdheten af proportionella val, också vi hafva fosterlandets väl för ögonen.

Herr talman! Jag skall anhålla om bifall till konstitutionsutskottets förslag.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätt^{en} till Andra Kammaren

Med friherre Barnekow förenade sig herrar *Lindvall, Persson* i Killebäckstorp, *Åkesson, Jönsson* i Yngsjö och *Trapp*.

m. m.
(Forts.)

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet började sitt anförande med att uttala, att det, såsom han hade hört, väckt en viss förvåning, att regeringen i år framkommit med samma rösträttsförslag som i fjol, därför att detta skulle vara stridande emot den allmänna opinionen, eller åtminstone den opinion, som gifvit sig uttryck på folkmöten och på annat sätt. Han erinrade likväl i sammanhang härmed, att en dylik allmän opinion ofta kan vara konstlad och för öfrigt icke hade i detta fall så särskildt mycket att betyda. Och äfven den siste talaren yttrade någonting i samma riktning. Jag vill gifva herr statsrådet rätt däri, att den allmänna opinionen icke får tillmätas alltför stor betydelse, då den gifver sig uttryck på sådant sätt, utan endast rätt kan bedömas genom de val, som företagas till riksdagen. Jag tror dock ej, att förvåningen öfver att förslaget ånyo framlagts grundar sig därpå utan snarare framkallats af det förhållandet, att förslag, som af Andra Kammaren ena året tillbakavisats, ånyo förelägges densamma, utan att nya val till denna kammare skett. Regeringen visar sig genom ett sådant tillvägagående förutsätta, att ett stort vankelmod skulle förefinnas hos denna kammare och att dess majoritet skulle hafva under loppet af ett år ombytt åsikter i denna fråga. Det är *just denna* regeringens förutsättning, som måste anses ägnad att väcka en berättigad förvåning, just denna tro, att samma kammare, som i fjol förkastade regeringens förslag, nu åter möjligen skulle befinnas villig att antaga detsamma. Det är visserligen sant, att majoriteten emot förslaget icke var så stor i fjol, och att således, när man endast behöfver räkna med några få personers vankelmod, man kan hysa något hopp om att man skulle kunna få så pass många åsikter ändrade, att förslaget nu skulle kunna gå igenom. Dessutom hade ju Första Kammaren för sin del godkänt den kungl. propositionen. Men jag ber att få påpeka, att det dock är denna Andra kammare, som väl bör tillerkännas ett mera afgörande ord i en fråga som just denna, då det närmast gäller *denna* kammares sammansättning samt dess framtida ställning och betydelse.

Då nu emellertid förslaget återkommit, så må vi ägna detsamma en grundlig granskning och ompröfning, som dock icke behöfver bli lika grundlig och omfattande som under föregående år, ty frågan blef ju då tillräckligt genomdebatterad. En föregående talare från den sida, som jag representerar, har redan vidlyftigt utvecklat alla de skäl, som för oss tala emot ett antagande af Kungl. Maj:ts förslag, hvaremot herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet har försökt vederlägga de anmärkningar, som riktats mot det proportionella valsystemet, samt äfven vunnit understöd af konstitutionsutskottets vice ordförande.

Det var nu särskildt *en* punkt i herr statsrådets anförande, som jag fäste mig vid och som jag tror det vara skäl att taga fasta på. Herr statsrådet yttrade nämligen, att han för sin del icke hade något emot införandet af proportionella val äfven till Första Kammaren, om det vore möjligt, men framhöll samtidigt, att ett dylikt proportionellt valsystem för val af ledamöter i Första Kammaren skulle stöta på stora, ja — såsom det föreföll mig att han uttryckte sig — nästan öfverstigliga svårigheter. Just detta herr statsrådets medgifvande, att rättvisan skulle kräfvat proportionella vals införande samtidigt till båda kamrarna, men att sådant skulle möta öfverstigliga svårigheter, innebär ett erkännande af systemets bristfällighet, då det ej kan konsekvent och rättvist genomföras till hela representationen.

För min del anser jag det ständiga talet om rättvisan i det proportionella valsystemet obefogadt, ty den rättvisa, som skulle skipas genom detta system, är mera skenbar än verklig, åtminstone när det gäller val till en *beslutande* församling, där minoriteten ej kan låta sitt inflytande blifva på något sätt gällande. Denna synpunkt framhöll jag redan i fjol och behöfver därför icke vidare uppehålla mig vid densamma. Betydelsen af proportionella val är helt olika, när det gäller val till en beslutande församling, än om det är fråga om val till endast en rådsläpande eller en rådgifvande församling, såsom Riksdagens utskott eller andra liknande representationer, hvilka hafva att *utreda* en fråga. I *senare fallet* kan det finnas skäl att använda ett valsystem, som tillåter så många åsikter som möjligt att blifva företrädda. Men talet om att minoritetens rätt skall genom användandet af ett proportionellt valsystem komma till sitt fulla beaktande, äfven när det gäller sådana representantförsamlingar, som äga att *fatta beslut* och i hvilka en minoritet alltid måste blifva en minoritet, detta tal är enligt min åsikt alls icke hållbart.

Friherre Barnekow sökte i sitt anförande bemöta invändningen, att det proportionella valsättet skulle blifva så mycket dyrare än det nuvarande, men tillade, att äfven om så vore, betydde det ej mycket. Jag tror emellertid, att det är en styrka i vårt nuvarande statsskick, att valen icke här som i andra länder äro förenade med några större kostnader. Det är ju gifvet, att det föreslagna systemet med sina många resor af och an till residensstäderna, i synnerhet i de län, som hafva ett mera utsträckt område, och där kommunikationerna äro mera besvärliga, måste blifva dyrbart. Om också partiledningen redan nu på sina håll kostar pengar, är det nog en obetydlighet mot hvad den nya invecklade ledningen måste taga i anspråk. Jag vill nu icke här upprepa, hvad redan förut blifvit sagdt om det proportionella valsättets olägenheter att framtvinga alla möjliga partibildningar. Hvar och en, som har någon särskild idé att kämpa för, kommer att söka åstadkomma ett politiskt parti, och det kan med säkerhet lätt upp-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

stå en massa småpartier, som komma att kämpa om makten. Hvertän detta kommer att leda, är, som sagdt, förut framhållet; det skulle komma att uppstå en mängd olika grupper inom kammaren, som uti skickliga ledares händer kunna ömsom sammanföras och ömsom splittras.

Friherre Barnekow uttalade vidare, att, ehuru man sagt, att detta system skulle vara så obegripligt, det i själfva verket skulle vara ofantligt enkelt och lätt. Det enda valmännen behöfde göra var att med en blyertspenna stryka ett streck under ett namn. Jag tror emellertid, att valmännen oftast hafva litet större pretention att begripa, hvad de göra vid valen, än hvad som ligger i detta, att de med en blyertspenna skola stryka ett streck under ett eller annat namn. Detta är ju enkelt och fordrar knappast skrifkunnighet, det kan valmannen nog lätt begripa, men hvad som sedermera sker får han nog svårare att fatta; den konstiga, af vederbörande förrättade uträkningen har han nog i allmänhet ej så lätt att kunna följa med. Det behöfver han inte heller, invändes det, men det är just detta, som minskar intresset och möjligen äfven alstrar misstänksamhet, att få torde kunna förstå, hvarför just de eller de personerna blifvit valda och ej sådana som man vet erhållit de flesta rösterna.

Herr justitieministern vände sig särskildt mot det liberala samlingspartiet och det s. k. »vankelmod», som det skulle hafva lagt i dagen, därigenom att det så många gånger ändrat ståndpunkt. Herr Staaff har ju redan förklaradt, hvarför partiet i år i någon mån förändrat sin motion, och framhållit, hurusom man för att vinna målet eller en verklig rösträttsreform måste låta enskilda meningar i detaljfrågor vika åt sidan. Det är därför det liberala samlingspartiet i år ställt sig mera på det beständes grund, än det gjorde i fjol, och bibehållit den nuvarande olika valkretsindelningen mellan land och stad, då ett sammanförande häraf af många ansetts olämpligt, äfven om ett sådant förfarande onekligen varit mera följdriktigt och därför af partiet förut förordats. Då det nu emellertid är så, att land och stad i många fall hafva olika intressen och då småstäderna icke vilja förena sig med landsbygden och landsbygden icke med småstäderna, hade man ej annat att göra för att ej från olika håll stöta på motstånd.

Att partiet äfven i andra afseenden sökt tillmötesgå de kraf, som ofta framställts på vissa garantier, bör väl ej från högerhåll tillvitas partiet, utan snarare betraktas för hvad det är, åtgärder af klokhet och moderation.

Herr justitieministern har äfven uttalat sin förvåning öfver att motionärerna, samtidigt med att de framhållit, att städerna, efter förhållandet mellan landsbygdens samlade befolkning å ena och städernas å andra sidan skulle hafva blott 51 representanter, dock låtit dem bibehålla 65 af de 80 representanter, som de för närvarande äga. Skälet härför är dock redan angifvet i motionen

och ligger däri, att valkretsarna för småstäderna eljest skulle blifva alltför oformliga. Herr Staaff har äfven visat, att denna förman för städerna endast beror på tillfälliga förhållanden, som inom en mycket kort tid komma att försvinna och med säkerhet att ändras redan efter nästa omreglering af valkretsarna. Enligt hvad man med all sannolikhet kan beräkna, skulle nämligen städernas representantantal under den närmaste framtiden ökas så mycket, att det i hvarje fall icke skulle dröja mera än 20 å 30 år, innan de nått upp till det antal representanter, som man nu velat gifva dem. Är det icke då en klok åtgärd att gå till väga så, att, då man anser, att stad och land böra hafva lika representationsrätt, men man förut tillmätt städerna större representationsrätt än landsbygden, man så småningom aflyfter städernas företrädesrätt, så att man kommer till paritet mellan land och stad. Jag tror, att en sådan åtgärd endast kan karakteriseras såsom klokhet. Vi veta ju alla, hvarför parlamentarismen i England står så högt, nämligen därför att statsförfattningen där fått utveckla sig på historisk grund. Jag tror, att det för hvarje land är af stor betydelse, att icke alltför våldsamma omkastningar i statsskicket äga rum, utan att man alltid står kvar på historisk grund. Det är därför, som det liberala samlingspartiets motion sluter sig så nära till det bestående som möjligt. Den gifver endast efter för det allmänna krafvet på allmän rösträtt, ett kraf, hvars rättmätighet nu blifvit erkänd ej endast af de liberala och de radikala partierna, utan äfven af det konservativa partiet. Ty genom Riksdagens ödesdiga skrifvelse år 1902 anslöto sig såväl höger som vänster, såväl konservativa som liberala till den allmänna rösträttens princip. Den har blifvit erkänd af alla, och att nu komma ifrån den är väl omöjligt, äfven om de finnas, som anse, att man borde söka att så småningom återvända till det liberala samlingspartiets första utgångspunkt och stanna vid kommunalstrecket. Om man emellertid erkänner den allmänna rösträttens princip och vill utveckla vårt statsskick på det beständes grund, då tror jag, att det är klokast att, såsom liberala samlingspartiet i fjol föreslog och i år föreslagit, hålla sig så mycket som möjligt till det närvarande. Och då vi i vår motion i år ännu mer än i fjol sluta oss till det nuvarande, tror jag, att äfven många, som i fjol hyste betänkligheter för att utvidga rösträtten enligt vårt förslag, i år borde kunna ansluta sig till denna motion, så mycket mera som det blifvit framkastadt mot oss såsom en tillvitelse, att vi just tillmötesgått högerns kraf på de garantier, som ju ofta framhållits såsom nödvändiga för den allmänna rösträtten. Det skulle vara glädjande, om denna tvistefråga, som så länge stått på dagordningen, nu kunde närma sig sin lösning, och det skulle vara glädjande, om den första Riksdagen i det nya riksdagshuset skulle få bevittna en ny ära i denna fråga. Det skulle vara glädjande, om denna Riksdag kunde komma till ett definitivt beslut, ett defini-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tivt beslut, som *verkligen* innebure en reform, en reform, om hvilken man visste, hvart den ledde, och icke en reform, sådan den skulle bli, ifall Kungl. Maj:ts förslag antoges. Ty det skulle föra oss ut i det stora okända. Vi veta icke, hvad det medför. Ja, invänder någon, alla reformer föra ut i det stora okända, äfven den motionen för ut emot okända öden. Ja, det är sant, men där vet man dock, hvad man står på. Det vet man icke, om man antager det kungl. förslaget. Ja, som jag sade nyss, det vore glädjande, om denna tvistefråga skulle kunna bli afgjord, om vi kunde i detta nya riksdagshus få bevittna ett enstämmigt beslut ifrån båda kamrarna, ett enstämmigt beslut, som skulle föra oss fram till målet. Sedan blir det beroende på de nya valen, huruvida den kammare, som kommer att sitta här nästa år, fortsätter hvad vi beslutat. Äfven om, som ju möjligt är, Första Kammaren i år ställer sig afvisande emot denna reform och ansluter sig till den af Kungl. Maj:t föreslagna skenreformen, så är det dock af stor betydelse att inför landet visa, hvad Andra Kammaren vill och önskar. Och jag är viss därpå, att det svenska folket kommer att sätta sitt insegel under vår motion.

Det är därför, herr talman, som jag anhåller att få yrka afslag på såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag och, ifall det må vara tillåtet i detta sammanhang, att äfven få yrka bifall till den af herr Staaff med flere afgifna motionen.

Herr *Ahlstrand* instämde häruti.

Herr Bergendahl: Herr talman, mina herrar! Det är nog icke utan en känsla af beklämning, som många gått till dagens förhandlingar, efter att hafva genomläst konstitutionsutskottets betänkande och tagit del af de många olika förslag, som framkommit. Ty man har svårt att frigöra sig ifrån den farhågan, att dessa öfverläggningar vid riksdagsperiodens slut icke skola leda till något resultat. Det är rätt egendomligt, att en reformsak, som så allmänt anses vara nödvändig och som därför önskas af så många, skall möta så stora svårigheter för sitt genomförande. Beror väl detta på våra konstitutionella anordningar; beror det på våra egendomliga partiförhållanden? Rösträttsfrågans historia under de senare åren föranleder till rätt egendomliga betraktelser. När regeringen år 1902 framlade sitt dåvarande rösträttsförslag, hvilket var grundadt på anvisningar, som Riksdagen hade gifvit, så ondgjorde man sig öfver att dessa anvisningar i själfva verket så noga följts, och slutligen höjdes knappast någon röst för regeringens förslag. Samma år skref Riksdagen på nytt och gaf nya anvisningar beträffande rösträttsfrågans lösning, och det inträffade därefter det för vårt politiska lif egendomliga, att en ny regering bildades på ett särskildt program, nämligen för genomförande af denna stora politiska fråga. Och det hände något ännu mera ovanligt för våra förhål-

landen, nämligen att denna regering före valen tillkännagaf sin ställning till frågan, så att valen kunde äga rum på den plattform, som regeringen sålunda hade uppbyggt. Man trodde väl därför, att situationen skulle blifva klar. Det gällde att bestämma sig för eller emot regeringens förslag. Men när regeringen sedermera framlade sitt förslag, som befanns vara i full öfverensstämmelse med dess uttalande i kommunikén, så uppstod genast en stor villervalla, en villervalla, som ökades därigenom att enskilda motionärer utan samråd med sina partier framlade sina särskilda funderingar till Riksdagens öfvervägande. Finnes det då bland alla dessa förslag, som nu föreligga, icke något, som äger en samlande kraft? Är det icke *något* , som är så vidsynt och framsynt, att man mera allmänt skulle kunna sluta sig omkring detsamma? Jo, såvidt jag kan förstå, är det i första rummet regeringens förslag. Regeringens förslag fastslår den allmänna rösträttens princip, det påkallar alla medborgares medverkan i politiskt afseende, och det förslaget anpassar sig efter ett modernt kultursamhälles gestaltning. Ty det tager hänsyn till de former, organisationer och intressen, som alltid kristallisera ut sig i ett samhälle af hög kultur.

Ett förslag däremot med majoritetsval kvarstår på den gamla ståndpunkt, som kallas den atomistiska och hvilken man i andra afseenden har öfvergifvit.

Jag vill nu icke taga upp till närmare skärskådande de skäl för och emot, som man framställt emot regeringens förslag särskildt hvad angår de proportionella valen, icke företaga till granskning de matematiska uträkningar, man gjort för att visa orimligheten däraf. Detta vore att tröska på gammal halm utan förhoppning att få fram ett enda nytt korn. Men då det från frisinnadt och radikalt håll påståtts, att en valreform, förenad med proportionella val, skulle vara ett fuskverk och bli en skenreform, kan jag icke neka mig nöjet att med några ord redogöra för, huru man i utlandet uppfattar denna proportionella princip.

När Riksdagen år 1902 hade skrivit i frågan till Kungl. Maj:t och då ställt i utsikt införande af proportionella val, upptogs frågan utaf det franska världsbladet »le Temps», som skrifer bland annat:

»Det sätt, hvarpå frågan om allmän rösträtt tagits upp i Sverige, förräder det djupaste allvar och verklig statsklohet. Detta folk gör sig reda för systemets olägenheter, som det vore ursäktligt att ej varsna i förväg. Det vill ej veta af denna besynnerliga oorganiserade allmänna rösträtt — —. Svenskarna vilja ha en helgjuten och verklig nationell representation, de hysa höga tankar om denna reform och ha i förväg frihetens rätta sinnelag och seder. De förtjäna därför att vara verkligt fria.»

Så skrifves uti det republikanska Frankrike. Nu vet jag icke, om det svenska folket förtjänar det beröm, som i så rik mån slötsats på detsamma. Det är kanske mest regeringen, som förtjänar berömmet.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

I Tyskland utgifves en tidskrift, hvars namn är »Soziale Praxis». Detta är en tidskrift, som kännetecknas af verkligt demokratisk åskådning och ofta beskylls för att gå socialdemokraternas ärenden. I ett häfte af denna tidskrift, hvilket häfte utkom i höstas, yttras i fråga om förenämnda valmetod, att proportionsval är något, som nära sammanhänger med den allmänna rösträttens egen idé. »När i våra dagar», heter det vidare, »icke den absoluta staten längre står på samma sätt som förr öfver folket, utan detta själf skall utöfva inflytande på de offentliga angelägenheterna, så är det nödvändigt att tillförsäkra minoriteterna möjlighet att deltaga däri.»

Denna proportionella princip tillämpas, såsom bekant, nu i Norge vid de kommunala valen, i Danmark vid valen till lands-tinget; det tillämpas, såsom här framhållits, i Belgien, i Schweiz, i Spanien och i flera stater i Amerika. Man har icke försport annat än godt därifrån. I vissa kantoner i Schweiz, där man icke velat fastslå den proportionella principen i lagen ännu, tillämpas den i alla fall genom en frivillig öfverenskommelse mellan partierna. Det går så till, att där äger ett första val rum, som i allmänhet icke har något resultat, därför att det fordras absolut pluralitet. Men därigenom vinnes kännedom om de olika partiernas styrkor, och sedan detta blifvit känt fördelas mellan partierna efter frivillig öfverenskommelse de olika platserna.

Nu har det af en ärad talare på stockholmsbänken sagts, att om detta valsätt passar i andra länder, passar det icke här i vårt glest befolkade och långsträckta land. Man kommer icke i denna intima förbindelse med hvarandra, som är nödvändig för att en valrörelse skall skötas väl. Jag vet icke, om den ärade talaren känner förhållandena så noga på landet. Vi anse där, att det icke skall möta synnerliga svårigheter. Vi tro oss känna mycket väl till hvarandra inom de valkretsar, som skulle här uppstå. Vi ha liflig förbindelse med hvarandra, anknytningspunkter i landsting, hushållningssällskap och föreningar; vi lära känna hvarandra genom ortspressen, genom möten och genom affärsförbindelser af många slag. Äfven på annat sätt kommer man i kontakt med hvarandra inom ett län, och sannolikt känna länsboarna hvarandra och äro i lifligare förbindelse med hvarandra än hvad förhållandet är med stockholmarna inbördes. Icke heller behöfver man frukta, att det skulle saknas personer, som vilja deltaga i de valförberedelser, som påkallas.

Jag tror alltså, att denna grundsats, denna rättfärdighetens grundsats, som synes alltmer tränga sig fram såsom en betydelsefull framtidstanke, icke bör afvisas därför att man nu finner den föreslagna valmetoden något tillkrånglad och svår. Men, mina herrar, man har ännu icke sagt sista ordet beträffande valmetoden. Är det icke möjligt att finna en enklare och friare metod, mera passande för våra förhållanden än den, som nu föreligger? Här ha framlagts två motioner, nämligen af herrar Brock och Setterberg, hvilka motioner innehålla, enligt min åsikt, förslag till valmetod,

som är enklare och friare än den, som är fästad vid Kungl. Maj:ts förslag, och det synes mig, att de anmärkningar, som konstitutionsutskottet gjort, särskildt emot herr Setterbergs förslag, visserligen kunna vara teoretiskt plausibla, men bestämdt sakna praktisk betydelse.

Hvad nu konstitutionsutskottets rösträttsförslag angår, finner jag det i viss mån vara en försämring utaf Kungl. Maj:ts förslag, därför att det afviker ifrån den allmänna rösträttens princip utan giltig statsrättslig anledning och utan något skäl, som påkallats utaf den politiska försiktigheten. Detta förslag är mindre lämpligt äfven af den grund, att det har inarbetat i grundlagen bestämmelser, som röra själfva valsättet. En ärad talare på stockholmsbanken ansåg detta vara en förtjänst. Men dessa bestämmelser äro af den beskaffenheten, att de binda vid den metod, som man *nu* tror vara den bästa, men hvilken man snart nog kan vilja frångå, då en annan enklare och friare metod till äfventyrs funnits. Genom regeringens förslag får man däremot frihet att på allvar undersöka, huruvida icke några andra, bättre metoder kunna erhållas.

Emellertid har jag en anmärkning att göra emot den kungl. propositionen. Det rör egentligen motiveringen, och anmärkningen rör dessutom hvad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet här yttrade. I den kungl. propositionen har icke beaktats det, enligt min mening, fullt berättigade kraf på proportionella val äfven till Första Kammaren, som vid riksdagen framställt. Jag anser detta kraf vara mycket viktigt. Det kan väl vara så, som herr justitieministern yttrade, att om man skulle tillämpa denna proportionella valmetod inom de nuvarande valmanskårer, som välja representanter till Första Kammaren, skulle den icke hafva mycket att betyda. Nej, det kanske vore en halfmesyr, men man finge ändå *principen* där fastslagen. Och det är att märka, att dessa valmanskårer kanske icke få fortfara med den enhetliga sammansättning, som de nu hafva.

Den höga kommunala röstskalan kommer antagligen förr eller senare att sänkas, och då kunna dessa valkorporationer få en annan sammansättning. Men det finnes ett annat skäl, ett ännu starkare, för proportionella val äfven till Första Kammaren. Skulle nämligen genom allmän rösträtt Andra Kammaren blifva radikaliserad, måste naturligtvis spänningen mellan den Första och Andra Kammaren blifva allt starkare. Den är redan stor nu understundom. Men friktionen skulle då på vissa punkter kunna blifva så stark, att, såsom man säger, lagren skulle gå varma och statsmaskinen icke längre kunna fungera. Skall man bygga om grunden för den ena hälften utaf representationen, måste man äfven i viss mån förändra den grund, hvarpå den andra hälften af representationen hvilat. Ty eljest kan grunden så småningom svikta och förlora sin bärighet. Genom Andra Kammarens större numerär kan Andra Kammaren i följd af de gemensamma voteringarna tillvälla sig sådan makt, att,

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

om denna makt hänsynslöst användes för att Andra Kammaren skall genomdrifva sin vilja, sådan maktutöfning kan blifva farlig för statslivet samt omöjliggöra statens funktioner. Det är därför för ett lyckligt statslif nödvändigt, att, liksom det bör finnas en grupp eller ett parti inom Andra Kammaren, som förmedlar öfvergången till Första Kammaren, det också bör finnas inom Första Kammaren ett parti, som representerar den åskådning, som är kännetecknande för majoritetens inom Andra Kammaren uppfattning och sålunda förmedlar förbindelsen å sin sida mellan den Första och Andra Kammaren.

Skulle nu icke den proportionella valmetoden införas i sammanhang med den allmänna rösträttens införande, utan majoritetsval komma att tillämpas, så är det uppenbart, att en utsträckning af rösträtten till dem, som nu icke hafva sådan, innebär faktiskt ett beröfvande af rösträtten för en del af dem, som nu äro i besittning af denna rätt. Ty minoriteterna blifva faktiskt uteslutna från inflytande på valen, och det måste vara detsamma som att fråntaga minoritetens män rösträtt. Nej, säger man, de burgna klasserna med sina större resurser, sin vana vid det politiska lifvet och sin skicklighet skola komma att öfva ett afgörande inflytande i alla fall på valet. Ja, det är möjligt, att så i vissa fall kan blifva förhållandet, men jag tror icke, att denna förutsägelse skall i allmänhet slå in. Skulle det emellertid blifva så, kan man befara, att det skall inträffa här hvad man har exempel på i utlandet. Där har kapitalet tagit just dessa allmänna val i sin tjänst. I England, i Frankrike och i Amerika äro valkostnaderna så oerhörda, att man icke där kan uppställa sig såsom kandidat, såvida man icke är i tillfälle att offra hvad vi här anse vara en förmögenhet eller har partivänner, som vilja vidkännas de stora valkostnaderna. Det är rätt betecknande hvad som förekommit vid det sista fyllnadsvalet i England. Det var i staden Brighton. Valet förekom i april. Där stod regeringens kandidat mot oppositionspartiets kandidat. Utsikten för dem var ungefär lika, och man visste icke, huru vågskålen skulle slå. Då skref den stora tidningen Daily News, icke på skämt, utan på fullt allvar: »Hvilken utgången blir, torde högeligen bero på antalet åkdon, speciellt automobiler, som ställas till den liberala kandidatens förfogande.» Ja, herr talman, det skulle ju vara befängdt lustigt, om utgången af framtida val skulle komma att bero af de för resten mycket nyttiga redskap, som vi hade tillfälle att i går taga i betraktande. Detta är ju en beaktansvärd följd af majoritetsvalen. Men många andra afskräckande konsekvenser utaf majoritetsval kunna framställas.

Det är — det medgifver jag — något betänkligt, att detta regeringens förslag om proportionella val har emottagits rätt ogynnsamt inom de läger, där man i första rummet borde vara intresserad utaf en rösträttsutvidgning. Men man får väl icke fästa så stor betydelse vid de uttalanden, som ägt rum på dessa folkmöten.

Ty detta förslag har ännu icke trängt igenom, det är ännu icke så allmänt känt i sina detaljer, att en fullt själfständig uppfattning kunnat bilda sig därom hos allmänheten. Skall man få ett tydligt och klart uttalande utaf folket i sin helhet, synes det vara det förståndigaste att antaga förslaget nu såsom hvilande, så att valmännen må vid de nästkommande valen uttala sig för eller emot detsamma.

Hvad beträffar de öfriga förslagen, så har jag ju nu icke någon anledning att närmare sysselsätta mig med dem.

Herr justitieministern yttrade sig om det förslag, som föreligger i herr Janssons i Djursåtra reservation. Jag vill icke vidare utveckla de skäl, som kunna framföras mot detta förslag, hvilket, såsom jag tror, är för stadsrepresentanterna mycket litet tilltalande. Det söker icke allenast att för framtiden fastslå, utan jämväl att utvidga en särskillnad mellan land och stad, hvilken tidsförhållandena allt mer utjämnat och komma att i än högre grad utjämnas. Det fanns en tid, då en sådan särkillnad var påkallad, då landsbygdens representanter företrädde alldeles särskilda åskådningar och intressen. Men så är icke förhållandet nu. De olika intressena framträda knappast numeras. Förbindelsen emellan landtbon och stadsbon är lifligare än någonsin, och fabriksindustrien synes i allt större omfattning flytta till landet, där just de element uppstå, som varit de utmärkande för valmanskårerna i städerna. Ja, det vore mycket att säga om detta förslag, men jag vill icke upptaga tiden därmed, då ännu icke något yrkande på bifall därtill har blifvit framställt.

På grund af hvad jag nu anfört är det tydligt, att jag ansluter mig till Kungl. Maj:ts förslag. Jag gör det visserligen med ett beklagande, att däruti icke har beaktats det berättigade krafvet på proportionella val äfven till Första Kammaren, men jag anser, att detta icke bör hindra förslaget antagande vid innevarande riksdag. Ty nämnda fråga står ju alltid öppen sedermera. Och proportionalitetsprincipen, tror jag, är af den beskaffenhet, att den måste tränga sig fram. Jag yrkar alltså bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som jag finner vara det mest vidsynta och mest framsynta samt gifvande mest rättvisa åt olika samhällsintressen samt utrymme åt just de organisationsformer, i hvilka samhällslifvet utkristalliserar sig. Skulle detta förslag icke bifallas, ja, då blir jag nödsakad, i hopp att ändå vinna någonting, att inrätta min röstgifning för det närmast liggande förslaget.

Herr talman! Jag ber för närvarande få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. När fråga sedermera förekommer om det af herr Roos framburna förslaget, hvaruti jag deltagit, skall jag icke underlåta att äfven yrka bifall till detsamma.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! I motsats till den föregående ärade talaren och trots de vältaliga anföranden, vi nyss

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

fått höra från statsrådsbänken och från konstitutionsutskottets vice ordförande, har jag icke lyckats att bringa min mening i öfverensstämmelse med dessa ärade auktoritetens. Jag skall i korthet säga hvarför, och jag skall därvid icke, såsom den näst föregående talaren, hämta mina skäl ur främmande tidningar och tidskrifter, utan helt enkelt begränsa mig till våra svenska förhållanden.

Visserligen är jag den förste att erkänna den epokgörande betydelse, det kungl. rösträttsförslaget i fjol hade, då det klart och bestämdt fastslog den allmänna rösträtten såsom grunval för en reform af valrätten till Riksdagens Andra kammare, en grundval, som väl näppeligen för framtiden kan blifva någon annan, därest man vill söka lösa rösträttsfrågan på ett varaktigt sätt. Men jag beklagar, att det kungl. förslaget i år fasthållit det proportionella valsättet, som icke minst genom de därmed förbundna stora valkretsarna var det, som i fjol föranledde förslagets fall i denna kammare. Bortser man från det nu föreliggande kungl. förslagets rent polemiska motivering och från några mindre jämkningar — så obetydliga, att de här icke ens förtjäna att omnämnas — är det kungl. förslaget i år likt det kungl. förslaget från i fjol som det ena bäret är likt det andra. Det ser nästan ut, som om Kungl. Maj:t velat känna Andra Kammaren ordentligt på pulsen, huruvida kammaren i fjol menade allvar, då den afslog icke allenast det kungl. förslaget, utan äfven ett med detsamma närbesläktadt.

Från statsrådsbänken framhölls, att det kungl. förslaget med sitt proportionella valsätt skulle vara särskildt ägnadt att tillgodose minoritetens rätt. Jag menar likvisst, att man med skäl kan påstå, att äfven majoritetsval med enmanskretsar, konsekvent genomförda, tillvarataga minoritetens rätt, om också på ett annat sätt. Och jag håller före, att det öfver hufvud taget icke tjänar mycket till att söka beräkna, hvar majoriteten eller minoriteten vid ett val skall komma att ligga, då i allmänhet ett samhälle lär få sådana representanter, som det genom sitt deltagande i valet förtjänar.

Vare sig nu härmed huru som helst, anser jag, att i år flera skäl än i fjol föreligga mot det proportionella valsättets antagande. I fjol prisades den princip, hvarpå det kungl. förslaget med dess stora länskretsar och exklusiva partilistor var byggdt, såsom ett verkligt mästerverk, ägnadt att gifva utmärkta resultat. I år har denna princip från flera håll blifvit underkastad en genomgående kritik. Man har påvisat, att förslaget är behäftadt med stora bristfälligheter. Jag skall i detta afseende ej trötta med att gå in i detaljer, utan inskränker mig till att hänvisa till den lilla skrift, som i kammaren utdelats och som är författad af en matematiker af facket, professor Bendixson. Jag hoppas, att herrarna tagit kännedom om densamma; ty den läsare, som är fördomsfri och verkligen vill låta öfvertyga sig af sakskalet, måste erkänna, att däri uppvisats

betänkliga fel i det kungl. förslagets valsätt. Vidare har från de mest skilda håll, såväl inom pressen som på en mängd möten i olika delar af landet, uttalats en bestämd motvilja mot det proportionella valsättet, sådant det i det kungl. förslaget framträder. Och jag kan icke neka till, att det sardoniska löje, med hvilket herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i denna fråga ville afvisa den allmänna opinionens vittnesbörd, något förvånade mig. Han förmenade, att den allmänna meningen i denna fråga visat sig synnerligen ombytlig och vankelmodig. Men i *ett* afseende har den icke varit vacklande. Ty medan man å mötena i förstone varit villig att godkänna det s. k. Fläsbrosförslaget och uppfattningen sedan jämkats därhän, att man kunde vara med om ett förslag med sådan valkretsindelning som i liberala samlingspartiets nu föreliggande motion, så har man dock på de allra flesta möten konsekvent fasthållit vid sin motvilja mot det proportionella valsättet. Och den omständigheten, att svenska folket tydligen ej vill veta af det kungl. förslagets valsätt, är för mig tillräcklig för att anse uppenbart, att en annan väg bör inslås för att finna en tillfredsställande lösning af frågan.

Ty, mina herrar, då fråga är om en valreform, måste man väl se till, att den icke vid sitt första framträdande blir hälsad med misstro och motvilja från massan af valmanskåren. Eljest beröfvar man ju på förhand reformen en af de främsta egenskaper, man önskade den skulle äga, nämligen att kunna verka enande och samlande på nationen. Därest reformen i tekniskt hänseende går emot folkets önskningsar, kan den i stället lätteligen verka söndrande och alls icke medföra det fosterländska gagn, som därmed afses. Min öfvertygelse är också, att, *om* det kungl. förslaget eller konstitutionsutskottets förslag genom en eller annan händelse skulle blifva Riksdagens beslut, detta till höstens val skulle framkalla en så häftig agitation, att förslaget vid nästa riksdag måste falla och sålunda, långt ifrån att främja en lycklig och snar lösning af rösträttsfrågan, i stället skulle försena och försvåra en sådan. Det skulle, med andra ord, föra oss in i en *politisk återvändsgränd*, hvarur det kanske kunde bli svårt nog att utan våldsam brytningar leda rösträttsfrågan ut igen och fram till seger.

Af skäl, liknande dem jag nyss anförde, kan jag icke heller vara med om andra föreliggande hel- eller halfproportionella förslag, särskildt icke konstitutionsutskottets förslag, hvilket väl skulle ha största utsikten att vinna anslutning. Jag vill visserligen gifva det ärade utskottet det erkännandet, att dess förslag i år icke är fullt så avita som i fjol, enär det nu befriats från det barocka valkretssystem, som då gjorde detsamma så ryktbart. Men jag kan det oaktadt icke underlåta att beteckna konstitutionsutskottets föreliggande förslag som en afgjord försämring af Kungl. Maj:ts. Detta dels därför att utskottet vill i grundlagen införa vissa bestämmelser angående det proportionella valsättet och där-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

igenom gjort detta än mera oantagligt, dels ock därför att utskottet upptagit det så kallade mantalspenningstrecket, hvarigenom dess förslag glidit ned från den allmänna rösträttens nivå till censusstreckets föråldrade ståndpunkt. Jag hoppas också, att kammaren icke skall komma att gilla utskottets föreliggande förslag, så mycket mer som dess medlemmar inom utskottet varit synnerligen splittrade och utskottet så litet tagit hänsyn till tidens önskingar och kraf.

Hvad öfriga förslag vidkommer, som icke bygga på proportionell grund, så har jag icke samma förskräckelse som de flesta för det förslag, som blifvit framburet af herr Branting och hans partikamrater. Tvärtom menar jag detta förslag i flera afseenden vara tilltalande som ett *framtidigt* program för rösträttsfrågas lösning i stor stil, dock under förutsättning att som villkor för valrätt äfven upptages fordran på fylld värnplikt och skatteplikt till staten, där sådan finnes, samt den ändring i åldersgränsen, som häraf blir en följd. Jag håller före, att framtiden skall visa, att en lösning i sådan riktning icke lärer innebära de stora samhällsvådor, man nu på många håll föreställer sig. Men, mina herrar, jag är ingen politisk fantast och vet väl, att med den inom Riksdagen nu rådande stämningen en lösning på den vägen icke kan ifrågakomma.

Af andra föreliggande förslag finner jag för närvarande mest acceptabelt det, som framlagts af herr Staaß och hans medmotionärer, och som tillstyrkes i den af herr af Callerholm m. fl. afgifna reservationen vid konstitutionsutskottets betänkande. Visserligen har jag åtskilligt att anmärka äfven mot nämnda förslag, som i nästan allt utom valsätt och valkretsindelning öfverensstämmer med det kungl. förslaget. Särskildt har jag svårt att förlika mig med att herr Staaßs förslag utgår från en tämligen godtycklig fördelning af Andra Kammarens ledamöter från landsbygden och städerna samt i år vida mer än i fjol gör en stadigvarande och skarp skillnad mellan stads- och landtvalkretsar. En sådan skillnad finner jag, i likhet med herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, stridande emot tidens utveckling, som både med hänsyn till skatteväsen, lagskipning och andra förhållanden går i riktning att utplåna de gamla motsatserna mellan städer, stadslignande samhällen och landskommuner. Men just nämnda anordning, som jag finner mindre lämplig, emedan den reser onaturliga skrankor mellan närboende medborgare, då de gå att utöfva sina politiska rättigheter, just denna anordning torde göra förslaget på annat håll i kammaren så mycket mera antagligt. Och då jag, herr talman, för min del håller före, att det är önskligt, att redan i år något steg och ett betydande sådant tages mot rösträttsfrågas definitiva lösning, vill jag ansluta mig till nämnda förslag dock under uttalande af den förhoppning, att de ofullkomligheter, jag antydt, framdeles utan större svårighet skola låta sig undanröjas.

Ty, herr talman, beträffande rösträttsfrågan kan jag icke hjälpa, att jag är optimist. Jag håller före, att det förslag, som med fasthållande af en väl genomtänkt valorganisation gifver politisk medborgarrätt åt det största antalet af oförvitliga svenska män är det bästa och ur statskloketens synpunkt mest eftersträfvansvärda. Med våra dagars snabbt stigande upplysning och med det politiska intressets spridning till de breda samhällslagren, böra och kunna dessa lager icke längre hållas utanför deltagande i statslifvet. Det är ur samhällsfridens synpunkt helt visst vida mindre farligt att ha dem inom än utom det aktuella statslifvets gränser. Staten behöfver dessutom *alla* medborgare, både små och stora, både fattiga och rika. Den politiska pyramiden hvilar nog tryggast, om den har den bredast möjliga grundval. Och jag håller före, att det kan betraktas som ett godt värn mot samhällsupplösande tendenser, liksom också mot yttre fiender, att ha så vidt möjligt alla oförvitliga medborgare med i det politiska lifvet. Rösträttsfrågan har ju också med skäl betecknats som en viktig del af vår försvarsfråga. Ty först då medborgarrätten omfattar allt Sveriges folk, kunna vi vänta, att samhörighetskänslan skall helt genomtränga nationen, så att denna framstår enig inåt och stark utåt.

På grund af hvad jag haft äran anföra, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka afslag på Kungl. Maj:ts och konstitutionsutskottets förslag jämte öfriga under nu föredragna punkt upptagna proportionalistiska förslag.

Herr Hellström: Herr talman, mina herrar! Jag är vald på ett frisinnadt program, och de socialister, som i min valkrets deltog i riksdagsmannavalet vid det tillfälle, då jag valdes, röstade på mig. Jag tillhör också liberala samlingspartiet. Men jag kommer i dag att rösta för Kungl. Maj:ts förslag i rösträttsfrågan.

Då emellertid flertalet af mina partikamrater i denna fråga intaga en helt annan ståndpunkt än jag, anser jag det vara min skyldighet att vid detta tillfälle angifva de skäl, som gjort, att jag intagit denna ståndpunkt och hvilka jag för min del anser vara af den natur, att de kunna rättfärdigas äfven från frisinnad ståndpunkt.

Jag förnekar visserligen icke, att majoritetsval i enmansvalkretsar från ren partiståndpunkt komma att i första hand vara till större fördel för det liberala partiet här i landet än Kungl. Maj:ts förslag kommer att bli.

Med det proportionella valsättet komma nämligen de olika partierna att bli i Andra Kammaren representerade i samma proportion, som de förekomma ute i landet. Och då i Sveriges rike finnas och, efter hvad jag tror, alltid kommer att finnas icke blott vänstermän, utan äfven högermän, så kommer det proportionella

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

valsättet att medföra, att i Andra Kammaren alltid komma att finnas icke endast vänstermän, utan äfven ett så stort antal högermän, som svarar mot högermännens antal ute i landet. Detta anser nu flertalet af mina partikamrater vara orättvisst. Jag anser det däremot på skäl, som jag sedermera skall framhålla, icke endast rättvist, utan äfven till gagn för framtidens reformarbete.

Det andra valsättet — majoritetsval i enmansvalkretsar — kommer däremot att tillföra vänstern en mycket större öfvervikt i Andra Kammaren, än denna skulle få, ifall äfven högern blefve representerad i samma proportion, som högern förekommer ute i landet.

På grund af den utredning, som blifvit förebragt i Kungl. Maj:ts förslag, veta vi ju allesamman, att om den allmänna rösträtten införes — vi må få hvilket valsätt som helst — så komma i den nya valmanskåren att jämte hvarje gammal valman uppträda två nya valmän. Det är ju gifvet, att icke alla dessa nytillträdande valmän komma att rösta för vänstern. En del kommer nog att rösta för högern. Men nog veta vi alla, att icke är det hos de små och ringa i samhället, som högern söker sitt stöd. Jag tror icke, att man säger för mycket, om man säger, att en mycket stor majoritet, kanske de allra flesta af de nytillträdande valmännen, som utgöras af dem, som nu stå under strecket, komma att rösta med vänstern. Detta är något, som jag för min del anser vara såsom sig bör. Men vi veta också af erfarenheten från andra länder, där man har allmän rösträtt, att, om ett visst parti förfogar öfver en mycket stor majoritet, det också äger mycket stor utsikt att få in i representationen ett mycket större antal representanter än som motsvarar partiets eget antal.

En af våra radikalaste professorer — jag förmodar att de herrar, som känna professor Charlier, icke vilja påstå, att han går högerns ärenden — har med siffror, hämtade från Tyskland, visat, att, om ett parti förfogar inom valmanskåren öfver två tredjedelar af valmännen, det har utsikt att få så godt som alla platser i representationen. Och för öfrigt — att det kommer att gå på det sättet, därom hafva vi erfarenhet från vårt eget land i fråga om sammansättningen af Första Kammaren, där majoritetsvalen icke verkat på önskvärdt sätt.

Då man nu vet, att för hvar och en af de gamla valmännen komma att uppträda två nya, och det vidare är sannolikt, att det kommer att blifva en mycket stor majoritet för vänsterpartiet, så är det tydligt, att vänstern har i första hand allt att vinna på att antaga majoritetsval i enmansvalkretsar, då man endast tager hänsyn till representanternas numerär i Andra Kammaren. De proportionella valen gifva icke någon sådan vinstpremie åt vårt parti, utan vi få åtnöja oss med att i denna kammare få endast så många representanter, som motsvarar vårt antal ute i landet.

Detta anser nu flertalet af mina partikamrater vara orättvist,

emedan de, såsom det säges i herr Staaffs m. fl. motion, anse, ätt det intresse, som redan genom den kommunala röstskalan fått en särskildt anordnad representation i Första Kammaren, genom det proportionella valsättet skulle erhålla en möjlighet till ytterligare särskildt anordnad representation i Andra Kammaren.

Det är tydligen här, som vi hafva kärnpunkten i själfva stridsfrågan. Det gäller tydligen: skall Andra Kammaren komma att representera *hela* svenska folket eller skall Andra Kammaren komma att representera *endast* vänstern, d. v. s. ett visst parti. De som här i dag göra anspråk på att ensamma anses såsom representanter för det frisinnade Sverige, svara helt käckt, att Andra Kammaten bör vara en *vänsterns* representation, ty högern är nog representerad i Första Kammaren. Men fastän jag i denna fråga befinner mig i en ohjälplig minoritet inom mitt parti, vågar jag dock vördsamt uttala mitt bestämda påstående, att detta är oriktigt. Det riktiga svaret på frågan är, att Andra Kammaren bör representera *hela* det svenska folket, och jag vågar äfven hålla före, att detta påstående hvilar på en sant frisinnad grund.

Hvarför ha nu mina partikamrater intagit denna ståndpunkt, som jag icke anser vara frisinnad, utan betraktar som en partiståndpunkt? Det är tydligen af fruktan för, att Andra Kammaren, vald efter det proportionella valsättet, icke skall komma att kunna göra sin vilja gällande gent emot Första Kammaren eller att vi, såsom det heter, skulle i Andra Kammaren få ett stort Första Kammare-annex.

Jag anser, att denna farhåga har på ett mycket öfvertygande sätt blifvit vederlagd af chefen för justitiedepartementet. Han har visat, att om man går så långt i sin definition på Första Kammarintresset, att man räknar till representanter för detta intresse hvar och en, som har en inkomst af minst 2,000 kronor utaf arbete eller minst 600 kronor af fastighet, man ändå icke skulle komma till större antal representanter för de mera burgna i samhället än 130,000 af omkring 1 million valmän.

Härtill ha herr Staaff och hans medmotionärer gjort en del moträkningar och sökt med siffror visa, att äfven med dessa utgångssiffror skulle de mera burgnas representanter under vissa förutsättningar kunna uppgå till 41 à 42 ledamöter af denna kammare.

Då nu Första Kammaren äger 150 medlemmar, skulle man således genom att sammanlägga siffran 150 med 41 eller 42 komma till 191 eller 192, och då man nu för att få igenom en fråga i gemensam votering icke behöfver mer än 191 röster, skulle därigenom vara visad faran af att detta de mera burgnes intresse i riksdagen skulle kunna göra sig gällande på ett mindre lämpligt sätt. Äfven om förutsättningen för dessa beräkningar vore riktig, hvilket jag för min del förnekar anser jag i allt fall fall icke, att den slutsats, till hvilken liberala samlingspartiets medlemmar kommit, kan anföras såsom ett skäl *mot* det proportionella valsättet. Det visar ju näm-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ligen ingenting annat än att, om det proportionella valsättet infördes, den möjlighet skulle kunna inträffa, att Första Kammaren i något enstaka undantagsfall skulle kunna vinna i gemensam votering. Men jag ber herrarna vara goda att lägga märke till under hvilken förutsättning detta skulle kunna inträffa. Det fordras först och främst, att Första Kammarens *samtliga* 150 ledamöter skulle stå såsom en man i den föreliggande frågan, och när inträffar detta? Det fordras vidare, att i Andra Kammaren 41 eller 42 ledamöter af medelklassen, till hvilken jag förmodar att man i detta fall äfven får räkna hemmansägareklassen, skulle stå fullt eniga. I hvilken fråga kommer något sådant att inträffa? Jag tror att, om det inträffar, det vore i frågor af sådan beskaffenhet, att flertalet af de 77 eller 78 personer, som undertecknat herr Staaffs motion, gärna skulle se, att den mera betänksamma delen af representationen i det fallet finge sin vilja igenom.

Men det är naturligen något annat som afses med detta. Det afses naturligen därmed, att det frisinnade partiet inom riksdagen skall under alla omständigheter äga absolut majoritet i representationen och således kunna bestämma alla gemensamma voteringar, för att sedan kunna använda detta såsom ett maktmedel mot Första Kammaren.

Då jag nu tager hänsyn till detta förhållande och en hel mängd andra förhållanden, som jag nu icke kan gå in på, såsom t. ex. förslaget, att vi här i Stockholm skulle hafva flermansvalkretsar o. s. v., så finner jag till fullo, att nog komma majoritetsvalen i enmansvalkretsar i första hand att gynna det liberala partiet i Sverige. Men jag är icke öfvertygad om, att det kommer att verka gagnande för den politiska utvecklingen i landet. Med majoritetsval i enmansvalkretsar hafva vi visserligen utsikt att få in i Andra Kammaren ett långt större antal af våra partivänner, än vi kunna få om det blefve proportionella val. Då få vi åtnöja oss med samma fördelar, som alla andra partier få, nämligen att erhålla samma antal, som motsvarar partiets numerär ute i landet. Vidare skulle vi genom majoritetsval vinna den stora fördelen, att i första hand de liberala och, sedan det s. k. upplysningsarbetet hunnit verka, äfven socialisterna komma att få absolut majoritet inom hela representationen. Detta vinna vi icke, om vi få proportionella val, och detta anser nu flertalet af mina partikamrater vara så orättvist och så olyckligt, att de då hellre låta hela rösträttsfrågan förblifva olöst.

Jag ser emellertid denna fråga från en annan synpunkt än mina partikamrater. För mig gäller frågan icke, hvilken lösning kommer att *för mitt parti* vara den förmånligaste, utan hvilken lösning kommer att *för ett framgångsrikt reformarbete* här i landet vara den fördelaktigaste.

Låt oss tänka efter, huru det kommer att ställa sig i det ena eller andra fallet.

Om vi få proportionella val, kommer Andra Kammaren att utgöra ett, så vidt möjligt troget uttryck för hela landets mening; Andra Kammaren kommer att representera hela det svenska folket såväl högern som vänstern och de olika meningsgrupperna komma att blifva representerade i samma förhållande som de förefinnas ute i landet. Få vi däremot majoritetsval i enmansvalkretsar, kommer Andra Kammaren icke att i samma grad blifva en hela svenska folkets representation; visserligen kommer den att representera en mycket stor del, men högern blir icke alls eller åtminstone mycket ofullständigt representerad i kammaren.

Huru kommer detta nu i sin ordning att inverka på de båda kamrarnas ställning till hvarandra? De proportionella valens motståndare säga, att, om de proportionella valen införas, komma de att högst väsentligt försvaga Andra Kammaren till fördel för Första Kammaren. Detta gäller naturligtvis ekonomiska frågor, som äro föremål för gemensam votering, och naturligen har man äfven förutsett, att det i viss mån kommer att gälla äfven andra frågor, i den mån som partiledningen kommer att använda dessa gemensamma voteringar såsom tumskruf på medkammaren. Men jag har emellertid icke den uppfattningen, att Andra Kammarens ställning i grund och botten kommer att blifva lidande på de proportionella valen, ty alla frågor, som icke äro af ekonomisk natur, afgöras genom båda kamrarnas samstämmiga beslut, och det förefaller mig alldeles uppenbart att, om Andra Kammaren kan sägas representera hela svenska folket, den gent emot Första Kammaren kommer att intaga en mycket starkare ställning, än om man endast kan säga, att den representerar en del och Första Kammaren en annan del.

Om det gäller att få igenom ett reformförslag och båda kamrarna från början äro af olika uppfattning, så synes det mig uppenbart, att det för Första Kammaræn måste bli mycket lättare att sätta ett segt och långvarigt motstånd mot förslaget, om vi hafva Andra Kammaren sammansatt genom majoritetsval i enmansvalkretsar. Med ett visst moraliskt och politiskt berättigande skola Första Kammarens ledamöter kunna säga: visserligen har Andra Kammaren med stor majoritet uttalat sig för detta förslag, men Andra Kammaren representerar icke hela svenska folket, utan endast vänstern, och det är därför vår skyldighet att bevaka deras intressen, som icke äro representerade i Andra Kammaren. Men i fall vi fått Andra Kammaren så sammansatt, att *alla* svenska folkets meningsskiftningar där äro företrädade, måste det i längden blifva svårt för en Första Kammare att motsätta sig Andra Kammarens vilja.

Och ser jag i sammanhang därmed på möjligheterna och förutsättningarna för ett framgångsrikt reformarbete här i landet, kan jag icke finna annat, än att detta måste vinna på att få denna valordning införd. För ett framgångsrikt reformarbete tror jag det

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

är af stor vikt, att de olika åskådningarnas anhängare blifva i tillfälle att komma till tals med hvarandra. Men få vi en fråga så godt som alla högerelement rensad Andra Kammare och en fråga alla vänsterelement rensad Första Kammare, så komma de olika åskådningarnas representanter icke till tals med hvarandra, det blir en strid med röstsedlarna, då och då interfolierad af en och annan kompromiss, föranledd af de gemensamma voteringarna. Men att detta skulle vara till gagn för det framtida reformarbetet, vågar jag bestrida.

Som jag redan nämnt, förutsätter jag, att vi, om icke nu, så dock i framtiden skola få proportionella val införda äfven för bildande af Första Kammaren. Det är ju visserligen sant, att Första Kammaren för närvarande motsätter sig en dylik fordran. Det är beklagligt, att den också har kommit att göra denna fråga om valsättet till en partifråga på samma sätt som flertalet af liberala samlingspartiet gjort. Men komma de proportionella valen att införas vid val till Andra Kammaren, torde det med stor sannolikhet kunna förutsägas, att den proportionella valmetoden äfven kommer att arbeta sig fram på andra områden. Detta är från frisinnad synpunkt en mycket beaktansvärd omständighet. Jag anser nämligen, att Första Kammarens sammansättning, så som den nu har utvecklats sig, är allt annat än tillfredsställande. Och jag anser, att det för de frisinnade vore af vikt att på sitt program upptaga frågan om en modifikation af Första Kammarens sammansättning. Men huru skall detta gå till, om vi få majoritetsval till Andra Kammaren, kan jag icke inse. Däremot, om vi få proportionella val till Andra Kammaren införda, vinna vi från frisinnad synpunkt den fördelen, att vi då också med utsikt till framgång kunna upptaga fordran på, att denna valmetod äfven skall användas vid val till Första Kammaren.

Den ståndpunkt, som de frisinnade i denna fråga hafva intagit, anser jag för min del — det få mina partikamrater ursäktas, att jag säger — vara ganska tröstlöst.

Förra året lämnade vi *en* af våra fordringar å sido och öfvergingo till Fläsbrosförslaget. I år hafva vi lämnat en del andra fordringar, och det skulle icke förvåna mig, om vi före slutet af denna debatt skulle få höra någon uppträda och yrka bifall till herr Johansons i Mossebo förslag, om man därmed skulle hafva större utsikt att få Kungl. Maj:ts förslag omkullkastadt.

Men antag, att mina partikamrater icke behöfva gå så långt som till Mossebo, utan att partiet kan få majoritet för sin rösträttsmotion, huru kommer då saken att i fortsättningen ställa sig? Naturligtvis tror ingen, att Första Kammaren tager detta rösträttsförslag: och icke heller torde det blifva så synnerligen lätt att få bukt med Första Kammaren. Det borde icke i denna församling vara nödvändigt att erinra, att vi icke kunna få ett rösträttsförslag igenom, som Första Kammaren icke accepterar, på annat sätt

än genom revolution. Det fordras att hafva Första Kammarens bifall; och den som känner Första Kammaren och dess sammansättning torde icke göra sig några illusioner, att Första Kammaren skall antaga liberala samlingspartiets rösträttsförslag, då den en gång varit med om ett så frisinnadt förslag som Kungl. Maj:ts. Visserligen är det icke frisinnadt för den yttersta vänstern i denna kammare, men för Första Kammaren är det säkerligen ett ofantligt frisinnadt förslag. Hvad återstår då för att få bukt med Första Kammaren? I första hand skola vi naturligtvis ordna med valen till hösten så, att vi få in så många motståndare till Kungl. Maj:ts förslag som möjligt. Men det torde icke komma att räcka; vi måste hafva något annat. Då återstår icke annat än kraftigare påtryckningsåtgärder,orstrejck och en hel del andra folkrörelser, som vi nu icke veta, hvart de kunna leda. Men hvad vi veta, det är, att ifall Kungl. Maj:ts förslag nu faller och om det på grund af Första Kammarens motstånd skulle anses nödvändigt att använda dessa påtryckningsåtgärder och de första gevärssalfvorna skulle komma att smattra, icke vore de, som då för denna saks skull vore ute och demonstrerade, icke vore de ute för att stödja herr Staaffs och hans medmotionärens nuvarande förslag, utan det vore nog något annat, som de då fordrade.

Dem af mina partikamrater, som låta sina åsikter i denna för landet så viktiga fråga bestämmas af mötesuttalanden och resolutioner, vill jag vördsamt anmoda att något bättre taga hänsyn till tidens tecken. De möten, som uttalat sig för liberala samlingspartiets motion, äro ganska få. Det händer, att framställningarna i tidningarna varit sådana, att man kunnat få en annan uppfattning. Men jag tror icke, att det är många, som uttalat sig för samlingspartiets motion, utan de flesta hafva uttalat sig för herr Brantings.

Jag kan i detta hänseende anföra ett ganska betecknande fall. Före min nedresa till Stockholm sammankallade jag mina valmän till ett möte och redogjorde för min ståndpunkt i frågan. Denna redogörelse måtte icke hafva behagat en del af mina partikamrater i Stockholm, ty frisinnade landsföreningens förtroenderåd, hvars ordförande vi hafva på Stockholmlänsbanken, skickade i påskas upp en person till Luleå, som skulle litet bättre redogöra för den proportionella valmetoden. Det föreslogs en resolution, däri man blott skulle uttala sig mot proportionella val. Men då steg en socialist fram och sade: »Nej, vi skola icke blott säga, hvad vi icke vilja, utan äfven hvad vi vilja, och jag föreslår den socialistiska resolutionen.» Sedan antogs också denna. Beträffande mötet säger en Luleåtidning: »Synnerligen belysande för i hvilken grad samlingspartiets rösträttspolitik förlorat fotfäste och förtroende hos allmänheten var resultatet af omröstningen vid det här i Luleå annandag påsk hållna opinionsmötet. Ehuru den från det liberala högkvarteret hitsända agitatorn upprepade gånger i de mest be-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

vekande ordalag bönföll om att mötet skulle antaga det resolutionsförslag, som kunnat tagas till intäkt för samlingspartiets ståndpunkt, förmådde detta förslag vid omröstningen samla icke ens ett tiotal anhängare, medan det öfvervägande flertalet af mötesdeltagare, som torde hafva uppgått till betydligt öfver tvåhundra, anslöt sig till den socialdemokratiska motionen.» Det gick sålunda för förtroenderådets förtroendeman ganska illa, men han hade ett medel att råda bot på detta. Ty då jag kom till Stockholm fick jag se, att det kommit till Dagens Nyheter, Dagen, Aftonbladet m. fl. tidningar ett privatelegram af följande lydelse:

»Ett talrikt besökt möte i rösträttsfrågan hölls annandag påsk i Luleå, hvarvid efter ett inledningsföredrag af templarschefen K. Ekman från Eskilstuna mötet enhälligt uttalade sig mot det proportionella valsättet.» Men hvad det uttalade sig *för*, fick man icke veta, och i fredagsnumret af Socialdemokraten står ett aftryck af samma notis, utan att man får någon aning om, hvilket uttalande gjorts af Socialdemokratens partivänner där uppe. Man skulle kunna säga en hel del saker om detta sätt att skapa opinion, och jag tror, att mina partikamrater icke skola tala för högt om den allmänna opinionen. Det är visserligen sant, att detta telegram icke var någon osanning; det var bara en så kallad opportun sanning.

Hvad som är sant i detta fall är, att den allmänna opinionen, om man skall bedöma den efter mötesresolutioner, *icke* har uttalat sig för det liberala partiets, utan för det socialdemokratiska partiets ståndpunkt. Och jag undrar, huru många i denna kammare tro, att vi under en öfverskådlig framtid kunna förmå Första Kammaren att antaga herr Brantings förslag.

Jag är emellertid icke en sådan rösträttsvän, att jag vill hålla flera hundra tusen valmän, som nu stå under strecket, beröfvade den politiska rösträtten, endast därför att jag icke på samma gång, som rösträtten utsträcker, kan få antagen en valmetod, som bereder mitt parti större fördelar vid tillsättande af platser i Andra Kammaren än andra partier. Det må vara sant, att majoritetsval skulle i första hand mera gagna det frisinnade partiet från vissa synpunkter sedt; det må vara sant, att flertalet liberaler för närvarande motsätter sig Kungl. Maj:ts förslag; det må vara sant, att flertalet af mina valmän kanske komma att motsätta sig detta förslag, så att det möjligen är en af de sista gångerna jag talar från denna plats. Men för mig är det *någonting annat*, som går framför hänsynen till partiet och dess mer eller mindre omtvistade fördelar, någonting annat, som går framför hänsynen till, om jag eller en annan skall representera min valkrets, och det är hänsynen till rätt och billighet samt hänsynen till fosterlandet och dess väl. Då jag anser dess intressen bäst betjänta af, att vi nu få allmän rösträtt införd i landet, och att vi därjämte få en valmetod, som, om den icke är sådan, att den oskäligt gynnar ett visst parti, i stället lämnar rättvisa åt alla, äfven mina politiska motståndare,

så skall jag, herr talman, tillåta mig att förena mig med herr Bergendahl i det yrkande han gjort.

Häruti instämde herrar *Emthén, Granlund, Zimdahl, Lund, Roos, Tamm, Mallmin, Reuterskiöld, af Burén, Almqvist, Pantzarhielm, Öberg, Sandquist, Pettersson* i Tjärsta, *Lundin, Lindgren* i Örebro, *Vahlquist, Svensson* i Skyllberg, *Gustafsson* i Sjögesta och *Lindewall*.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Det var glädjande att höra åtskilliga, om hvilka jag icke hade väntat det, instämma i det klart radikalt lagda anförande, som hölls af den ärade representanten för Luleå och Haparanda, då han utvecklade, huru efter hans mening den proportionella valmetoden, rättvis som den är, också i längden skulle hembära seger åt hans frisinade uppfattning. Jag skall icke förneka, att de synpunkter, som han framförde, äro fullt värda allt beaktande. Men jag måste framhålla, att de dock äro af sådan art, att det endast genom mycket väsentliga utlänanden och mycket liten hänsyn, i somliga fall, till faktiska förhållanden skall vara för den ärade talaren och hans fåtaliga anhängare inom vänstern möjligt att vidhålla denna ståndpunkt.

Han sade nämligen — och hela hans resonemang hvilade på den grundsatsen — att man icke bör ställa så till, att högern i vår representation skulle blifva företrädd enbart i Första Kammaren och vänstern alldeles öfverväldigande dominera i Andra Kammaren. Andra Kammaren skall fastmer, som han sade, representera *hela svenska folket*.

Ja, för visso. Men om man vill draga ut konsekvensen af den ståndpunkten, då kommer man till en slutsats, som ingalunda skrämmer mig. Tvärtom. Jag vet icke, huruvida den ärade talaren själf vill draga den, men konsekvensen är naturligtvis den, att man i så fall har ställt till så, att *hela svenska folket* har sin representation i *Andra Kammaren*. Men då kan man med fullt fog fråga: hvarför skall då en liten besittande minoritet inom detta svenska folk, vid sidan af denna Andra Kammare, hafva en särskild representation, som skall äga makt att i så väsentlig mån inkräkta på de beslut, som fattas i denna kammare, äga makt att vid de gemensamma voteringarna kasta in bortåt 150 röster för att bestämma ett »ja» eller »nej», äga makt att sätta sitt absoluta veto emot förslag, hvilka här gång på gång med starka och stigande majoriteter godkännas?

När man har det så ordnad med vårt tvåkammerssystem, som man för närvarande har i vårt land, då blir ett sådant sätt att resonera som herr Hellströms felaktigt. Hade vi här ett enkammar-system, ja, då vore det fullkomligt befogadt hvad han talade om, att man bör ställa så till, att minoriteten icke på ett oskäligt sätt genom själfva valsystemet kan undanskjutas.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Han frågade vidare, om det icke vore bäst för ett verkligt reformarbete, att man garanterade åt alla partier, äfven åt högern, en ganska stark representation här i Andra Kammaren. Härtill är att märka, att hans framställning genomgående led af det missförståndet, att man skulle genom den allmänna rösträttens införande i vårt land, om ej särskilda åtgärder vidtoges, så att säga sopa bort högern ur denna kammare. Det har ju så otaliga gånger under föregående rösträttsdebatter framhållits, att detta icke är annat än ett skrämskott. Alla erfarenheter från utlandet peka på det allra tydligaste vis i motsatt riktning och visa med allt eftertryck, att högern visst icke försvunnit någonstans efter den allmänna rösträttens införande; och det hjälper icke, om professorer i matematik, de må vara än så radikala och än så välmenta, sätta sig och gruppera tillsammans på det ena eller andra sättet valmanskårer, så att de genom den allmänna rösträtten nytillkommande valmännen bilda en kompakt massa att krossa ned och trampa ned de gamla valmännen. Så blir icke förhållandet, och därmed är också grunden bra mycket undandragen herr Hellströms framställning.

Hvad som däremot blir förhållandet, men som den ärade talar-
ren icke berörde, det är, att just genom denna garanti åt ett visst politiskt intresse samma intresse, som har sin särskilda representation i Första Kammaren, man kommer att gifva detta intresse en ytterligare styrka. Det kommer att ställa sig på det sättet, att herr Hellström och hans meningsfränder efter dessa proportionella vals genomförande visserligen komma att säga, att i Andra Kammaren den svenska nationalviljan är ordentligt företrädd. Högern är icke på något oskäligt sätt undanskjuten; vänstern får sin representation och högern får sin; de få komma till tals med hvarandra och sedan votera om frågorna. Nåväl, antag nu, att vänstern segrar i en fråga. Blir det då så, att sedan Första Kammarens majoritet *viker undan* för den sålunda uttryckta, *proportionellt* uttryckta folkmeningen? Har man anledning att tro detta; har man anledning att i detta land, som under de senaste årtiondena sett så mycket af stora löften, men så litet, som sedan hållits, förtröstansfullt lita på, att Första Kammaren skall vara den, som — blott det blir garanteradt, att de olika partierna blifva fullt jämställt representerade här i Andra Kammaren — skall låta sig angeläget vara att böja sitt hufvud för Andra Kammarens majoritet och vika tillbaka från de ståndpunkter, de klassintressen och de synpunkter, som för den äro bestämmande? Jag tror *icke*, att man har skäl för en sådan förhoppning.

Jag begärde ordet, herr talman, närmast med anledning af en detalj i denna fråga, men en detalj som ingalunda är oviktig. Det är nämligen den detalj som rör Kungl. Maj:ts förslag till valsätt. Redan då denna fråga var före för ett år sedan, tillät jag mig med exempel framhålla i denna kammare, huru det skulle komma att blifva alltför lätt för små missnöjda, fronderande minoriteter inom

ett parti att faktiskt få bestämmanderätten i afseende å valen gent emot partiets stora flertal, om regeringens förslag blefve antaget. Emot denna argumentation har herr justitieministern nu i dag anför en del, och det var närmast detta, som uppkallade mig att redan på denna punkt af debatten begära ordet. Detta är, som jag nämnde, en detaljsak, som det kanske är bäst att få klara upp för sig vid sidan af det, som kan vara ur allmän synpunkt att säga.

Herr justitieministern framhöll, att det exempel, som jag förra året anförde, icke skulle visa att valmetoden vore olämplig, utan det skulle endast vittna om — såsom hans ord föllo — »partiledningens oskicklighet». Partiledningen borde icke i det af honom och mig åberopade exemplet hafva rådt partiet att rösta på alla de 4 kandidaterna, utan att samla krafterna på ett färre antal, därför att det icke vore precis sannolikt, att man skulle få igenom alla fyra. Ja, jag må säga, att den partiledning, som får taga emot beskyllning för oskicklighet i ett sådant fall, kan komma att befinna sig, därest Kungl. Maj:ts förslag skulle antagas, i synnerligen godt sällskap. Det blir nog så, att herr justitieministern genom sin fordran på partiledningen indirekt begär, att partiledningen på förhand skall kunna *precis* beräkna och bestämma huru stort antal platser, som tillkommer det parti den representerar.

Först då blefve herr justitieministerns bevisföring riktig, ifall partiledningen på förhand visste, att blott 2 platser kunde påräknas, men ändå rådde att uppsätta 4 kandidater. Men man skall veta, huru det går till vid en valrörelse. Man hoppas, att ens anhängare äro så många som möjligt, och man räknar på, att de skäl och argument, som förebragts under valrörelsen, samt hela den mobilisering af partiets kraft, som kan åstadkommas, skall kunna göra någonting för en tillväxt af de massor, öfver hvilka partiledningen tror sig kunna föfoga. Man kommer således enligt sakens natur att härvidlag hålla sig till ett större antal än det minsta man kan räkna på, och då blir ofelbart följden, att partiledningen gör sin lista något större och uppsätter flere kandidater, än den är fullt säker att kunna vinna.

Hvilka komma nu in på denna lista? Jo, det skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag bestämmas af det fåtal, som fronderade emot partiledningens påbud att rösta på hela listan. Jag skall i detta afseende be att få hänvisa till ett arbete, som är skrifvet af en proportionalist, en fransman vid namn La Chesnais, om den proportionella representationen och de politiska partierna. Detta arbete är skrifvet i syfte att i Frankrike gent emot enmanskrets-systemet bereda mark för tanken på ett proportionellt valsysteem, hvilket äfven där från enstaka håll föreslagits, men icke vunnit någon vidare allmän tillslutning. I detta arbete framhålles med eftertryck fördelarna af det belgiska systemet framför ett tänkt system, just sådant som motsvarar det af Kungl. Maj:t föreslagna. Författaren visar med exempel, huru det i Belgien går för sig att

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

kunna få fram partiviljan i första rummet, men visar äfven att, om en grupp af partimedlemmarna är missnöjd med den af ledningen uppgjorda ordningen af kandidateroa, den har rätt att rösta främst på den de föredraga; och det har också förekommit fall, då denna rätt ledd till ändring i valresultatet. Eljest är grundregeln den, att partiet uppställer sin lista med kandidaterna *i den ordning* som de anses böra komma i åtanke; och författaren framhåller just vikten af, att kandidaterna på en och samma lista framföras i en viss ordning.

Om man skulle taga bort denna bestämmelse, säger författaren, men behålla allt det andra — han förutsätter således precis samma system som det af Kungl. Maj:t här föreslagna och gifver precis ett exempel motsvarande det jag i fjol tillät mig gifva —, skulle det kunna hända att af 5 eller 6 namn på listan blott 1, 2 eller 3 blefve valda och det just de, som fåtalet bestämde. Och vidare fortsätter han: »Kan man säga, att ett sådant resultat skulle vara öfverensstämmande med partimajoritetens vilja? Uppenbarligen icke. Partimajoriteten har framför allt velat rösta för partiet helt enkelt, och då den icke tillräckligt känner alla kandidaterna, har den röstat med disciplin på hela listan, förlitande sig med förtroende på kommittén med afseende å valet af namn. Man kan beklaga, att så är förhållandet, därför att detta visar brist på mogenhet hos valmanskåren, men det kan icke vara på annat sätt, ty det är klart, att massan af valmän hvarken har tid eller medel att göra sig närmare underrättad om alla kandidaterna, och det är därför som liströstningen i Belgien till den grad tager öfverhand öfver den särskildt utpekande röstningen. Under nuvarande förhållanden skulle det vara att begära, att det ofantligt stora flertalet valmän skulle utföra *mera*, än de äro i stånd att uttrycka genom sin röst, om man pålade detsamma en rad af samvetsgranna val. Det är bättre att erkänna detta faktum och nöja sig med att sätta valmannen i stånd att välja ett parti och därtill bekräfta en enda persons kandidatur, som han föredrager.»

Icke nog med detta allmänna resonnang, det anföres äfven i det citerade arbetet ett faktiskt exempel. Man har nämligen i kantonen Genève i Schweiz alldeles samma förutsättningar som de, hvilka enligt Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag skulle komma att förefinnas hos oss, och det påvisas af den af mig här åberopade författaren, att det vid valen därstädes hängt endast på några få röster, om den ena eller andra kandidaten skulle komma in. Sålunda utgjorde i ett fall det röstetal, som tillföll en af de valda kandidaterna, 1,792, medan den kandidat på samma lista, som kom den förre närmast i röstetal, fick 1,787 röster. Följden af dessa missförhållanden har i Genève blifvit den, att alla partier beklaga de förluster, som valsystemet förorsakar dem, och det är icke förvånande, att man under dylika omständigheter är mindre belåten med den proportionella representationen i Schweiz än i Belgien och

att man i Schweiz bildat en kommitté, bestående af medlemmar från olika partier, för att reformera den vallag, som man där har. »Det är icke fråga om att afskaffa den proportionella representationen, men man vill införa *en viss ordningsföljd* vid uppförande af kandidaterna å vallistorna, för att därigenom kunna korrigera de nycker och öfverraskningar, som den s. k. fria listmetoden medför — allt under det man dock beklagar sig öfver den alltför stora auktoritet, som valledningen får.»

Såsom vi finna, gäller det här icke någon helt och hållet ny fråga, utan man har redan i praktiken pröfvat den metod, som Kungl. Maj:t bjuder oss såsom den i detta fall förträffligaste. Men denna pröfning har icke slagit väl ut.

Jag vill framhålla, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i sitt anförande här förbigick — och det ganska naturligt — en af de anmärkningar, som jag i föl på denna punkt riktade mot det kungl. förslaget. Jag talade nämligen då om det mycket tänkbara och särdeles antagliga fall, att samma lista skulle upptaga några stads- och några landrepresentanter, och jag påpekade, att i ett sådant fall skulle det ovillkorligen blifva en stark frästelse för stadsvalmännen att koncentrera sig på stadsrepresentanterna och för landsbygdens valmän att koncentrera sig på landtrepresentanterna, och hvilka af dessa till sist skulle råka att slinka in, det skulle ligga, som man säger, i gudarnas knän. Följden af detta blefve ju den, att man skapade partiförhållanden inom partierna själfva. Det vore väl då bättre att ha det ordnadt så, som man har i Belgien, där de olika partierna få bestämma i hvilken ordning de särskilda kandidaterna skola kunna komma i fråga, och där man således har garantier för att både stads- och landtrepresentanter i vårt nyss antagna fall blifva valda.

Jag har tagit mig friheten att något dröja vid denna detalj, därför att den är rätt viktig och därför att den anmärkning, som i detta afseende kan göras mot det kungl. förslaget, just ligger till grund för och närmare utvecklats i den broschyr af professor Bendixson, som här i dag redan flera gånger blifvit omnämnd. Nämnde författare har i sin särdeles intressanta framställning närmare belyst hvilka svårigheter, som just härvidlag måste uppstå, därest man antager det af Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget. Han har analyserat detta förslag med hänsyn till nämnda svårigheter, och — såsom de af herrarna sett, som läst denna broschyr — med siffror visat, hurusom man med tillämpning af den af Kungl. Maj:t här föreslagna proportionella valmetoden skulle i ett fall, som faktiskt förekom här i Stockholm för ett antal år sedan, ha kunnat komma till icke mindre än *fem olika valresultat*, beroende på förhållanden, hvilka sannerligen ingen människa kunnat på förhand beräkna, nämligen därpå, huruvida vissa kandidater velat gruppera sig tillsammans på partilistor, eller föredragit att bilda särskilda separata listor vid sidan om partiets.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Det är för mycket att begära, att en valledning, hvilken som helst, skall på förhand kunna beräkna alla dylika omständigheter. Professor Bendixson skrifer om denna sak bl. a. följande: »Majoriteten inom ett parti kommer med förvåning att se sig besegrad af minoriteten inom detsamma. Det ena partiet kommer att finna sig ha vunnit en plats, hvarpå det icke haft skäl att göra anspråk, det andra åter att ha förlorat en, på hvilken det har befogade anspråk, allt på grunder som äro synnerligen svåra att genomskåda. Valintriger, utgående från kandidaterna själfva, söndersplittring af partierna, valresultat stridande mot rättvisans kraf, och ett för den stora massan af valmän så godt som ofattbart valsysteem, se där hvad regeringens valsysteem innebär.»

I fjol kunde man säga, att all dylik detaljkritik kunde komma efteråt och att nog vederbörlig hänsyn skulle tagas till den, i fall den vore befogad. Men i år hjudas vi af konstitutionsutskottet på ett förslag, hvari man inarbetat i grundlagen alla de konstitutiva bestämmelserna från regeringens förslag. Om detta förslag skulle blifva antaget, då hjälper det alltså icke, att man sedan kommer med aldrig så klara och påtagliga skäl och visar, att den och den jämkningen borde vi ha, utan då stå vi fastlåsta vid detta förslag, hvilket redan nu på förhand kan så klart och öfvertygande visas vara felaktigt, åtminstone hvad nu omhandlade punkt beträffar, som dock är en ganska viktig del af förslaget. Man har alltså dubbel anledning att härvidlag varna dem, som i hithörande saker vilja vara samvetsgranna proportionalister, för att binda sig vid en metod, om hvars förtjänster — det måste de likväl medgifva — det i fråga om viktiga punkter kan råda och verkligen också råder mycket delade meningar.

Nu skall jag för ögonblicket icke närmare ingå på förslagens öfriga sidor. Jag har endast velat göra denna detaljfråga till föremål för en liten specialutredning. Jag kan icke hjälpa, om en del af herrarna funnit denna utredning öfverflödig, men jag har för min del ansett, att herr justitieministerns ord uti denna punkt icke böra få stå oemotsagda i protokollet.

Jag vill dock säga, innan jag slutar, att jag för min del med tillfredsställelse hörde den skarpa dom, som herr justitieministern här fälde öfver det förslag, som i den allmänna diskussionen om denna fråga fått sitt namn efter representanten från *Mossebo*. Det förslaget karakteriserades af herr justitieministern såsom ett försök att skrufva historien tillbaka. Jag kan icke annat än till fullo instämma i och gifva herr justitieministern rätt i detta hans uttalande. Och det må jag uppriktigt och ärligt bekänna, att skulle för mig valet ställas mellan två onda ting, mellan ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag och ett bifall till herr Janssons i Djursåtra reservation, hvari förordas just det s. k. *Mossebo*förslaget, röstar jag afgjordt för Kungl. Maj:ts förslag. Det är mycket bättre att få de fördelar, som Kungl. Maj:ts förslag medför, såsom lossandet

af bostadsbandet m. m., med de nackdelar, som med detsamma äro förknippade, än att få det mest trängsynta af alla de rösträttsförslag, som här blifvit framlagda, ett förslag som afser att systematiskt rensa ut ifrån landsbygden hvarje agglomeration af en tätare befolkning — nämligen så fort den omfattar 1,000 personer — och kasta denna in till de på förhand såsom mer eller mindre förtappade ansedda städerna, för att hålla landsbygden fri från hvarje besmittelse af dylika samfällen. Detta förslag är, det vågar jag säga, det *most reaktionära* af alla de förslag, som här ha sett dagen i denna fråga.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Herr Staaff pläderade helt naturligt för sitt förslag. Jag skall icke ingå i någon polemik mot honom med afseende å ett och annat, som han därvid i förbigående yttrade. Jag vill endast konstatera, att det nog kommer att väcka en viss förvåning på åtskilliga håll här i Stockholm, att en stockholmsrepresentant proklamerat den satsen, om jag förstod honom rätt, att den nuvarande valordningen med dess listsystem aldrig verkat förtryckande på minoriteterna inom Stockholms olika valkretsar. Jag tror, att detta uttalande hör till dem, som icke kunna försvaras.

Hvad herr Staaff yttrade mot en del af den socialdemokratiska pressen — jag tackar honom för att han använde orden »*en del*»; jag står personligen i detta fall alldeles utanför — vill jag nu icke upptaga till bemötande, så mycket mindre som hans argumentation öfver hufvud taget syntes mig vara sådan, att jag helt visst icke kan rubba hans åsikt i det afseendet. Han tycktes anse, att just hans partis politik varit präglad af en, snart sagdt, enastående politisk klokhet. Jag vet dock icke, om historiens definitiva dom angående den saken kommer att i framtiden blifva liknande. Men då partiet och dess ledande män proklamerat något ditåt, måste vi väl tills vidare böja oss för det omdömet.

Jag skall naturligtvis, när tiden därför kommer, yrka bifall till den af mig och mina partikamrater framburna motionen. Det har konstaterats här i dag, att om man vill fråga efter *landets* mening i denna sak, så kan man icke gå den motionen förbi. Detta har helt säkert konstaterats i syfte att verka i viss mån skrämmande på åtskilliga element inom denna kammare, nämligen på det sättet, att om man nu icke tager Kungl. Maj:ts förslag, skulle man till sist hamna i det socialdemokratiska förslaget. Ja, för min del måste jag ju säga, att detta är en konsekvens — som icke skrämmer mig. Jag tror, att man, om man vill vara uppriktig, skall finna, att hvad jag och mina meningsfränder begärt här i vår motion icke är något annat än hvad som kallas för *allmän rösträtt* i de flesta länder — jag medgifver, icke i alla, men i de stora, ledande länderna, såsom t. ex. Tyskland och Frankrike. Där har man icke några sådana »garantier» härvidlag som exempelvis utskyldsstreck, hvilket man här hos oss anser vara det allena salig-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

görande, och ändå har man där ännu alls icke kommit till det socialdemokratiska samhället.

Det har här — jag ber att i förbigående få nämna detta — delats ut, jag vet icke hvarifrån, en sammanställning af de olika yrkesgrupperna inom vissa länders parlament, och afsikten därmed har — att döma af en del kursiveringar — varit den att visa, huru få representanter för arbetare, bönder, trädgårdsmästare och landtmän öfver hufvud taget komma in i de stora staternas parlament, oaktadt allmän rösträtt blifvit införd i dessa stater. Jag ber att få säga, att denna sammanställning, hvarifrån den än må komma, är i allra högsta grad vilseledande. Om jag ser t. ex. på representanterna för de tyska socialdemokraterna, hvilka jag känner ganska väl till, skulle det af denna tabell framgå, att man endast fått fram *en enda* arbetare bland dessa representanter, som uppgå till några och 80 stycken, men i stället skulle 20 af dem vara »fabriks- och industriidkare». Vet herrarna hvad detta egentligen är för slags folk? Jo, det är sådana, som under socialistlagens dagar blefvo beröfvade sina arbetsplatser och hetsades från ort till ort för att till sist på ett eller annat sätt, genom partivänners mellankomst, blifva innehafvare af en liten tobaksbod eller någonting därmed jämförligt, som sätter dem i stånd att kunna draga sig fram i anspråkslösa lefnadsförhållanden. Dessa figurera sedan i denna redogörelse som »fabriks- och industriidkare». På samma sätt förhåller det sig med andra där anförda siffror, så att jag ber dem, som möjligen skulle under den kommande diskussionen vilja taga någon som helst hänsyn till detta papper, att lämna det å sido, ty det bevisar platt ingenting, då siffrorna äro så felaktigt grupperade.

Jag återkommer till att säga, att det socialdemokratiska förslaget ingalunda innebär den fara för samhällets lugna utveckling, som man på många håll förmenar.

Genom det socialdemokratiska förslagens antagande skulle man fortfarande i vår Andra Kammare för långa, långa tider framåt naturligtvis få en mycket stark, talrik och mäktig representation för de öfriga samhällsklasserna, som vid sidan af arbetarna gifva sin insats och sätta sin prägel på det svenska folket; och man skulle äfven genom detta förslags antagande lämna Första Kammaren i orubbadt bo. Det är sannerligen icke något revolutionärt förslag, för hvilket man år 1905 i Sverige behöfver rygga tillbaka. Men jag förstår mycket väl, att det icke har utsikt att blifva antaget här denna gång. Jag hoppas emellertid, att utvecklingen skall kunna gestalta sig så, att fördomarna mot detta förslag skola kunna i allt vidsträcktare kretsar skingras, och i motsats till herr Hellström vågar jag tro, att den tid *icke* skall vara så omänskligt långt borta, då man äfven i Första Kammaren skall erkänna, att det dock egentligen är skrämnskott, som man framfört mot en så pass radikal rösträtsreform. Denna förhoppning grundar jag på

sådana fakta, som att det icke var för mer än några få år sedan som Första Kammaren för sin del utan diskussion eller eljest med, kan man nästan säga, den mest föraktfulla diskussion, affärdade hvarje tanke på allmän rösträtt. Tiden har förändrats hastigt nog, och den kan fortfarande komma att förändras. Jag tror, att, om denna Riksdag gör rent bord med de föreliggande förslagen — jag vågar naturligtvis icke räkna på, att vårt förslag skall blifva antaget — och lämnar åt sina efterträdare och närmast åt *valmännen i höst* att gifva ett bestämt direktiv i afseende å rösträttsfrågans fortsatta behandling, man då helt visst skall förbereda en gynnsam lösning af denna fråga, bättre än om man låter skrämma sig till att antaga vare sig det ena eller andra af de föreliggande förslagen, hvilka icke komma att gifva den nationella samling, hvarom det talades så vackert år 1901.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Herr Beckman: Herr talman, mina herrar! Jag kan väl förstå, att man under stridens hetta låter ett och annat hugg falla, som träffar obetänksamt. Jag tillåter mig att såsom sådant beteckna mycket af hvad en ärad representant från Haparanda tillät sig uttala rörande det liberala samlingspartiet. Det är väl dock icke så, mina herrar, att en eller annan i denna kammare, han må tillhöra hvilket parti som helst, har patent på att vara mera fosterlandsälskande än andra och att frändöma öfriga ledamöter af ett parti hvarje tanke på hvad som är rätt och rättfärdighet i fråga om den politiska utvecklingen? Att påstå, att allt hvad detta parti företagit sig endast varit förestafvad af härsklustnad? Jag föreställer mig, att han själf vid närmare betänkande skall inse, att man icke har rätt att underlägga ett Riksdagens parti så dåliga motiv — vare sig man själf tillhör detsamma eller icke.

Jag vill också yttra några ord om, hvad han i sak uttalade. Han framställde saken så, som om liberala samlingspartiet icke skulle haft någon grund för sin uppfattning om olämpligheten af det förslag, som af regeringen framlagts. Men han glömde därvid bland annat just hvad som yttrats i fråga om partiledning, och partityranni! Och till slut sade han — ett skäl för vårt bifall till det kungliga förslaget, som föreföll mig ganska egendomligt —, att hans partikamrater borde väl dock begripa, att man på grund af förhållandena i Första Kammaren aldrig kunde vänta att få igenom något förslag af annan art, än det som nu är af Kungl. Maj:t framlagdt. Jag förvånar mig öfver, att han glömt — något som för en stund sedan påpekats af en ärad talare —, att rösträttsfrågan med en svindlande fart gått framåt i Första Kammaren, där man för kort tid sedan intog en mycket oförstående ställning till densamma, men nu mera klart uttalat sig för *allmän rösträtt*, låt vara med — modifikationer. Det är ju icke längre sedan än år 1898 som den stora, mycket föraktade, med 363,000 namnunderskrifter undertecknade petitionen till regeringen inlemnades — en petition

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

om hvilken man öfverlägset sade, att det var så många lass makulatur på justitieministerns vind! Det var dock den första trumpetstöten, som varslade att murar kunde komma att ramla. Och så uppträdde för tre år sedan, i Första Kammaren en af dess mest konservativa män, biskop Billing, och i denna kammare herr Ivar Månsson, likaledes såsom bekant en af kammarens konservativaste ledamöter, och framställer krafvet på allmän rösträtt såsom en fullt berättigad fordran! Detta bör icke förbises. Talaren använde således icke det rätta vapnet, när han med *detta* skäl sökte bevisa sin åsikt. Det var ingen riktig argumentering, när han framhöll, att man borde taga regeringens förslag, emedan man aldrig i medkammaren skulle få en opinion för ett förslag baserat på allmän rösträtt utan proportionellt valsätt. Jag tror, att när tiden mognat, och det kan komma att gå ganska fort, äfven den kammaren kan komma att i likhet med liberala samlingspartiet inse, att det proportionella valsättet är en fara, för hvilkens afvärjande man måste göra stora ansträngningar.

Herr Hellström protesterade också mot agitatorer, hvarvid han själf talade så agitatoriskt, att han nästan tycktes därigenom förfäktat detta sätt att agitera för en åsikt, som man ansåg vara riktig. För min del anser jag det vara en skyldighet att sprida sin mening i viktiga nationella frågor. Och jag hoppas, att allt fler, som ha bestämda åsikter i sådana frågor, de må nu ligga åt höger eller vänster, skola bestämma sig för att med uppoffrande af tid och arbete gifva sig ut och söka att upplysa befolkningen.

Den nyss nämnde talaren klandrade särskildt »agitationerna» uppe i Norrland. Men han missförstod eller ville icke förstå, att själfva hufvudsyftet med denna upplysningsagitation i närvarande stund just är att motarbeta den *närmaste* faran, hvilken jag för min del anser vara införandet af det proportionella valsättet. Jag har förut haft tillfälle att närmare utveckla skälen därför, och de ha så ofta upprepats, att jag icke skall vidare beröra dem.

Jag vill, då jag nu har ordet, erinra om en annan sak. Vi, som i rösträttsfrågan tillhöra yttersta vänstern och hvilka när som helst äro färdiga att acceptera det af herr Branting framlagda förslaget, anse dock klokheten bjuda, att såsom det enda praktiska gå med på det modifierade förslag, som framlagts af herr Staaff, emedan frågan därigenom uppenbarligen skulle vinna en stor och gynnsam utveckling i den rätta riktningen. Man har således icke rätt att framställa detta såsom en partimanöver och som om vi skulle för partiet förbise fosterlandets kraf. Nej, hvad som särskildt förmått mig att sluta mig till herr Staaffs motion är den omständigheten, att det är klart, att det blott är en demonstration att icke hålla på något annat forslag än herr Brantings. Jag kallar det visst icke någon *tom* demonstration. Långt därifrån. Ty för min del får jag säga, att det är lyckligt, att äfven inom riksförsamlingen samma klara och bestämda uttalanden höras, som — säga hvad

man vill — dock är den allmänna opinionen ute i landet bland ett stort antal af medborgare.

Vi hafva hört herr justitieministern uti det anförande, som han höll vid början af debatten, säga, att man icke skall fästa för stort afseende vid den allmänna opinionen. Geijer har sagt, att den allmänna opinionen skall man både akta och förakta. Däruti har han alldeles rätt. Men det gäller att lägga sitt förakt på rätt ställe. Min öfvertygelse är, att om man i denna stund på ett fullständigare sätt, än som är möjligt endast genom pressens uttalanden, skulle kunna utfinna den allvarliga allmänna meningen i vårt land i rösträttsfrågan, skulle man erfaras, att denna allmänna mening snarare, ja, mycket snarare, lutar åt herr Brantings och — därefter helt säkert åt herr Staaffs sida, än åt Kungl. Maj:ts förslag och i allmänhet åt de proportionella valmetoderna.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre — jag har ju vid förra riksdagen haft tillfälle att utförligt uttala mig. Jag vill blott något beröra den af herr Bergendahl gjorda framställningen rörande förhållandena i Schweiz. Det är ju så, att detta nya system, det proportionella valsättet, är för oss främmande. Och huru mycket man än teoretiskt må kunna bevisa, att det skulle medföra stora fördelar, är det dock någonting i fråga om hvilket man dock ännu icke bestämdt vet, huru det i praktiken kommer att arta sig. Ty det har ännu vunnit alltför liten tillämpning. Detta system har hufvudsakligen tillämpats, såsom redan blifvit erinradt, i Belgien och i Schweiz. Och där äro ju förhållandena så ytterst olika mot hos oss. Herr Bergendahl berörde särskildt förhållandena i Schweiz. Huru är det då där? Jo, där är det faktiskt, så vidt jag känner förhållandena, så, att af 22 kantoner endast 9 kantoner hafva antagit det proportionella valsättet. Utaf dessa äro flera mycket små kantoner, såsom exempelvis Genève och Basel. De äro, kan man säga, områden mera liknande en stor stad med dess förstäder. Den största kantonen är Bern. Men äfven den har i alla fall endast något öfver $\frac{1}{2}$ million invånare. Och nu är dock förhållandet *det*, att det är långt ifrån, att man i Schweiz, efter hvad jag har mig bekant, kommit till den uppfattning, att de proportionella valen skulle vara en sådan välsignelse och skänka sådan rättvisa på alla sätt. Professor Hilty förklarade år 1900, jag vill minnas i Schweizerisches Jahrbuch, att de proportionella valen endast äro ett reaktionens verktyg, och att de äro af tvifvelaktig nytta t. o. m. för de partier, som anbefallt dem. Och när man anställde 1900 års folkomröstning rörande proportionella val till nationalrådet, så förkastades förslaget därom med i rundt tal 244,000 röster emot 169,000 röster. Det bör således icke blifva tal om att påstå, att man ens där varit så synnerligen ifrig att ytterligare utsträcka det proportionella valsättet.

Och nu till slut: det kan icke nekas att *ett* af hufvudskälen, hvarför vi se oss nödgade att motsätta oss de proportionella valen, är just

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

den omständigheten, som berördes, när herr justitieministern talade om den allmänna opinionen, den omständigheten nämligen, att just de, som skulle meddelas medborgerliga rättigheter med detta valsätt, enligt vår öfvertygelse, icke hafva något förtroende för detsamma. När det gäller en stor rösträtsreform, bör man dock i främsta rummet se till, att den blir en samlingens reform, att den blir ett enighetens tecken, under hvilket de, som förut varit utestängda från deltagandet i statslifvet, dragas in i det medansvar och den medbestämmande rätt, som, efter min uppfattning, tillkommer dem såsom en obestridlig rättighet. Jag tror för min del icke, att detta valsystem skulle kunna skänka just en af de allra viktigaste saker, som vi dock i närvarande stund behöfva. Vi behöfva nämligen enighet både utåt och inåt. Söndring är farlig för alla samhällen. Men den är synnerligt farlig för en liten stat, för en liten nation som vår. Vi behöfva taga väl vara på alla krafter.

Och det må än en gång upprepas, att äfven om vi genom en rösträtsreform skulle erhålla t. o. m. en ännu större utsträckning i rösträtten än den, som innefattas i herr Staaffs motion, skulle dock i alla fall de olika partierna vinna sin representation i riksförsamlingen just i vårt land med dess mångskiftande geografiska och ekonomiska förhållanden.

Jag hoppas därför i det längsta, att åtminstone denna kammar skall uttala sig för ett förslag, som, låt vara att det i vissa delar kan blifva föremål för kritik, i det stora hela dock är antagligt, och som bland en stor del utaf befolkningen skulle stärka medborgareandan och hälsas med glädje såsom ett fredens bud och ett samlingens bud från dem, som för ögonblicket hafva makten. Däruti att alla oförvitliga medborgare genom en *sådan* reform tillerkännas den rätt, som tillkommer dem, att deltaga i landets skötsel, ser jag ett af fosterlandets främsta värn både mot yttre och mot inre fiender.

Jag skall därför, herr talman, tillåta mig att yrka afslag å samtliga de förslag, som innefatta införandet af ett proportionellt valsätt.

Herr Starbäck: Herr talman! Min kamrat från den nordligaste stadsvalkretsen har nyss i ett tydligen af ärligaste och lifligaste öfvertygelse uppuret anförande tagit till orda för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag tillåter mig därför till en början att i yttersta korthet anför de synpunkter, hvilka redan förut klargjorts och som för mig, såsom norrlandsrepresentant, varit afgörande för att motsätta mig det kungl. förslaget. Detta har berott på de utomordentligt stora valkretsar, som enligt detsamma skulle komma till stånd. Jag har därvid tänkt på en viss detalj, men dock en detalj som synes mig ofta kunna komma att helt och hållet förskjuta ett valresultat, den detalj nämligen, att afstånden i de norrländska valkretsarna ofta äro flera tiotal mil från residens-

staden, samt att ofta många af dessa tiotal mil bestå af fullkomligt obanade vägsträckor. Det kommer enligt mitt förmenande att medföra synnerligen praktiska svårigheter, ja, nästan öfvervinneliga sådana för partiledningen att vid de norrländska valkretsarna kunna öfvervaka partiets intressen. Men, som sagdt, detta är en detaljfråga, och jag vet knappast, om den ens blef berörd uti herr Hellströms anförande. Men den har i alla fall blifvit särskildt belyst utaf herr Staaff.

För öfrigt synes det mig, som om det var på grund af två förhållanden, som herr Hellström särskildt hade fäst sig vid de proportionella valen. Han ansåg, att Andra Kammaren därigenom skulle komma att representera *hela* folket, och att just *detta* skulle utgöra bevis på ett sant frisinne. I samband därmed slutade han med att säga, att det var i känslan utaf fosterlandets väl och i känslan utaf det rättvisa uti de proportionella valen, som han för sin del gaf sitt bifall till desamma. Nu måste jag för min del säga, att det frisinne, som här gaf sig till tals, synes mig vara ett mycket egendomligt sådant, ett frisinne som ser sitt ideella mål däruti, att Andra Kammaren skall representera hela folket bredvid Första Kammaren, som endast representerar ett mindretal. Detta trisinne synes mig kunna benämnas helt och hållet platoniskt.

Därefter kommer jag till den punkt, som mer än andra varit föremål för debatt, så länge denna fråga om de proportionella valen diskuterats ute i landet och äfven här i kammaren. Det lär icke kunna motsägas, att det är just därför, att det är uti Andra Kammaren, som Första Kammarens annex kommer att finnas, som Första Kammaren för sin del har känt sig manad att hålla på dessa proportionella val äfven under ropet af rättvisa och fosterlandskärlek. Jag tillåter mig, för att visa, att detta påstående delas just af första-kammarledamöternas främste män, att här citera ett yttrande från debatten i Första Kammaren i maj 1904. Det var den numera aflidne förre justitieministern Annerstedt som hade ordet och som yttrade: »Metoden är så beskaffad, att man med full visshet kan säga, att om minoriteten vill begagna sig af det redskap, som sålunda lämnas den, så kan den på detta sätt erhålla ett större antal representanter än den genom någon annan valmetod kan uppnå.» Och *där*, mina herrar, tror jag, att vi hafva att söka kärnan uti den hållning, som Första Kammaren och landets alla konservativa element hafva intagit beträffande denna proportionella rösträttsreform på allmänna rösträttens grund, hvilken reform de kalla för så rättvis. Jag tror icke på den rättvisan, och jag tror, i olikhet med min vän till vänster, att man gagnar fosterlandets framtid mera genom att *icke* gifva sin röst för Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag än på något annat sätt. Jag tror, att det knappast finnes något förslag, i hvars antagande det ligger en så ödesdiger framtid för vårt land som i detta utskottets förslag, och detta just därför, att det skenbart kan återöppna rättvisa.

Jag ber således, herr talman, att få ansluta mig till dem, som yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta sammanträde komme att fortsättas.

§ 5.

Justerades tre protokollsutdrag, däraf ett för nästlidne gårdag och två för denna dag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,54 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.